

Taiteilijan yksityisarkiston arvonmääritys ja seulonta

Tapaustutkimus kuvataiteilija Antti Ojalan aineistosta

Mikko Valo

Maisterintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Musiikin, taiteen ja
kulttuurin tutkimuksen laitos

Taidehistoria

Arkistonhallinnan
maisteriohjelma

Elokuu 2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Mikko Valo	
Työn nimi – Title Taiteilijan yksityisarkiston arvonmääritys ja seulonta: Tapaustutkimus kuvataiteilija Antti Ojalan aineistosta.	
Oppiaine – Subject Taidehistoria/Arkistohallinnan maisteriohjelma	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Elokuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 96 sivua + liite
Tiivistelmä – Abstract Taiteilijoiden yksityiset arkistoaineistot ovat osa (taide)museoiden kokoelma- ja jäämistölahjoitusten vastaanottoon liittyvää ajankohtaista ongelmaa. Mitä säilytetään ja millä perusteella, kun säilytystilat ovat rajalliset? Museoilla ei välttämättä ole kokemusta arkistoaineistojen arvonmäärityksestä ja seulonnasta, jota pidetään asiakirja- ja arkistohallinnan keskeisenä, mutta samalla intellektuaalisesti erittäin vaativana perustehtävänä. Arkistotieteessä arvonmääritystä on käsitelty lähinnä valtionhallinnon ja organisaatioiden kollektiivisten asiakirja-aineistojen näkökulmasta. Yksityisiä henkilökohtaisia aineistoja koskeva teoreettinen keskustelu on ollut vähäistä, ja näkemyksiä on leimannut riippuvuus kollektiivisten aineistojen tarkasteluun (ja käytännön arvonmääritykseen) suunnatuista malleista ja strategioista. Tarkastelen tutkielmassa yksityisarkistoista ja niiden arvonmäärityksestä käytyä englanninkielistä arkistoteoreettista keskustelua ja sovelan keskustelussa esitettyjä näkemyksiä käytännön arvonmääritystyöhön. Kyseessä on tapaustutkimus, jonka tavoitteena on – yleisen taiteilijoiden yksityisarkistojen arvonmääritysmallin luomisen sijaan – valaista yksittäisen taiteilijan arkistoaineiston arvonmääritys- ja seulontaprosessin avulla aineistoon ja sen arvoon kiinnittyviä merkityksiä. Tutkimusaineistoni on taidemaalari ja -graafikko Antti Ojalan (s.1935) Lapuan taidemuseossa sijaitseva arkistoitavaksi tarkoitettu henkilökohtainen aineisto, joka on fyysiseltä muodoltaan ja sisällöltään perinteiseksi luettavaa (muun muassa paperisia tekstiasiakirjoja sekä valokuvia ja luonnoskirjoja). Tarkastelen Antti Ojalan aineiston arkistollista arvoa koskevia merkityksiä kanadalaisen arkistoteoretikko Catherine Hobbsin yksityisarkistojen erityislaatuisuutta kuvailevan näkemyksen avulla, jonka mukaan yksityisen aineiston tärkein arvo on sen heijastama kuva arkistonmuodostajan sisäisestä maailmasta. Hobbs kuvaa tätä aineistoon kiinnittyvää arvoa käsitteellä persoonallisuuden ilmentyminen ("expression of character"). Sovellan Hobbsin ehdottamaa arvonmäärityskriteeriä sekä hänen – arvonmääritysmetodiksi tulkitsemani – aineiston toistuvaa lähiluentaa Ojalan aineiston merkitysten ja arvon tulkintaan. Lisäksi huomioin Hobbsin edustamaa näkökulmaa kohtaan esitetyn kritiikin sekä Kansallisarkiston yksityisarkistojen seulontaohjeessa esitetyt perusteet ja kriteerit. Yksittäistapauksen perusteella näyttää siltä, että Hobbsin esittämän mallin avulla on mahdollista suorittaa taiteilijan yksityisarkiston arvonmääritys ja seulonta, kunhan huomioi siinä piilevät puutteet ja rajoitukset. Mallia määrittävä näkemys ei esimerkiksi tunnista kuvataiteilijan aineiston erityistä kuvallista luonnetta ja sen vaikutusta arvonmääritykseen. Lisäksi malli asettaa arvonmääritystä suorittavan toimijan hyvin vastuulliseen asemaan ja vaatii häneltä oman positionsa ja tulkintansa subjektiivisuuden tunnistamista.	
Asiasanat – Keywords Yksityisarkistot; arvonmääritys; seulonta; kuvataiteilijat; Ojala, Antti	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset ja aiempi tutkimus.....	1
1.2 Keskeiset käsitteet.....	6
1.3 Teoreettinen viitekehys.....	14
1.4 Tutkimusaineisto ja -menetelmät.....	15
1.5 Tutkielman rakenne.....	18
2 KUVATAITEILIJAN ANTTI OJALAN	20
3 ARVONMÄÄRITYS JA YKSITYISARKISTOT	29
3.1 Arvonmääritys arkistotieteessä.....	29
3.2 Yksityisarkistot ja arvonmääritys arkistoteoreettisessa keskustelussa.....	35
3.2.1 ”Evidence of me” - yksityisarkiston todistusvoima ja sen kritiikki.....	35
3.2.2 Arkistonmuodostajan persoonaa etsimässä.....	38
3.2.3 Huomio arkistonmuodostajasta arkistoon ja sitä muokkaaviin tekijöihin...	45
3.3 Kansallisarkiston yksityisarkistojen seulontaohje.....	49
4 TUTKIMUSAINOISTON ANALYYSI	53
4.1 Aineistosta ja analyysistä yleisesti.....	53
4.2 Yksityiskohtaisempia huomioita aineistosta (ja sen tulkinnasta) arvonmääritysnäkemyksiin ja -periaatteisiin peilaten.....	60
5 TUTKIMUSAINOISTOSTA TAITEILIJAN-ARKISTOKSI	74
6 PÄÄTÄNTÖ	81

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

LIITE

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset ja aiempi tutkimus

”Kuvataiteilijan elämäntyö ongelmajätettä?” Näin huomiota herättävästi otsikoi Yle tammikuussa 2016 verkkosivullaan julkaistun uutisjutun, jossa käsitellään suomalaisten kuvataiteilijoiden uran aikana valmistuneita satoja tai jopa tuhansia teoksia, joiden säilyttämiseen liittyviä ongelmia perikunnat joutuvat tulevaisuudessa ratkaisemaan.¹ Koska Suomessa toimivien noin 3000² kuvataideammattilaisen yhteinen teosjälki kasvaa ajan myötä satojen tuhansien teoksien kokoiseksi, vaatisi niiden kaikkien pysyvä säilyttäminen uudenlaisia yksilökohtaisia ja yhteiskunnallisia ratkaisuja. Todennäköisesti osa taiteilijoiden³ töistä joka tapauksessa vahingoittuisi tai tuhoutuisi rajallisten ja puutteellisten säilytystilojen ja -olosuhteiden vuoksi. Vähemmän sattumanvarainen, mutta kuitenkin vaikea ratkaisu olisi suorittaa tietoinen taiteilijakohtainen seulonta, jossa taiteilijan tuotannosta seulottaisiin vain tietyt kriteerit täyttävä rajattu joukko teoksia pysyvään julkiseen tai yksityiseen säilytykseen. Edellisen kaltainen ratkaisu herättäisi useita vaikeita säilytettävien teosten valintaan liittyviä kysymyksiä: Kuka tai mikä taho tämän seulonnan suorittaisi? Millaisin perustein ja kriteerein seulonta tulisi suorittaa? Millaiset filosofiset, yhteiskunnalliset tai taide- ja kulttuurihistorialliset näkemykset tulisi huomioida seulontaperusteita laadittaessa?

Taiteilijoille elämänsä aikana kertyneet kokoelmat sisältävät usein muutakin kuin vain varsinaisia taideteoksia. Useiden vuosikymmenten mittaisen ammattimaisen taiteen tekemisen aikana taiteilijoiden haltuun voi kertyä suuriakin määriä erilaisia heidän taiteelliseen toimintaansa liittyviä asiakirjoja ja dokumentteja niin sähköisessä kuin paperisessa muodossa. Lisäksi taiteilija on saattanut säilyttää henkilökohtaista

1 Pesonen 2016.

2 Rensujeff 2015, 142. (Tieto on vuodelta 2010).

3 Käytän tutkielmassani – otsikosta lähtien – kuvataiteilijan rinnalla termiä taiteilija kuvataiteilijaa vastaavassa merkityksessä. Kuvataiteilijan määritelmä on tutkielmassani melko perinteinen ja suppea. Tutkielmani taidehistoriallisessa kontekstissa, jonka tutkimusaineistoni pitkälti sanelee – kuvataiteilija määrittyy taiteilijaksi, jonka tuotantoa ovat lähinnä piirrokset, maalaukset ja grafiikan vedokset. Niinpä nykytaiteelle tyypilliset tekniikat ja teostyyppit, sekä niihin liittyvät arkistoinneistot rajautuvat tämän tutkielman käsitelyalueen ulkopuolelle.

kirjeenvaihtoaan, valokuva-albumeita, lehtileikkeitä, luonnoskirjoja ja -lehtiöitä, päiväkirjoja, erilaisia muistiinpanoja sekä mahdollisesti myös esineitä, jotka liittyvät jollain tavalla hänen työhönsä ja elämäänsä. Näistä toisinaan hyvin monenkirjavista yksityisistä aineistoista muodostuu taiteilijan henkilökohtainen arkisto eli taiteilijan yksityisarkisto, kuten sitä tämän tutkielman kontekstissa kutsun.

Niin taiteilijan yksityisen arkistoaineiston kuin hänen taiteellisen tuotantonsa säilyttämiseen ei ole olemassa suomalaiseseen lainsäädäntöön kirjattuja yksityiskohtaisia normeja. Museoiden tallennustoiminta on määritelty yleisen tason ohjeistuksella⁴. Valtionosuutta saavat taidemuseot kyllä kartuttavat kokoelmiaan kokoelmapolitiikkansa ja tallennusalueensa mukaisesti harkintaa käyttäen, mutta niillä ei ole lakiin tai asetukseen kirjattua veloitetta ottaa vastaan, seuloa ja määrittää aineiston arvoa erityisen ohjeistuksen mukaisesti. Toisin on asiakirjoja synnyttävien ja vastaanottavien julkisten organisaatioiden asiakirjahallinnon ja arkistotoimen kohdalla, joiden toimintaa ohjaa lakisääteiset velvollisuudet tietoaineiston säilyttämisestä ja käytettävyydestä. Arkistolaisissa säädetään julkista valtaa käyttävän viranomaisen arkistotoimesta ja sen järjestämisestä seuraavasti:

Arkistotoimen tehtävänä on varmistaa asiakirjojen käytettävyys ja säilyminen, huolehtia asiakirjoihin liittyvästä tietopalvelusta, määritellä asiakirjojen säilytysarvo ja hävittää tarpeeton aineisto.

Arkistointia on hoidettava siten, että se tukee arkistonmuodostajan tehtävien suorittamista sekä yksityisten ja yhteisöjen oikeutta saada tietoja julkisista asiakirjoista, että yksityisten ja yhteisöjen oikeusturva samoin kuin tietosuoja on otettu asianmukaisesti huomioon ja että yksityisten ja yhteisöjen oikeusturvaan liittyvien asiakirjojen saatavuus on varmistettu sekä että asiakirjat palvelevat tutkimuksen tiedon lähteinä.⁵

Lisäksi viranomaisen on siirrettävä pysyvästi säilytettävät aineistonsa Kansallisarkistoon erillisten määräysten mukaisesti.⁶ Nämä säännökset koskevat kuitenkin – kuten edellä kävi ilmi – vain julkista tehtävää hoitavia tahoja sekä niiden asiakirjahallintoa ja arkistointia, eivät yksityisiä henkilöitä, yhteisöjä tai organisaatioita. Arkistolaisissa on myös yksityisarkistoja ja niiden säilyttämistä koskevia säännöksiä. Arkistolain 17 §:ssä säädetään seuraavasti:

4 Vrt. esim. 15.3.2019 kumotun museolain 729/1992 1 § 2 mom. ja 2 § 1 mom. kohta 3.

5 Arkistolaki 831/1994 7 §.

6 Arkistolaki 831/1994 14 § 1 mom.

Yksityinen arkisto tai siihen kuuluvia asiakirjoja voidaan arkiston omistajan kanssa tehtävän sopimuksen nojalla ottaa kansallisarkiston, maakunta-arkiston tai muun tässä laissa tarkoitetun arkiston säilytettäväksi ja hoidettavaksi.⁷

Näin ollen yksityisarkistojen säilyttäminen on pitkälti riippuvaista arkiston omistajan omasta halukkuudesta luovuttaa aineisto pysyvään säilytykseen Kansallisarkistoon tai muuhun yksityisiä aineistoja vastaanottavaan julkiseen tai yksityiseen muistiorganisaatioon. Kansallisarkistolla on toki olemassa myös arkistolakiin säädetty mahdollisuus lunastaa tai kopioida sekä määrätä määräaikaiseen säilytykseensä yksityinen asiakirja, kokoelma tai arkisto, joka on tieteellisen tutkimuksen kannalta tai muusta syystä merkityksellinen, tai joka on vaarassa tuhoutua tai hävitä⁸.

Alustuksessa esiin nostamani taiteilijoiden taidekokoelmien seulontaan ja arvonmääritykseen liittyvät kysymykset ovat siis keskeisessä asemassa myös pohdittaessa kuvataiteilijoiden yksityisarkistoja ja niiden säilyttämistä. Tämän tutkielman pääasiallinen tavoite onkin selvittää millaisia arvonmääritystä koskevia näkemyksiä taiteilija-arkistojen seulonnassa olisi tarpeen noudattaa eli millaisin perustein taiteilijan osittain tai kokonaan järjestämättömästä arkistoitavaksi tarkoitetusta yksityisestä aineistosta tulisi seuloa erilleen pysyvästi säilytettävä ja hävitettävä aineisto. Lisäksi tarkastelen, millaisia näkemyksiä arkistoteoreettisessa keskustelussa yksityisarkistojen luonteesta sekä niiden arvonmäärityksestä esitetään sekä miten yksityisten aineistojen arvonmääritys ja seulonta on huomioitu Kansallisarkistossa. Arkistoteoreettisessa keskustelussa esiin nousseiden arvonmääritystä koskevien näkemysten avulla yritän valaista tutkimusaineistooni kiinnittyviä merkityksiä. Keskeiset tutkimuskysymykseni ovat:

- Millaisia ominaispiirteitä yksityisarkistoihin liitetään ja millaisena yksityisarkistojen arvonmääritys nähdään arkistoteoreettisessa keskustelussa?
- Miten sekä arkistoteoreettisessa keskustelussa esiintyvät menetelmät ja näkemykset että mahdolliset kotimaiset ohjeistukset ja normit soveltuvat käytännössä (taiteilijan) yksityisarkiston arvonmääritysprosessiin?
- Liittyykö taiteilijan yksityisen aineiston arvonmääritykseen ja seulontaan tiettyjä erityispiirteitä?

7 Arkistolaki 831/1994 17 § 1 mom.

8 Arkistolaki 831/1994 19 ja 20 §.

Aiempi tutkimus

Suomenkielistä tutkimusta (taiteilijoiden) yksityisarkistoista ja niitä koskevasta arvonnäärityksestä ei ole juuri tehty. Kuvataiteen keskusarkiston julkaisusarjaan kuuluvassa artikkelikokoelmassa *Muisto: Taiteilijakirjeitä, arkistoja ja kokoelmia* tarkastellaan muutamaa Kansallisgallerian kokoelmiin kuuluvaa taiteilija-arkistoa näkökulmaa tapauskohtaisesti vaihdellen. Taiteilijan yksityisarkiston arvonnääritykseen ja seulontaan niissä ei kuitenkaan syvennytä. Vuonna 2018 julkaistussa vertaisarvioidussa *Kaupungin varjoissa, arkistojen valossa* -artikkelikokoelmassa ilmestyneessä artikkelissaan ”Arkistodiplomatian, vallan ja eettisten kysymysten äärellä: Yksityisarkistojen erityispiirteet arkistoalan ylemmässä koulutuksessa” Petra Hakala ja Taina Saarenpää nostavat esiin yksityisarkistoja koskevia erityispiirteitä ja -kysymyksiä (mainiten myös arvonnäärityksen). Heidän artikkelinsa perimmäinen tarkoitus näyttäisi kuitenkin olevan yksityisarkistoja koskevan opetuksen kehittämistarpeen esiin nostaminen.

Minna Meronen on sivunnut tutkielmani aihetta Jyväskylän yliopistoon tehdyssä maisterintutkielmassaan ”Taiteilijajäämistöjen haasteet: esimerkkitapauksena Liisi Beckmannin jäämistö”. Meronen mainitsee tutkielmansa esimerkkijäämistöön kuuluvan myös taiteilijan arkiston, mutta hänen näkökulmansa on taiteilijajäämistöä kokonaisuutena – tosin taiteellista tuotantoa suuresti painottaen – tarkasteleva. Meronen keskittyy jäämistöjen käsittelyn (inventointi, järjestäminen ja säilyttäminen) sekä mahdollisen perikunnille ja taiteilijoille suunnatun käsittelyohjeistuksen laatimisen kaltaisiin kysymyksiin.

Sanna Lahtelin sivuaa yksityisarkistoista käytyä pohjoisamerikkalaista arkistoteoreettista keskustelua Turun yliopistoon tehdyssä pro gradu -tutkielmassaan ”Julkisen henkilön julkinen arkisto – Kansanedustaja Miina Sillanpään henkilöarkiston muodostuminen ja eettinen käyttö”. Myös hän viittaa työssään Catherine Hobbsin artikkelin *The Character of Personal Archives: Reflections on the Value of Records of Individuals*, kuten näyttäisivät tekevän lähes poikkeuksetta kaikki kirjoittajat – minä mukaan lukien – jotka ovat yksityishenkilöiden arkistoihin viimeisen vajaan kahdenkymmenen vuoden aikana mielenkiintonsa kohdistaneet. Lahtelin pohtii tutkielmassaan henkilöarkistojen ja viranomaisarkistojen eroavaisuuksia sekä selvittää henkilöarkistojen muodostumista ja niiden eettistä käyttöä.

Anuliina Väisäsen Tampereen yliopistoon tehty pro gradu -tutkielma ”Yksityisarkistot arkistotieteellisessä keskustelussa” lienee tuorein suomenkielinen yksityisarkistoja koskeva tieteellinen esitys. Väisäsen tutkielma on systemaattinen kirjallisuuskatsaus koskien yksityisarkistoista käytyä suomen- ja englanninkielistä arkistotieteellistä ja -ammattillista keskustelua. Tutkielmassa on poimittu esiin keskustelussa esitettyjä yksityisarkistojen erityispiirteitä koskevia näkemyksiä sekä kuvailtu muita esiin nousseita yksityisarkistollisia teemoja. Väisäsen tutkielmassaan analysoimat artikkelit ovat osittain samoja, joita olen käyttänyt tämän tutkielman kolmannen luvun lähdeaineistona. Lisäksi hänen yksityisarkistoista käydyn arkistoteoreettisen keskustelun sisältöön huomion kohdistavat tutkimuskysymyksensä ovat hyvin lähellä tässä tutkielmassa esitettyä yksityisarkistoja koskevan teoreettisen keskustelun erityispiirteisiin keskittyvää kysymystä. Väisänen on esitellyt aineistoanalyysissään muun muassa Catherine Hobbsin ja Jennifer Douglasin yksityisarkistojen olemusta käsitteleviä näkemyksiä, mutta kuitenkin yleisemmällä tasolla kuin olen tämän tutkielman kolmannessa luvussa tehnyt.

Arkistoalan kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa sekä tieteellisiä artikkeleita julkaisevissa ammattilehdissä yksityisarkistoja sekä niiden arvonmäärittystä on käsitelty etenkin vuosituhatien vaihteen jälkeen enenevässä määrin. Kanadalaisessa vertaisarvioidussa arkistoalan julkaisussa *Archivariassa* yksityisarkistoja (ja erityisesti kirjailijoiden yksityisarkistoja) koskeva tieteellinen ja ammatillinen keskustelu on ollut erityisen vilkasta. Lehti on julkaissut ainakin kaksi yksityisarkistoja käsittelevää teemanumeroa.

Amy Furness on tutkinut vuonna 2012 julkaistussa väitöskirjassaan kuvataiteilijan yksityisarkiston muodostumista ja merkityksiä. Kyseessä on tapaustutkimus kanadalaisen kuvataiteilijan Vera Frenkelin arkistoaineistosta sekä sen siirtämisestä pysyvään säilytykseen päätearkistoon. Tässä ainoassa löytämässäni kuvataiteilijan arkistoa käsittelevässä suomen- tai englanninkielisessä kirjallisessa aikalaistyössä Furness pyrkii induktiivisesti tutkimusaineistonsa (taiteilijan haastattelut, arkistoitavat aineistot sekä taideteokset) tukeutuen määrittelemään kuvataiteilijan arkiston olemusta ja ominaisuuksia. Taiteilijan arkistoaineiston arvonmäärittystä koskevat kysymykset eivät näyttäisi olevan

Furnessin väitöskirjan ongelmanasettelun kannalta keskeisiä, koska niitä käsitellään vain hyvin lyhyesti osana arkistoaineiston päätearkistoon toimittamista ja vastaanottoa.

Victoria Blinkhorn on käsitellyt taiteilijoiden arkistojen arvonmäärittystä ja seulontaa The University of British Columbiaan tekemässään vuonna 1988 valmistuneessa maisterintutkielmassaan. Tutkielma vastaa aihealueeltaan ja osittain myös ongelmanasettelultaan omaa työtäni, mutta työn tieteelliset lähtöoletukset sekä siinä esitetyt näkemykset koskien muun muassa kuvataiteilijuutta, taiteilijaa arkistonmuodostajana sekä arkistonhoitajan roolia ja keinoja aineiston arvon määrittelyssä, ovat arkistotieteellisesti (ja myös taidehistoriallisesti) aikaansa sidottuja ja näin ollen joiltain osin myös vanhentuneita. Esimerkiksi Blinkhornin käyttämä arkistoaineistojen arvonmäärittystä koskevaa arkistoteoreettinen viitekehys on vahvasti jenkinsonilaisten ja schellenbergiläisten arkistotieteellisten näkemysten ohjaama. Mahdollisia heijastuksia kriittisistä postmoderneista teorioista voi havaita välähdyksenomaisesti, kun Blinkhornin viittaa muutamaan otteeseen arkistonhoitajan (subjektiiviseen) roolin aineiston arvon määrittelijänä⁹.

1.2 Keskeiset käsitteet

Tutkielmani keskeisiä käsitteitä ovat *yksityisarkisto*, *seulonta* ja *arvonmäärittys*. Muita määrittelyä kaipaavia käsitteitä ovat *arkisto*, *arkistonmuodostaja* ja *asiakirja*.

Arkisto ja arkistonmuodostaja

Sanan arkisto voi ymmärtää kolmessa eri merkityksessä: 1) arkistihuone 2) organisaatioyksikkö tai laitos, joka säilyttää arkistoa/arkistoja 3) arkistonmuodostajan toiminnan tuloksena syntynyt asiakirjojen kokonaisuus eli fondi.¹⁰ Tutkielmassani arkisto ymmärretään kohdan kolme mukaisesti. Organisaatiota tai henkilöä, jonka toiminnasta

⁹ Blinkhorn 1988 (painamaton lähde), ks. esim. 27, 35, 96 ja 123.

¹⁰ Lybeck ym. 2006, 16.

arkisto muodostuu, kutsutaan arkistonmuodostajaksi¹¹. Työni tutkimusaineistona toimivan arkiston arkistonmuodostaja on kuvataiteilija Antti Ojala.

Asiakirja

Arkistoalan toimintaa ja ajattelua monin tavoin ohjaava asiakirjan käsite ei ole yksiselitteinen. Asiakirjan merkitys on riippuvainen tarkastelunäkökulmiin liittyvistä rajauksista ja painotuksista. Pekka Henttosen mukaan asiakirjoja voidaan tarkastella ainakin neljällä eri tavalla: asiakirjahallinnan toimintakentän, asiakirjan piirteiden, lainsäädännön sekä arkistoteorian näkökulmasta. Niistä jokainen tuottaa hieman toisistaan poikkeavia asiakirjakäsityksiä.¹²

Asiakirjahallinnan toimintakentän näkökulmasta katsottuna asiakirja määrittää tehtäväalueen, jolla alan ammattilaiset toimivat. Asiakirja-ammattilaisten toimivalta ulottuu vain niihin aineistoihin jotka on määritelty (lainsäädännössä) asiakirjoiksi. Suomessa asiakirjahallinnan toimintakentällä termin asiakirja sijaan tai rinnalla onkin alettu käyttää ilmausta ”asiakirjallinen tieto” tai ”toiminnallinen tieto”. Uudenlaisen käsitteistön syntymiseen on vaikuttanut siirtyminen sähköiseen toimintaympäristöön, jossa asiakirjojen lisäksi käsitellään perinteisen asiakirjan käsitteen näkökulmasta tulkinnanvaraisia tietoaineistoja, kuten esimerkiksi tietokantoja.¹³

Suomalaisessa arkistointia koskevassa lainsäädännössä asiakirjalle annetaan väljä ja ainakin lainsäädännön alaisten viranomaisten toiminnassa syntyvät aineistot melko hyvin huomioiva määritelmä: ”Asiakirjalla tarkoitetaan tässä laissa kirjallista tai kuvallista esitystä taikka sellaista sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla aikaansaattua esitystä, joka on luettavissa, kuunneltavissa tai muutoin ymmärrettävissä teknisin apuvälinein¹⁴”. Lisäksi ”Arkistoon kuuluvat asiakirjat, jotka ovat saapuneet arkistonmuodostajalle sen tehtävien johdosta tai syntyneet arkistonmuodostajan toiminnan yhteydessä.¹⁵”

11 Lybeck ym. 2006, 17.

12 Henttonen 2015, 16.

13 Henttonen 2015, 17–18.

14 Arkistolaki 831/1994 6 § 2 mom.

15 Arkistolaki 831/1994 6 § 1 mom.

Asiakirjojen ominaisuuksia korostavan näkökulman mukaan asiakirjat puolestaan toimivat todisteena henkilön, yhteisön tai organisaation toiminnasta, jonka yhteydessä asiakirjat ovat syntyneet tai niitä on käytetty. Tässä asiakirjan todistusvoimaa korostavassa näkemyksessä asiakirjalle on määritelty tietyt piirteet, joita ilman se ei ole asiakirja. Nämä piirteet ovat *autenttisuus*, *luotettavuus*, *eheys* ja *käytettävyys*. Asiakirja on autenttinen silloin kun sen voidaan todeta olevan se mitä se väittää olevansa ja sen lähettäjä/laatija sekä lähettämisen- tai laatimisaikakohta on tunnistettavissa. Luotettava asiakirja on muodoltaan normaalissa toiminnassa tuotetun asiakirjan vaatimukset täyttävä (siinä on esimerkiksi allekirjoitus ja päiväys) ja sen laatimisprosessi on tarkkaan säädely: tuodaan ilmi toimijat, jotka voivat osallistua asiakirjan laadintaan sekä vaadittavat asiakirjan tarkastus- ja käsittelyprosessit. Asiakirja on eheä silloin kun se on ”siinä muodossa, johon se on suunniteltu, sitä ei ole valtuudettomasti muokattu tai se ei ole tahattomasti muuttunut”¹⁶. Asiakirjan käytettävyys vaatii tietoa sekä asiakirjan syntykontekstista että yhteydestä muihin asiakirjoihin, eli se tulisi olla esitettävissä osana tehtävää tai toimenpidettä, jossa se alunperin on syntynyt.¹⁷

Kaikissa kolmessa edellä mainitussa vaihtuvan näkökulman mukaan rajatussa asiakirjan käsitteessä on tietyjä piirteitä, joita voisi soveltaa myös tämän tutkielman käyttöön. Tutkielmani lähestymistapaa asiakirjan käsitteeseen kuvaa kuitenkin parhaiten Pekka Henttonen esittelemät Brien Brothmanin ja Mark Greenen arkistoteoreettiset näkökulmat. Henttonen on laatinut Brien Brothmanin artikkelin pohjalta taulukon, jossa on kuvailtu arkistoalan kirjallisuudessa esiintyvien kahden valtavirtauksen ”vahvan” ja ”heikon” asiakirjakäsityksen eroja ja tunnuspiirteitä.

Vahvassa tulkinnassa asiakirja ja tapahtumaa, josta se todistaa, ovat yhtä; asiakirjan konteksti on oikeudelliset ja toimintaan liittyvät transaktiot¹⁸; todistusvoimaisuutta ja

16 Kansallisarkisto 2013g.

17 Henttonen 2010, 18–20.

18 Transaktion käsitteelle ei ymmärtääkseni ole olemassa vakiintunutta suomenkielistä arkistotieteellistä määritelmää. Esimerkiksi Kansallisarkiston Arkistowikistä termiä ei löydy lainkaan. Käsite näyttäisi siirtyneen arkistoalan sanastoon englanninkielisestä arkistotieteellisestä keskustelusta ilman sen tarkempaa analyysia. Pekka Henttonen puhuu transaktiosta arkistotieteellisessä kontekstissa (liike)tapahtumana, josta tapahtuman yhteydessä syntyneet asiakirjat todistavat (Henttonen 2004). Arkistotieteessä esiintyvä transaktion käsite lienee näin ollen sukua taloustieteessä käytettävälle transaktion käsitteelle: ”vaihdannan järjestely, jossa hyödykkeen omistusoikeudet siirtyvät ja vastuut vaihtuvat” (Tieteen termipankki 2019c). Ymmärrän transaktion tämän tutkielman yhteydessä Henttonen määritelmän mukaisesti.

totuudellisuutta pidetään asiakirjan ominaisuuksina ja sen viesti on pysyvä sekä asiakirjan laatijan määrittelemä. Heikossa tulkinnassa taas asiakirja ja tapahtuma voivat olla täysin erillisiä ja asiakirjan konteksti voi olla mikä tahansa. Lisäksi todistusvoimaisuus ja totuudellisuus ovat asiakirjaan sen tulkinnassa mahdollisesti liitettäviä ominaisuuksia. Myös asiakirjan viesti riippuu sen tulkitsijasta. Heikon asiakirjakäsityksen mukaisesti asiakirja-ammattilainen on asiakirjojen säilyttäjä ja hänen tehtävänä on auttaa käyttäjiä tulkitsemaan niitä.

Henttonen rinnastaa Brothmanin jaon vahvaan ja heikkoon asiakirjakäsitykseen Mark Greenen näkemykseen ”asiakirjahallinnollisesta” ja ”arkistollisesta” paradigmasta. Henttosen tulkinnan mukaan Greenen tarkoittama asiakirjahallinnollinen paradigma korostaa asiakirjan todistusvoimaisuutta – evidenssin tuottamista ja säilyttämistä. Arkistollinen paradigma, jota Greene Henttosen mukaan kannattaa, on puolestaan asiakirjakäsityksessään asiakirjahallinnollista laajempi, eikä rajaa ulkopuolelleen informaaleja tietolähteitä, jotka eivät täytä asiakirjan muodolle ja ominaisuuksille asetettuja vaatimuksia. Näin myös asiakirjajärjestelmien ulkopuolella tuotetut tietoaineistot voivat olla sekä tiedon tai toiminnan todennettavuuden kannalta että kulttuurihistoriallisesti merkittäviä.¹⁹

Ymmärrän asiakirjan tutkielmassani muodoltaan, ominaisuuksiltaan ja tietosisällöltään Henttosen esittelemien Brothmanin heikon asiakirjakäsityksen ja Greenen arkistollisen paradigman mukaisesti joustavana ja jatkuvasti tulkinnallisena, niin tulkitsijasta kuin tulkintakontekstista riippuvaisena käsitteenä. Samaan tapaan myös positioni tutkielman tekijänä suhteessa tutkimusaineistooni eli taiteilija Antti Ojalan yksityiseen arkistoaineistoon rinnastuu heikon asiakirjakäsityksen kaltaiseen säilyttävän ja aineistosta tehtäviä tulkintoja edesauttavan asiakirja-ammattilaisen rooliin.

Asiakirjan käsitteen rinnalla puhun myös tietoaineistosta, jonka ymmärrän tässä tapauksessa asiakirjoista ja/tai muista tietoa sisältävistä konkreettisista objekteista koostuvaksi joukoksi. Sanaa tietoaineisto käytän koska tutkimusaineistooni kuuluu objekteja joiden kutsuminen asiakirjoiksi – ymmärsi asiakirjan käsitteen kuinka laveasti

19 Henttonen 2015, 23–25.

tahansa – tuntuu niiden muotoa ja sisältöä hämärtävältä ja vääristävältä. Tällaisia ovat esimerkiksi arkistonmuodostajan säilyttämät luonnoskirjat ja -lehtiöt. Tietoaineistoon rinnastuu myös dokumentin käsite, jota käytän tietoaineiston kaltaisesti puhuessani yksittäisistä tietoa sisältävistä objekteista, jotka eivät täytä olemukseltaan perinteisiä asiakirjalle määriteltyjä vaatimuksia.

Yksityisarkisto

Yksityisarkiston voi Kansallisarkiston ylläpitämästä Arkistowikistä löytyvän asiakirjahallinnan sanaston mukaan määritellä kahdella tavalla. Ensimmäisen määritelmän mukaan yksityisarkisto voi olla yksityisen yhteisön tehtävien hoitamisesta tai yksityishenkilön toiminnasta kertynyt arkisto. Toinen määritelmä kuvailee yksityisarkiston yksityiseksi organisaatioksi tai organisaatioyksiköksi, joka säilyttää ja pitää käytössä asiakirjatietoa.²⁰ Tässä tutkielmassa käsitelen yksityisarkistoa (ja käytän yksityisarkiston käsitettä) ensimmäisen määritelmän yksityishenkilöä koskevan osuuden mukaisesti yksityishenkilön toiminnasta kertyneenä aineistokokonaisuutena.

Yksityishenkilöiden arkistoista puhutaan suomalaisessa arkistokulttuurissa yleisesti myös *henkilöarkistoina* erotuksena niin ikään yksityisarkistoiksi luettavista *yhteisöarkistoista*. Olisi siis täysin perusteltua puhua työni kontekstissa taiteilijan henkilöarkistosta yksityisarkiston sijaan. Käytän kuitenkin termiä yksityisarkisto kahdesta syystä: 1) jo tutkielman otsikosta käy eksplisiittisesti ilmi se, että työssä käsitellään yhteisöarkiston sijaan yksityisen henkilön arkistoitavaksi tarkoitettua yksityistä aineistoa 2) YSO eli Yleinen suomalainen ontologia ei ainakaan tätä kirjoittaessani tunnista ilmausta henkilöarkisto, joten työni sisällön asiasanoittamisen kannalta on tarkoituksenmukaisempaa käyttää käsitettä yksityisarkisto.

Seulonta ja arvonmääritys

Seulonnan ja arvonmäärityksen käsitteet ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa, etenkin jos niitä tulkitsee Kansallisarkiston asiakirjahallinnan sanaston Arkistowikin mukaisesti.

20 Kansallisarkisto 2013d.

Seulonnassa on Kansallisarkiston sanaston mukaan kyse asiakirjatiedon²¹ määrän supistamiseen tähtäävistä toimenpiteistä. Tärkein näistä toimenpiteistä on tiedon arvoon liittyvä jaottelu pysyvästi ja määräajan säilytettäviin aineistoihin. Lisäksi seulonnassa määritellään aineiston säilytysajat sekä säilytystapa. Seulonta voidaan kohdistaa aineistoon joko ennakkoon, jolloin asiakirjatietojen säilytysajat ja -tavat määritellään jo tiedonhallinnan suunnitteluvaiheessa, tai taannehtivasti, jolloin seulonta kohdistetaan arkistossa jo olevaan asiakirjatietoon.²²

Sanaston määritelmästä on luettavissa sen yhteys nimenomaan valtionhallinnon ja organisaatioiden asiakirjahallintaan, joissa aineistojen seulonnassa eri mittaisten säilytysaikojen huomiointi sekä aineiston supistamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat keskeisiä. Yksityisten henkilöiden arkistoaineistojen kohdalla käsiteltävät aineistomäärät ovat useimmiten huomattavasti pienempiä, joten aineiston määrän supistaminen ei ole niin merkittävässä asemassa seulontaa ja arvonmäärittystä suorittaessa. Lisäksi yksityisten aineistojen kohdalla on lähes poikkeuksetta kyse aineiston pysyvästä säilytyksestä, joten säilytysaikojen määrittelyn sijaan aineiston seulonnassa keskitytään erottelemaan säilytettävä aineisto hävitettävästä tai arkistonmuodostajalle palautettavasta aineistosta.

Termi arvonmäärittäminen puolestaan määritellään Kansallisarkiston sanastossa asiakirjatiedon elinkaarihallinnan prosessiksi, jossa määritellään asiakirjatiedon säilytysarvo ja siihen perustuva säilytysaika. Lisäksi päätetään asiakirjatiedon säilytystavasta ja -muodosta.²³ Määritelmä on hyvin lähellä saman sanaston seulontaa koskevaa määritelmää sillä erotuksella, että seulonnan yhteydessä aineiston arvon määrittäminen kuvailtiin seulontaprosessin osatoimenpiteeksi. Näin ollen arvonmäärittäminen voi katsoa olevan Kansallisarkiston laatimaa sanastoa seuraten hieman hankalasti hahmottuva seulontaprosessiin keskeisesti kuuluva asiakirjatiedon elinkaarihallinnan prosessi – eli prosessi prosessin sisällä. Tulkitsen Kansallisarkiston sanastossa kuvailtuja merkityksiä

21 Käsite asiakirjatieto on Kansallisarkiston Arkistowikistä poimittu. Ymmärrän sen olevan synonyymi asiakirjalliselle tiedolle, jonka mainitsin aiemmin puhuessani asiakirjan käsitteestä asiakirjanhallinnan toimintakentän näkökulmasta.

22 Kansallisarkisto 2013c.

23 Kansallisarkisto 2013b.

niin, että seulonta on tietoaaineiston määrään kohdistuva supistamistoimenpide, jossa arvonmääritys on keskeinen pragmaattinen ja filosofinen toiminto²⁴.

Arkistowikin määritelmä kuvaa hyvin miten monitulkintainen ja häilyvä käsite arvonmääritys on. Sitä käytetäänkin näkökulmasta riippuen useassa merkityksessä, eikä siitä käsitteenä tai edes tehtäväalueena ole olemassa kansainvälistä ammatillista yksimielisyyttä. Marjo Rita Valtosen mukaan arvonmääritys voi yleisellä tasolla merkitä asiakirjojen arvon ymmärtämistä ja arviointia tai asiakirjakokoelmien hankintaa. Lisäksi arvonmääritys sanaa tai käsitettä käytetään Valtosen mukaan merkitsemään arvonmäärityksen päätöksentekoprosessiin liittyviä teorioita ja käytäntöjä.²⁵ Tässä tutkielmassa ymmärrän arvonmäärityksen hyvin väljässä merkityksessä (ja kiinteässä suhteessa seulontaan), joka kattaa Valtosen esittämän asiakirjojen arvon ymmärtämisen ja arvioinnin sekä päätöksentekoprosessiin liittyvät teoriat ja käytännöt.

On syytä huomioida, että tyypillisesti arvonmäärityksestä ja seulonnasta puhuttaessa tai käsitettä käytettäessä niin arkistotieteellisessä keskustelussa kuin arkistoalan ammatillisia käytänteitä ja termejä eriteltäessä ja esiteltäessä, viitataan joko implisiittisesti tai suoraan organisaatioiden ja valtionhallinnon asiakirjojen arvonmääritykseen ja seulontaan.²⁶ Tätä arkistoteorettiseen keskustelun sisään rakentunutta painotuksellisesta vinoumaa suhteessa yksityishenkilöiden aineistoihin käsitellen tarkemmin tutkielmani luvussa kolme.

Tutkielman alaan kuuluva englanninkielinen käsitteistö ja termistö

Kansalliset ja alueelliset arkistokulttuurit teorian- ja käytännönmuodostuksineen poikkeavat toisistaan muun muassa kielellisistä ja historiallisista syistä. Vieraskielistä arkistokirjallisuutta lähdeaineistona käytettäessä onkin syytä pyrkiä selvittämään millaiseen arkistokulttuuriin kirjoittaja asemoituu ja miten lähdeteksteissä ilmenevät keskeiset käsitteet kyseisessä kulttuurissa määrittellään ja ymmärretään²⁷. Koska suurin osa käyttämästäni yksityisarkistoja ja niiden arvonmääritystä koskevasta

²⁴ Käsitteen filosofinen toiminto olen lainannut Nina Robbinsin väitöskirjasta ”Poisto museokokoelmasta : museologinen arvokeskustelu kokoelmanhallinnan määrittäjänä”. Robbins puhuu museon kokoelmapoistosta teorialtaan museologisena ja filosofisena toimintona (Robbins 2013, 22).

²⁵ Valtonen 2015.

²⁶ Vrt. esim. Hobbs 2001.

²⁷ Voutilainen 2010 (painamaton lähde), 10.

lähdekirjallisuudesta on englanninkielistä, esittelen lyhyesti yksityisen henkilön arkistoa ja sen arvonmäärittystä koskevaa englanninkielistä käsitteistöä.

Suomen kielen sanalle tai käsitteelle asiakirja on englannin kielessä useampi vastine riippuen siitä missä kontekstissa asiakirjasta puhutaan. Yleisesti (myös arkistoteoriassa) käytetään termiä *record*, mutta se ei kata yksityiseksi määriteltäviä dokumentteja, kuten henkilökohtaista kirjeenvaihtoa. Yksityiset dokumentit ovat englanniksi joko *personal papers* tai *private papers*. Lisäksi yksityisen henkilön tai perheen historiallisista asiakirjoista käytetään termiä *manuscripts*, jolloin se on merkitykseltään termiä *personal papers* vastaava.²⁸

Suomenkielistä yksityisen henkilön arkistoa tai asiakirja-/aineistokokonaisuutta vastaava englanninkielinen käsite vaihtelee paikallisen toimintaympäristön mukaan. Niinpä yksityisarkistoista (tai henkilöarkistoista) näkee käytettävän termejä *personal archives*, *private archives* sekä *manuscript collections*.²⁹

Arvonmäärittystä vastaava englanninkielinen termi on *appraisal* tai toisinaan *archival appraisal*. Suomalaista seulontaa eli arvottoman tiedon hävittämistä lähinnä oleva abstraktio on *weeding* tai *culling*, kun kyseessä on yksittäinen asiakirja.³⁰

Termi *appraisal* ei tarkoita arkistoteoreettisessa keskustelussa, eikä myöskään käytännön arkistotyössä, arkistoitavan aineiston rahallisen arvon määrittelyä. Termiä saatetaan käyttää englanninkielisessä historiallisia käsikirjoituskokoelmia koskevassa keräilykontekstissa keräilijöitä kiinnostavaan aineiston markkina-arvon määrittelyyn viitaten.³¹

28 Henttonen 2015, 16.

29 Vrt. mm. Hobbs 2001; Fisher 2009; Pearce-Moses 2005 "Manuscript collection".

30 P. Henttonen 2018, Jyväskylän yliopiston arkistohallinnan maisteriohjelman syventäviin opintoihin kuuluvan "Arvonmäärittäminen ja seulonta" -opintojakson luentodiat 26.1.2018; Valttonen 2015, 96.

31 Pearce-Moses 2005 "Appraisal".

1.3 Teoreettinen viitekehys

Tutkielman aiheeseen ja valitsemaani teoreettiseen näkökulmaan minua on innoittanut arkistoteoreetikko Catherine Hobbsin vuonna 2001 kanadalaisessa arkistoalan vertaisarvioidussa ammattilehdessä *Archivariassa* ilmestynyt artikkeli ”The Character of Personal Archives: Reflections on the Value of Records of Individuals”.

Konferenssiesitelmäänsä perustuvassa artikkelissa Hobbs pohtii yksityisarkistojen luonnetta sekä nostaa esiin niiden arvonmäärityksen erityispiirteitä. Hobbsin mukaan yksityisarkistoa ja niiden sisältämää tietoa tulisi tarkastella ja lähestyä erillään perinteisistä organisaatioiden asiakirja- ja arkistonhallintaan suunnatuista arvonmääritysmalleista, joissa korostuu joko asiakirjojen informaatioarvo tai niihin kiinnittyvä todistusvoimaisuus (evidenssi) arkistonmuodostajan toiminnasta. Hobbs näkee yksityisarkistot arkistonmuodostajan ainutlaatuisen persoonan tai ”minän” ilmentymänä, joista on mahdollista löytää narratiivi, jossa tuo minuus rakentuu.³² Hobbs on täsmentänyt ja kehitellyt yksityisarkistojen luonnetta koskevaa näkemystään myöhemmässä vuonna 2010 ilmestyneessä artikkelissaan ”Reenvisioning the Personal: Reframing Traces of Individual Life”.

Niin ikään kanadalainen arkistoteoreetikko Jennifer Douglas on Hobbsin tapaan tutkinut erityisesti kirjailijoiden yksityisarkistoja ja niiden olemusta. Hän on tutkimuksissaan suunnannut huomion yksityisarkistoja ja niiden merkityksiä muokkaaviin toimijoihin ja prosesseihin sekä arkiston alkuperää ja kuvailua koskeviin kysymyksiin. Douglas esittää kritiikkiä arkistonmuodostajan persoonaa ja minuutta korostavaa arkistoteoreettista näkemystä kohtaan. Hänen mukaansa ei ole mahdollista määrittää yhtä pysyvää minuutta, jonka kertomus arkistosta on lähemmin tarkasteltuna löydettävissä. Sen sijaan yksityisarkistossa esiintyy useampia eri tavoin ilmeneviä kontekstisidonnaisia minuuksia, joilla on yhteys toisiinsa, mutta jotka eivät ole yhtä toistensa kanssa. Yksityisarkistot ovat Douglasin mukaan tietoisesti tai tiedostamatta rakennettuja osatotuuksia arkistonmuodostajan elämästä ja kokemuksista. Douglas kyseenalaistaa myös ajatuksen arkiston alkuperäisestä järjestyksestä, sellaisesta muuttumattomasta autenttisesta kokonaisuudesta, jonka ylläpitäminen mahdollistaa asiakirjojen välisen yhteyden ymmärtämisen. Hän katsoo, että arkistot ovat tulkinnallisia kokonaisuuksia, joiden sisäinen

³² Hobbs 2001.

järjestys ei ole pysyvää, vaan jota erilaiset arkistoa käsittelevät tai käyttävät toimijat jatkuvasti muokkaavat. Douglas katsookin, että arkistonmuodostajan ja hänen persoonansa sijaan huomio tulisi kohdistaa itse arkistoon (aineistokokonaisuutena) ja sen alati muuttuvaan olemukseen.³³

Käytän Hobbsin ja Douglasin teoreettisten näkemysten synteesiä työni teoreettisena työkaluna tai näkökulmana, jonka avulla analysoin tutkimusaineistoani sekä myös käytännön arkistotyöhön sovellettuna ohjeistuksena, jota hyödynnän työni empiirisen osuuden toteutuksessa. Lisäksi asetan heidän yksityisarkistoja koskevan spesifin ajattelunsa arkistoteoreettiseen kontekstiin esittelemällä niin yksityisarkistoja kuin arvonmäärittystä myös yleisemmällä tasolla käsitteleviä arkistoteoreettisia näkemyksiä.

1.4 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkielmani tutkimusaineisto on kuvataiteilija Antti Ojalan pääosin järjestämätön arkistoitavaksi tarkoitettu aineisto, joka sijaitsee Lapuan taidemuseon säilytystiloissa. Lisäksi olen haastatellut taiteilija Ojalaa tammikuussa 2019 hänen kotonaan Lallukan taiteilijatalossa Helsingissä. Haastatteluvierailun yhteydessä kartoitin yhdessä taiteilijan kanssa arkistoon mahdollisesti myöhemmin lahjoitettavaa lisäaineistoa, jota hän ei vielä halunnut liittää osaksi kokonaisuutta. Olen inventoinut myös tuon myöhemmin arkistoon lahjoitettavan aineiston ja käytän sitä jo Taidemuseolle siirretyn aineiston lisäksi tämän tutkielman tutkimusaineistona Antti Ojalan luvalla.

Antti Ojalan yksityisarkistoa tullaan säilyttämään Lapuan taidemuseossa, jonka kokoelmiin ei entuudestaan kuulu arkistoaineistoa. Taidemuseo muodostaa kuitenkin yhdessä kulttuurihistoriallisten museoiden kanssa Lapuan kaupungin museot -kokonaisuuden, joka vastaa myös Lapuan kotiseutuarkistosta, joten arkistoaineistot eivät ole hallintoyksikölle vieraita³⁴. Koska taidemuseolla ei ole aiempaa kokemusta taidehistoriallisten asiakirja-aineistojen käsittelystä ja säilyttämisestä, on tämä tutkielma myös johdatus ja

³³ Douglas 2013a, 56–57 sekä 265–266.

³⁴ ”Lapuan kotiseutuarkisto” 2013.

tapauskohtaisesti soveltuva ohjeistus mahdollisten tulevien vastaavan kaltaisten lahjoitusaineistojen vastaanottamista, järjestämistä, säilyttämistä ja käyttöä varten.

Taiteilija Ojalan Lapuan taidemuseossa sijaitseva aineisto sisältää perinteisessä mielessä asiakirjoiksi luokiteltavaa aineistoa kuten saapuneita kirjeitä sekä lähetettyjen kirjeiden toisteita, näyttelyluetteloita, -sopimuksia ja -suunnitelmia sekä näyttelyihin liittyvää kirjeenvaihtoa. Lisäksi siihen kuuluu kuvallista aineistoa: negatiiveja, dioja, valokuvavedoksia sekä luonnoskirjoja ja -lehtiöitä. Ojala on myös kerännyt työhönsä viittaavia lehtileikkeitä ja säilyttänyt taideopintoihinsa liittyviä muistiinpanoja.

Pahvilaatikoihin pakatun aineiston joukossa on myös muutamia hänelle lahjoitettuja kehystettyjä grafiikanvedoksia. Myöhemmin lahjoitettavaksi tarkoitettu aineisto on hieman ”henkilökohtaisempaa”, sisältäen muun muassa runsaasti biografista aineistoa (koulu- ja työtodistuksia), arkistonmuodostajan itsensä tuottamaa aineistoa (kansakouluaikainen ainevihko, unipäiväkirja) sekä valokuva-albumin, jossa on kuvia Antti Ojalasta lapsuudesta varhaisaikuisuuteen.

Ojalan aineisto on muodoltaan hyvin perinteistä myös siinä mielessä, että se ei sisällä yhtä poikkeusta³⁵ lukuunottamatta digitaalisia asiakirjallisen tiedon ilmentymiä tai dokumentteja. Niinpä aineisto on rajattu jo ennakkoon taiteilijan toimesta käsittämään vain fyysisen (analogisen) aineiston. Näin ollen taiteilijan sähköisen arkistoaineiston arvonmäärittäminen, seulontaa ja säilyttämistä koskevat – sinänsä hyvin mielenkiintoiset ja ajankohtaiset – kysymykset rajautuvat tutkielmani ulkopuolelle.

Antti Ojalan arkistoitavaksi tarkoitettun aineiston lisäksi tutkimusaineistonani toimivat hänen haastattelunsa. Lisäksi haastattelut ovat osa hermeneuttista tutkimusotetta, jossa sovelletaan tutkielman teoreettisen näkökulman liittyvää arkistoaineiston (ja tavallaan myös arkistonmuodostajan) lähilukua painottavaa näkemystä käytännön arvonmäärittästyöhön.³⁶

35 Ainoa arkistoon liitettävä digitaalinen aineisto on tekemäni Antti Ojalan haastattelut (ks. seuraavat kappaleet).

36 Arkistotieteen voi mielestäni nähdä museologian tapaan siltatieteenä, joka yhdistää teorian ja käytännön, ammattikunnat sekä parhaassa tapauksessa myös erilaiset kansalliset tai alueelliset arkistokulttuurit. Nina Robbins esittelee väitöskirjassaan, joka temaattisesti sivuaa tutkielmani aihetta, tutkimuksensa museologista (historiallista) kontekstia puhumalla museologiasta ”– – siltatieteenä eri ammattikuntien sekä teorian ja käytännön välillä – –”. (Robbins 2016, 22.)

Pyrin haastattelutilanteissa ja myös niiden ulkopuolella käytyjen keskustelujen avulla tutustumaan taiteilija Ojalaan henkilönä siinä määrin kuin se verrattain lyhyiden kohtaamisten aikana oli mahdollista. Niinpä katson tutkielmani sivuavan arkistonmuodostajan tai -lahjoittajan roolia yksityisarkistoihin liittyvissä käytännön prosesseissa sekä arkistoaineistoja koskevassa merkityksenannossa käsittelevää alan ajankohtaista keskustelua.³⁷

Toteutin 16.–17.2019 Helsingissä Antti Ojalan kotona Lallukan taiteilijakodissa tehdyt haastattelut niin sanottuina teemahaastatteluina³⁸. Minulla ei ollut tarkkaan määriteltyjä kysymyksiä, joita olisin esittänyt haastateltavalle, vaan annoin hänen puhua hyvin vapaamuotoisesti pitäen vain huolen siitä, että haastateltavan puhe pysyy etukäteen määrittelemieni teemojen puitteissa. Yksi teemoista oli hänen suhteensa keräämiseen ja säilyttämiseen niin yleisesti kuin taiteilijan työssä. Lisäksi hän kertoi henkilöhistoriastaan ja taiteilijaurastaan. Tiedustelin häneltä tapaamisen yhteydessä myös kontekstittietoja eräisiin arkistoitaviin valokuviiin. Nämä haastattelut on tarkoitus liittää myöhemmin osaksi arkistoa.

Tutkimusaineistoni on vaatinut tarkkaa tutkimuseettisten seikkojen pohdintaa, onhan kyse yksityisen henkilön henkilökohtaisesta kirjeenvaihdosta, muistiinpanoista ja luonnoksista. Olen tässä tapauksessa ”arkistonhoitaja”, jolla on valta ja näin ollen myös vastuu siitä, millainen Antti Ojalan arkistosta muodostuu, miten aineiston seulonta ja arkiston järjestäminen on dokumentoitu sekä millainen henkilö- ja kulttuurihistoriallinen muistijälki arkistoon mahdollisesti kiinnittyy. Olen huomioinut yksityisyyden suojaan liittyvät kysymykset aineistoa käsitellessäni sekä tutkielmaa kirjoittaessani. Järjestetyn arkiston tutkimuslupa-asiat määrittelee lopulta Lapuan taidemuseo Antti Ojalan kanssa laaditun lahjoitussopimuksen mukaisesti. Olen käsitellyt tutkimus-/arkistoaineistoa seulloessani ja järjestäessäni sekä arkistonmuodostajan että hänen asiakirja-aineistossaan esiintyvien

37 Arkistonmuodostajan tai lahjoittajan roolista ja sen vaikutuksista arkistoalan käytäntöön ja teoriaan ovat kirjoittaneet muun muassa Rob Fisher (2015) ”Donor and Donors Agency: Implications for Private Archives Theory and Practice”. *Archivaria* 79, 91–119; Carmen Ruschensky (2017) ”Meaning Making and Memory Making in the Archives: Oral History Interviews with Archives Donors”. *Archivaria* 84, 103–125. ; Betsy Hearne (2018). ”Leaving a Trail: Personal Papers and Public Archives. Part One – The Donor’s Story”. *Archivaria* 86, 68–89. sekä Susanne Belovari (2018). ”Leaving a Trail: Personal Papers and Public Archives. Part Two – The Archivist’s Story”. *Archivaria* 86, 90–117. Aiempaa tutkimusta käsitellessä johdannon alaluvussa 1.1 mainitsemassani Petra Hakalan ja Taina Saarenpään artikkelissa pohditaan myös arkistonhoitajan ja yksityisarkiston lahjoittajan suhdetta sekä tuon suhteen ulottuvuuksien huomioimista arkistoalan koulutuksessa.

38 Teemahaastattelusta esim. Eskola ja Suoranta 2008, 86.

muiden henkilöiden henkilötietoja. Osan näistä tiedoista olen kirjannut laatimaani inventointiluetteloon (liite 1). Tästä syystä olen laatinut henkilörekisteriselosteen koskien kyseisiä tietoja ja niiden käyttöä ja säilyttämistä.

Tutkielmani on hermeneuttinen tapaustutkimus, jossa aineiston lähiluennan avulla pyrin ymmärtämään siihen kiinnittyviä merkityksiä. Tavoitteenani ei ole hahmotella yksittäisen tapausesimerkin pohjalta yleistä yksityisarkistojen arvonmäärityksen mallia tai metodologiaa, vaan tarkastella tutkimusaineistoani niin, että kyseessä olevan arkistoitavan aineiston arvoon liittyvät mahdolliset merkitysulottuvuudet konkretisoituisivat.

Tutkimusmenetelmässä on sen subjektiivisen luonteen vuoksi sisään rakennettuna vaatimus tutkimuksen tekijän oman position tiedostamisesta. Niinpä tämän tutkielman analyysiosuudessa pyrin tuomaan ilmi positioni tutkielman tekijänä suhteessa tutkimusaineistooni. Samalla tavalla pyrin ilmaisemaan myös työn empiirisen osuuden esittelyssä asemani arkistoitavan aineiston seulojana, järjestäjänä ja kuvailijana – eli subjektiivisena tulkitsijana, merkityksenantajana ja vallan käyttäjänä.

1.5 Tutkielman rakenne

Olen jakanut tutkielman kuuteen lukuun, jotka jakautuvat vielä vaihtelevissa määrin alalukuihin. Luku kaksi sisältää taiteilija Antti Ojalan suppean biografian. Luvun tarkoituksena on esitellä sekä taiteilija että tässä tapauksessa myös arkistonmuodostaja ja hahmotella henkilö- ja taidehistoriallinen konteksti, jota vasten tutkimusaineistonani toimiva Antti Ojalan arkistoitava aineisto merkityksellistyy. Luku kolme sisältää arkistotieteellisen yleiskatsauksen arvonmääritykseen ja seulontaan sekä tarkemman esittelyn yksityisarkistojen ominaispiirteitä ja arvonmääritystä käsittelevästä arkistoteoreettisesta keskustelusta. Nostan esiin erityisesti yksityisarkistojen arkistonmuodostajan persoonallisuutta ja ”minää” korostavan (arvonmäärityksellisen) näkökulman sekä sitä kohtaan esitetyn kritiikin. Lisäksi esittelen luvussa 3.3 Kansallisarkiston yksityisarkistojen seulontaohjeen. Tutkielman neljännessä luvussa analysoin Antti Ojalan arkistoitavaksi

tarkoitettua aineistoa käyttäen apunani kolmannessa luvussa esitetyjä yksityisarkistojen arvonmääritykselle ehdotettuja perusteita ja kriteerejä sekä Kansallisarkiston sisäiseen käyttöön laadittua ohjeistusta. Viidennessä luvussa avaan työn empiiristä osuutta vaiheittain eli kerron tarkemmin Antti Ojalan arkistoitavaksi tarkoitetun aineiston inventoinnista ja järjestämisestä sekä luettelointi- ja kuvailusuunnitelmista. Päättäessä käyn läpi tutkielmasta seuranneet havainnot ja tulokset sekä pohdin mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 KUVATAITEILIJAJA ANTTI OJALA

Tässä luvussa esittelen lyhyesti taidemaalari ja -graafikko Antti Ojalan elämää ja taiteellista toimintaa. Tämä biografinen luku luo tutkielman neljännessä luvussa käsiteltävälle tutkimusaineistolle ja sen analyysille niin henkilö- kuin taidehistoriallisen kontekstin, jota vasten on mahdollista ymmärtää tutkimusaineistoa sekä siihen liittyviä merkityksiä taiteilijan yksityisarkistoa koskevan arvonmäärityksen ja seulonnan näkökulmasta tarkasteltuna. Luvun lähdeaineistona toimivat Antti Ojalan kanssa tekemäni teemahaastattelut, jotka tapahtuivat taiteilijan kotona Helsingissä tammikuussa 2019. Käytän lähteenä myös *Kauaksi kotoa: Muutoksen sukupolvi kertoo* -teoksesta löytyvää Antti Ojalaa käsittelevää osuutta ”Kauhajärvi on kuvieni ehtymätön pankki”, jonka Kaija Valkonen on kirjottanut Ojalan haastattelujen³⁹ pohjalta tiiviiksi minämuotoiseksi elämäkerraksi alkaen taiteilijan lapsuudesta ja nuoruudesta Kauhajärven kylässä. Käytän kyseistä tekstiä haastattelujen ohella tämän luvun päälähteenä, vaikka se ei viitteistyksen ja lähdeluettelon puuttuessa täytä tieteellisen tekstin kriteerejä. Näin toimin, koska ymmärtääkseni Ojala itse pitää sitä osuvana kuvauksena elämästään. Lisäksi viittaa Timo Luoma-ahon toimittamaan julkaisuun *Opintiellä*, johon Alajärven keskikoulussa vuosina 1949 – 1954 opiskelleet oppilaat ovat kirjanneet koulumuistojaan. Muita lähteitä ovat Antti Ojalan näyttelyiden yhteydessä ilmestyneet näyttelyjulkaisut ja -kriitikit. Museonjohtaja emerita Soili Sinisalo on kirjoittanut julkaisematta jääneen Antti Ojalan henkilö- ja taiteilijakuvan, jonka käsikirjoitusversioita löytyi myös Ojalan arkistoitavaksi tarkoitettun aineiston joukosta. En ole kuitenkaan käyttänyt kyseisiä käsikirjoituksia lähdeaineistonani, johtuen niihin liittyvistä lupakysymyksistä sekä muun lähdeaineiston riittävydestä tämän hyvin pienimuotoisen ja niin rakenteeltaan kuin näkökulmaltaan melko perinteisen biografisen osuuden laatimiseen. Antti Ojala on puhelinkeskusteluiden ja henkilökohtaisten tapaamisten yhteydessä huomauttanut tekstissäni ilmenneistä asiavirheistä sekä täydentänyt puutteellisia tietoja. Tästä syystä luvun lähdeviitteissä näkyy jonkin verran ”henkilökohtainen tiedonanto”-merkintöjä.

39 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 16.1.2019. Ojala kertoi, että kirjan teksti pohjautuu hänen haastatteluunsa, kun tiedustelin onko teksti Ojalan itsensä laatima. Lisäksi näyttäisi Antti Ojalan yksityisarkistossa sijaitsevien Soili Sinisalon käsikirjoitusversioiden perusteella siltä, että *Kauaksi kotoa* -teoksen lähteenä on käytetty myös Sinisalon Ojalaa käsittelevää julkaisematonta tekstiä.

Lapsuuden Kauhajärvi ja oppikoulu Alajärvellä

Lappajärvellä vuonna 1935 syntyneen taidemaalari ja -graafikko Antti Ojalan taiteellisesta tuotannosta voi sieltä täältä löytää omaelämäkerrallisia viitteitä ja muistumia hänen lapsuutensa kasvuympäristöön Kauhajärven kylässä pohjalaisessa maaseutu- ja sielunmaisemassa sota- ja jälleenrakennusaikana. Ojalan syntymän aikaan Kauhajärven kylä kuului vielä Lappajärveen, mutta vuonna 1938 se liitettiin osaksi Lapuaa⁴⁰. Antti Ojala syntyi ja kasvoi perhe- ja kyläyhteisössä, jossa evankelinen herätysliike⁴¹ vaikutti voimakkaasti sosiaaliin tapoihin ja normeihin sekä yleiseen arvomaailmaan. Ojalan isoisä, perheen patriarkka Kustaa Ojala oli kyläyhteisössä arvostettu ja kunnioitettu toimija. Hän istui omalla kunniapaikallaan kyläkirkon jumalanpalveluksissa ja toimi myös kylän lasten pyhäkoulun opettajana.⁴²

Kauhajärven Ketola oli täynnä Ojaloita. Myös Antti Ojalan biologinen isä oli Ojala. Antin äiti, Eeva, oli Kustaa ja Hanna Ojalan toiseksi nuorin tytär. Hän sai jäädä ei-aviollisesta suhteesta syntyneen poikansa kanssa asumaan isänsä taloon, ”Kustaantupaan”, vaikka hänen katsottiin rikkoneen vallitsevia arvoja perustavalla tavalla. Teko jätti kuitenkin ilmeisen pysyvän särön isän ja tyttären väleihin: Ojala muistelee äitinsä uurastaneen tuvan töissä niin arkena kuin pyhänä.⁴³

Antti Ojala on kuvannut lapsuutensa arkea Kauhajärvellä isoisänsä talossa muutenkin työntäyteiseksi. Ojala, joka oli talon ainut lapsi, osallistui maatalon askareisiin aikuisten mukana, alkuun lehmiä paimentaen. Naapuritaloissa asui samanikäisiä poikia, mutta Kustaantuvan arki kului usein yksin tätien ja enojen joukossa (myöhemmin Ojala, hieman ennen oppikouluun Alajärvelle siirtymistään, muutti äitinsä sekä isoisän ja -äidin kanssa Kustaantuvan pihapiiriin rakennettuun – Toivolaksi kutsuttuun – isovanhempien syytinkitaloon⁴⁴). Ojalan äiti oli jo melko varhaisessa vaiheessa pannut merkille lapsensa kiinnostuksen kuvan tekemiseen ja toi veljensä Kallen kaupasta tiskipapereita, joille poika sai tuvan lattialla piirtää.⁴⁵ Jos kuvan tekemistä saattoi joutua tuvassa piilottelemaan⁴⁶, niin

40 Wikipedia 2019.

41 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 16.1.2019.

42 Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 190.

43 Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 189–190.

44 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 17.8.2019; Ojala haastattelu, 17.1.2019.

45 Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 191.

46 Salokannel ja Valkonen 2012, 191.

arkinen, luova käsityöläisyys oli talossa kyllä läsnä. Ojala muistelee myös isoisänsä olleen käsistään taitava: pärekorit, puiset astiat ja ruokailuvälineet sekä puukontupet, virsut ja tuohkoset Kustaa osasi tarpeen mukaan valmistaa⁴⁷.

Ensimmäisen huomionosoituksen taiteellisesta osaamisestaan Ojala sai kansakoulunopettajaltaan Aino Muilulta, jonka antaman piirustustehtävän Ojala voitti oman muistikuvansa mukaan lumisota- tai sota-aiheisella työllään. Palkinnoksi hän sai opettajan lottakuvan. Ojala arvelee palkitsemisen saattaneen olla myös tarkoitettu välitunnilla jostain syystä itkuisena esiintyneen pojan lohdutukseksi.⁴⁸

Sodan aikana Kauhajärvelle saapuneet Karjalan siirtolaiset toivat oman lisänsä kylän arkeen. Kustaantupaankin majoittui Anna Shemeikka lapsineen. Ojala sai lopulta karjalaisen isäpuolen ja myöhemmin myös sisarpuolen ja kaksi velipuolta, kun hänen äitinsä löysi Georg Maakylästä (ent. Mämmi) itselleen kumppanin.⁴⁹

Kauhajärven Ketolasta lähdettiin ympäri lähiseutua oppikouluun usein sen mukaan mistä sukulaisten tarjoama kortteeri löytyi. Antti sekä serkkunsa ja ystävänsä Tuomas Ojala päätyivät Alajärvelle. Aivan kahdestaan he eivät kuitenkaan Alajärvellä asuneet, sillä vuokra-asunnon seinän takana asui Tuomaksen hieman vanhempi sukulaistyttö. Koulunkäynti ei Antilta ottanut sujuakseen, eikä Tuomas-serkun kuolema helpottanut asiaa. Tuomas kuoli toisena kouluvuotena vammoihin, jotka hän oli saanut aiemmin jäätyään Kauhajärvellä auton alle.⁵⁰

Erityisesti kielet ja algebra tuottivat Ojalalle vaikeuksia ja epäonnistumiset koettelivat hänen itsetuntoaan. Nälkä ja koti-ikäväkin vaivasivat toisinaan niin kovasti, että hän pyöräili koulun jälkeen 19 kilometrin päähän kotiin Kauhajärvelle. Oppikoulun neljännellä luokalla Ojala sai ehdot kielistä ja päätti jättää koulun kesken. Hän päätyi ajan mukaisesti

47 Ojala, haastattelu, 17.1.2019.

48 Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 191.

49 Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 192.

50 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 17.8.2019; Luoma-aho 1994, 25; Ojala, haastattelu 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 192–193.

työttömyyksiin Ruhaan⁵¹ ja Nurmoon kaivamaan ojaa. Matka töihin ja takaisin Kauhajärvelle taittui yleensä vaneerikopissa kuorma-auton lavalla⁵². Erään kerran Ojala sattui tekemään kotimatkan linja-autolla. Samassa autossa istunut tyttöjen voimistelun- ja käsityönopettaja sai suostuteltua Ojalan vielä palaamaan kouluun Alajärvelle. Vaikeuksista huolimatta Ojala suoritti lopulta viisivuotisen keskikoulun. Kieltenopiskeluun liittyneet painajaiset piinasivat Ojalaa kuitenkin vielä vuosikymmeniä koulun jälkeen. Vasta niistä kirjoittaminen 1990-luvun alussa Alajärven keskikoululaisten 40 vuoden takaisia koulumuistoja esitelleeseen Opintiellä-julkaisuun toi rauhan.⁵³

Oppikoulun piirustuksen opettajaa, Firenzessä opiskellutta Armas Männistöä Ojala pitää – äitinsä ohella – yhtenä niistä tärkeistä ihmisistä, joiden tuki edesauttoi häntä tiellä kohti taiteilijuutta. Ojalan lahjakkuuden tunnistanut Männistö kutsui oppilaansa vierailulle ateljeehensa, toi taidekirjoja selailtavaksi ja antoi jäljentämistehtäviä. Tämä teki hyvää Ojalan kolhuja kokeneelle itsetunnolle. Männistö yritti saada Ojalan myös Eero Nelimarkan oppiin, mutta jostain syystä Nelimarkka kieltäytyi ottamasta uutta oppilasta. Tukholman Kuninkaalliseen taideakatemiaankin Männistö kannusti Ojalaa pyrkimään, mutta ilmeisesti sekä Ojalan kasvuympäristössä eläneet yleiset taiteilijuuteen liittyvät ennakkoluulot että oma arkuus estivät häntä kuitenkin hakemasta.⁵⁴

Taideteollisesta oppilaitoksesta mainostoimistoon ja lopulta ammattitaiteilijaksi

Keskikoulun jälkeen Ojala työskenteli maanmittari Reino Nivalan toimistossa Lapualla⁵⁵ sekä armeijan jälkeen Helsingissä Maanmittaushallituksessa kartografina. Helsingissä työskennellessään hän opiskeli iltaisin työväenopiston piirustuskurssilla. Kurssin opettajana toimi taiteilija Onni Oja. Ojan innoittamana Ojala pyrki kesällä 1957 työnantajaltaan salaa Taideteolliseen oppilaitokseen ja tuli hyväksytyksi. Ojala jätti työt ja aloitti opinnot Ateneum-rakennuksessa sijainneessa Taideteollisessa oppilaitoksessa syksyllä 1957. Opinnot edistyivät ensimmäisellä lukukaudella kuitenkin sen verran huonosti, että oppilaitoksen kansliasta ilmoitettiin, ettei Ojala voisi enää jatkaa koulussa. Opinnot keskeytyivät lopulta toisesta syystä. Koulussa järjestetyissä

51 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 17.8.2019.

52 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 17.8.2019.

53 Luoma-aho 1994, 19 ja 24; Ojala, haastattelu 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 192–194.

54 Ojala, haastattelu 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 194–195.

55 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 17.8.2019.

pienoisröntgenkuvauksissa Ojalan keuhkoista löytyi varjostuma ja hänet lähetettiin tammikuussa 1958 Kiljavan keuhkotautiparantolaan. Parantola-aikaa Ojala muistelee hyvällä: valmiita ruokia, ulkoilua ja päiväunia pakkasessa. Ojala kotiutettiin parantolasta ennen kesää ja hän ilmoittautui Taideteolliseen oppilaitoksen uudestaan seuraavana syksynä. Työväenopistossa tutuksi tullut Onni Oja kuului nyt myös Taideteollisen oppilaitoksen opettajakuntaan. Hänen ja Ojalan välille syntyi lopulta elinikäinen ystävyys.⁵⁶

Ojala valmistui Taideteollisen oppilaitoksen graafisen taiteen osastolta keväällä 1961. Taideteollisen opintojen ohessa Ojala oli opiskellut kivipiirroksen tekoa Aukusti Tuhkan oppilaana vuosina 1960–1961. Samaan vuosikymmenen vaihteeseen sijoittuu myös lyhyeksi jäänyt, yhden lapsen synnyttänyt avioliitto Pirkko Roineen kanssa sekä Ojalan grafiikan töiden ensimmäinen virallinen julkinen esitys: kaksi hänen puupiirrostaan oli esillä Taidehallin Nuorten näyttelyssä vuonna 1960.⁵⁷

Jo ennen Taideteollisesta valmistumistaan Ojala oli hakenut töihin Artifex-mainostoimistoon Mikonkadulle Helsinkiin, jossa hän aloittikin mainosgraafikon työt heti opintojensa päätyttyä. Tavarakaupaksi kutsumaansa työtä Ojala teki muutaman vuoden ja eteni osastopäälliköksi, kunnes vuonna 1968 päätti jättää taloudellisesti vakaan, mutta elämäntunnetta näivettäneen ansiotyön ja ryhtyä vapaaksi taiteilijaksi. Ojala oli avioitunut Irma Kempaksen kanssa vuonna 1964. Vantaanpuistoon asettuneeseen perheeseen kuului myös kaksi pientä lasta. Perheen taloudelliseen tilanteeseen toi Ojalan päätöksen jälkeen vakautta ja jatkuvuutta puolison paluu mielisairaanhoidajan työhön. Helsingissä Topeliuksenkadun vinttihuoneiston ateljeessaan Ojala teki taiteellisen työnsä ohessa myös vielä jonkin verran freelancerin töitä. Opettajana hän oli toiminut varsinaisen työnsä ohessa Taideteollisessa ammattikoulussa vuosina 1966–1968 ja työskenteli myöhemmin 1970- ja 1980-luvun taitteen molemmin puolin jonkin aikaa myös Taide-lehden taittajana.⁵⁸

⁵⁶ Ojala, haastattelu 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 195.

⁵⁷ A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 21.8.2019; Helsingin Taidehallin vuoden 1960 Nuorten näyttelyn teosluettelo. Toiminta-asiakirjat-sarja. Antti Ojalan yksityisarkisto. LT; Salokannel ja Valkonen 2012, 196; Suomen Taiteilijaseura 2019.

⁵⁸ Monalisa-lehti no. 8 (1964). Lehtileikkeet ja painotuotteet -sarja. Antti Ojalan yksityisarkisto. LT; Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 196.

Sysmän Särkilahdesta vuonna 1972 hankitusta vuosikymmeniä vanhasta hirsitalosta tuli Ojalalle perheineen tärkeä paikka. Ojala vietti ”vara-Pohjanmaallaan” Sysmässä pitkiä aikoja taloa kunnostaen ja ateljeeksi muokatussa vanhassa eläinrakennuksessa työskennellen. Samalle vuosikymmenelle sijoittuva ensimmäinen kolmevuotinen apuraha kannusti myös jatkamaan taiteen tekemistä. Myös 1970-luvun merkittävät poliittiset ilmiöt ja taidesuuntaukset olivat osaltaan muovaamassa Ojalan taiteellista toimintaa ja pyrkimyksiä. Hän liittyi vasemmistolaiseen kulttuurijärjestöön Kiilaan, mutta puoluepolitiikkaan taiteilija ei kuitenkaan tuntenut kiinnostusta. Vähäosaisten ja apua tarvitsevien asemaa ymmärtävää humanismia hän pitää puoluepolitiikasta riippumattomana elämänasenteena ja -katsomuksena. Ojalan tuotantoon kuuluu myös jokunen 1970-luvun alussa tehty kantaa ottavaksi tulkittava ja usein kerätyistä materiaaleista valmistettu esinekooste⁵⁹. Kyseisiä teoksia oli esillä vuonna 1971 Ojalan ”Häiriöksi. Kuvia, kopioita ja tavaroita” -näyttelyssä Helsingin taiteilijaseuran toimintakeskuksessa⁶⁰. Tärkeäksi katsomiaan asioita ajava ja helposti toimeen tarttuva Ojala oli myös perustamassa vuonna 1978 Kantaryhmää. Kantaryhmä oli 1970-luvulla esiin nousseen konkretismin vastavoimaksi koottu joukko realistisen taiteen tekijöitä, joita yhdisti lähinnä Tampereen taidemuseossa keväällä 1979 järjestetty, ryhmän ainoaksi jäänyt yhteisnäyttely.⁶¹

Abstraktista taiteesta Ojala ei ole omien sanojensa mukaa koskaan suuremmin välittänyt. Siksi onkin merkille pantavaa että Helsingissä Taidehallissa 1960-luvun alussa esillä olleet espanjalaisen Luis Feiton abstraktit teokset tekivät häneen aikanaan niin suuren vaikutuksen, että hän alkoi itsekin työstää silkkipainoväreillä tehtyjä⁶² mustavalkoisia maalauksia. Feiton töiden mustavalkoisuus herätti Ojalassa muistuman pohjalaisuuteen. Ojala teki feitomaisia teoksia aikansa ja sai niitä myös näyttelyihin, mutta totesi kuitenkin melko pian, ettei kyseessä ole hänelle ominainen ilmaisutapa.⁶³

59 Yksi kyseisistä töistä, *Morsian*-niminen teos, löytyy Kansalliskokoonpanon kokoelmista: http://kokoelmat.fng.fi/app?lang=fi&mode=gallery&si=http%3A%2F%2Fkansalliskokoonpano.fi%2FTeos_74291453-B75E-4650-8B79-E9B686ECCBED (Haettu 12.7.2019)

60 Valokuvat-sarja. Antti Ojalan yksityisarkisto. LT.

61 Kantokorpi 2010, 36; Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 196–198.

62 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 17.8.2019.

63 Ojala, haastattelu, 17.1.2019.

Graafikosta vaivaiskansan innoittamaksi taidemaalariksi

Taiteilijauransa alkuaikoina 1960- ja 1970-luvulla Ojala teki pääasiassa grafiikkaa (kivipiirros ja linoleikkaus). Grafiikan tekoa Ojala on kuvaillut toisaalta antoisaksi, mutta vedosten työstämistä silloisten työvälineiden vuoksi (taidegraafikko Juho Karjalaisen valmistama kivipainoprässi) fyysisesti erittäin raskaaksi. Lisäksi ensimmäisen vedoksen jälkeinen lisävedosten tekeminen oli Ojalan mukaan hänelle ”vääntämistä”. Nykyisten painomenetelmien tarjoamista mahdollisuuksista huolimatta Ojala pitää yhä grafiikka olemukseltaan mustavalkoisena: äärimmilleen pelkistetty värimaailma tarjoaa riittävät keinot (taiteilijan) oman ilmaisun ja näkemyksen löytämiseen ja esiin tuomiseen. Grafiikan tekoon liittyvät vaikeudet sysäsivät Ojalan huomion ja luovan kiinnostuksen lopulta kohti maalaamista.⁶⁴

Kotiseudun kuvasto ja kulttuuriperintö – jota Ojala on myös määrätietoisesti dokumentoinut sekä valokuvin, piirroksin että haastatteluin – sekä pohjalaisten kirkkojen ja kellotapulien kupeesta maailmaa tarkkailevat vaitonaiset vaivaisukot olivat aiheita, joita Ojala kuvasi jo grafiikan töissään.⁶⁵ Tutut aiheet siirtyivät vähitellen myös maalauksiin ja piirustuksiin⁶⁶. Markus Lepon vuonna 1967 ilmestynyt vaivaisukkoja käsittelevä valokuvakirja oli osaltaan rohkaisemassa Ojalaa vaivaiskansan kuvaajaksi⁶⁷. Vaivaisukot Ojala näkee ehtymättömänä innoituksen lähteenä⁶⁸. Hänen maalaustensa ukot (ja Soinin akka) ovat ajan myötä irtautuneet ”muotokuvistaan” ja lainanneet pelkistetyt piirteensä hahmoille, jotka seikkailevat usein eläinseuralaisten kanssa ensisilmäyksellä vierailta ja satunnaisilta näyttävissä, mutta lopulta merkillisen tutuilta tuntuvissa tilanteissa ja ympäristöissä. Otso Kantokorven mukaan näiden Ojalan sarjakuvamaisiakin piirteitä kantavien kertomusmaisten maalausten lumovoimaisuus onkin peräisin erilaisten kuvallisten materiaalien ja aiheiden ennakkoluulottomasta yhdistelystä: teoksissa korkean ja matalan, juhlan ja arjen, ylevän ja banaalin kaltaiset arvottavat vastakohtaisuudet katoavat tai liukenevat toisiinsa ja syntyy samanaikaisesti muun muassa taidehistoriallisena, kansanomaisena ja omaelämäkerrallisena näyttäytyvä kuvakerronta⁶⁹. Maailmassa, johon Ojalan työt johdattavat tai josta ne kertovat, voi olla Kantokorven tulkintaa seuraten kyse

64 Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 196.

65 Ojala, haastattelu, 17.1.2019.

66 Ojala, haastattelu, 17.1.2019.

67 A. Ojala, henkilökohtainen tiedonanto, 21.8.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 199.

68 Ojala, haastattelu, 17.1.2019

69 Kantokorpi, 2013. 9.

yksinkertaisesti ” – – muistoista, merkityksellisistä hetkistä tai tunnelmista, siitä miten kaksi asiaa satunnaisella yhtymisellä tuottaa kolmannen.⁷⁰”

Näiden omaperäisten kuvakertomusten lisäksi Ojala on (ulkoilma)maalannut myös perinteistä maisemaa sekä tehnyt klassiseen perinteeseen nojaavia muotokuvia.⁷¹ Lisäksi hänen laajaan tuotantoonsa kuuluu myös ajankohtaisia (ja ajattomia) tapahtumia ja ilmiöitä kommentoivia satiirisia piirroksia, joita on julkaistu muun muassa Helsingin Sanomissa⁷².

Kansainvälistyminen, suuri suru sekä työskentely uudella vuosituhanella

1970-luvun jälkipuoliskolla Ojalan töitä alkoi olla mukana kansainvälisissä näyttelyissä erityisesti silloisessa Itä-Euroopassa. Myös taiteilija itse teki opinto- ja työskentelymatkoja muun muassa jaettuun Saksaan ja Espanjaan. Luovan työn kannalta tärkeimmäksi paikaksi muodostui Suomen Taiteilijaseuran ateljeetalo Grassinassa Italiassa. Kylän viehättävä ilmapiiri sekä Firenzen taidearteiden läheisyys ovat houkuttelleet Ojalan välimerelliseen valoon useamman kerran.⁷³ Ulkomailla vietetyt jaksot ovat jättäneet myös jälkensä Ojalan taiteelliseen tuotantoon. Matkoilta tallentuneet taide- ja kulttuurihistorialliset vaikutteet sekä kokemukset ja havainnot paikallisen ympäristön valo- ja värimaailmasta ovat suodattuneet myös kotimaan taiteilija-arjessa syntyneisiin teoksiin⁷⁴.

Kotimaan yksityisnäyttelyistä Ojala pitää erityisen tärkeänä Keravan taidemuseossa vuonna 1996 avattua retrospektiivistä näyttelyään, jossa oli esillä teoksia hänen siihen asti lähes neljä vuosikymmentä kestäneeltä taiteilijauraltaan.⁷⁵ Taidekriitikko Pessi Rautio kirjoitti näyttelystä Helsingin Sanomiin joulukuussa 1996 seuraavasti: ”Hän [Ojala] on luonut pohjalaisuudelle uudenlaisen kuvan, vaikka se onkin vankasti perinteestä ponnistava. Tuo kuva on kokonaan omaperäinen, sellainen että vaikka siinä onkin pohjanmaalaista vakautta, on siinä jotain yleisestikin hyvin vetoavaa.”⁷⁶ Ojalan vaivaisukkokuviin viitaten hän toteaa: ” – – kun Ojala, koulutettu piirtäjä alkoi tehdä

70 Kantokorpi, 2013. 9.

71 Kantokorpi 2013. 8.

72 Konseptit-sarja. Antti Ojalan yksityisarkisto. LT.

73 Ojala, haastattelu, 17.1.2019; Salokannel ja Valkonen 2012, 198; Suomen Taiteilijaseura 2019.

74 Kantokorpi 2013, 8–9.

75 Ojala, haastattelu, 17.1.2019.

76 Rautio 1996.

'kömpelöitä' kuvia kansantaiteilijoiden tekemistä kuvista, on tulos niin kerroksinen, että maalauksen perimmäisenä aiheena onkin tuon puu-ukon sijasta oikea ihminen."⁷⁷

Vuonna 1999 Ojalan puoliso Irma kuoli yllättäen. Kuolema pysäytti taiteilijan ja teki elämän kulun näkyväksi. Ojalasta tuntui käsittämättömältä ympäröivän maailman liike: "– – elämä menee siinä, eikö ne tiedä mitä on tapahtunut – –". Samalla Sysmän talo ateljeineen kadotti Ojalan mielessä alkuperäisen merkityksensä. Talo siirtyikin myöhemmin jälkipolven omistukseen.⁷⁸ Ojala työsti suruaan Helsingissä Lallukan taiteilijakodissa, jonne hän oli puolisonsa kanssa muuttanut Vantaanpuistosta vuosikymmenen alussa, maalaamalla yhä harmaammilla, ruskeammilla ja kellertävimmillä maaväreillä.⁷⁹

Nykyisessä Lallukan taiteilija-asunnossa Ojala on asunut aviopuolisonsa, taiteen kentällä niin ikään elämäntyönsä tehneen, Tuula Ivakon kanssa vuodesta 2004 lähtien. Asunnon työtiloja Ojala pitää parhaina mitä hänellä on koskaan ollut.⁸⁰ Viimeiset kaksi vuosikymmentä ovatkin olleet Ojalalle niin tuotannollisesti kuin näyttelytoiminnan näkökulmasta vilkasta aikaa: yksityis-, yhteis- ja ryhmänäyttelyitä niin Suomessa kuin ulkomailla on kertynyt yhteensä yli viisikymmentä⁸¹.

Taiteilijan työn Ojala näkee elämän mittaisena, ja maalaamista hän aikoo jatkaa niin pitkään kuin se on mahdollista; valmiiksi ja täysin oppineeksi ei hänen mielestään voi koskaan tulla⁸².

77 Rautio 1996.

78 Ojala, haastattelu, 17.1.2019.

79 Salokannel ja Valkonen 2012, 200.

80 Ojala, haastattelu, 17.1.2019.

81 Suomen Taiteilijaseura 2019.

82 Salokannel ja Valkonen 2012, 201.

3 ARVONMÄÄRITYS JA YKSITYISARKISTOT

3.1 Arvonmääritys arkistotieteessä

Arvonmääritystä pidetään yhtenä tärkeimmistä ja intellektuaalisesti kaikkein haastavimmista asiakirjahallinnan perustehtävistä⁸³. Arvonmääritys ja seulonta ovat keskeisiä käytännön toimenpiteitä, kun päätetään mitä tietoa arkistoissa ylipäätään säilytetään ja miten pitkään. Millaisin perustein ja kriteerein tietoa-aineiston arvonmääritystä tulisi sitten suorittaa? Tähän käytännön arkistotyötä (ja asiakirjahallintaa) ja sen tavoitteita ohjaavaan kysymykseen on arkistotieteessä jouduttu etsimään vastausta viimeistään maailmansotien välissä ja jälkeen syntyneiden valtaviin asiakirjamassojen pakottamana. Esitetyt arvonmääritysteoriat ja -mallit ovat usein toisistaan poikkeavia, ristiriitaisia tai toisiaan täydentäviä ja kommentoivia sekä sidottuja aikaansa ja kansallisen tai alueellisen arkistokulttuuriin, jonka piirissä ne ovat alkujaan syntyneet. Lisäksi teorioita ja malleja kehitelleitä arkistotieteilijöitä ja -ammattilaisia ovat ohjanneet henkilökohtaiset näkemykset ja motiivit sekä kiinnostuksen kohteet, unohtamatta ajalle tyypillisen filosofisen ja yhteiskunnallisen ajattelun vaikutusta⁸⁴. Esittelen seuraavaksi lyhyesti sekä keskeisimmät arkistotieteen klassikot ja niihin liittyvät arvonmääritykselliset näkökulmat että otteita sähköiseksi muuttuneen asiakirjahallinnan toimintaympäristön ja postmodernin kriittisen teorian synnyttämistä uudenlaisista tarpeista ja tavoista tarkastella asiakirjallisen tiedon arvoa. Käyttämäni lähteet ovat lähes poikkeuksetta sekundaarisia, joten kyseisissä artikkeleissa tai teksteissä esitetyt ajatukset ovat tekstien kirjoittajien (jotka ovat tieteen- ja ammattialan merkittäviä koti- ja ulkomaisia toimijoita) tulkintoja käsitellyistä arkistotieteen klassikoista sekä arvonmääritysteorioista ja -suuntauksista. Johtuen esittelyn hyvin suppeasta, tiivistelmänomaisesta muodosta ja yksityisarkistoja koskevaa arkistoteoreettista keskustelua taustoittavasta luonteesta, en näe sekundaarilähteiden käyttöä ongelmallisena.

83 Valtonen 2010, 93.

84 Couture 2005, 84–85.

Arkistotieteen klassikot ja arvonmääritys

Englantilainen 1920-luvulla pääteoksensa kirjoittanut arkistoteoreetikko Sir Hilary Jenkinson katsoi, että arkistonhoitaja, jonka tuli tilanteesta riippumatta säilyttää puolueeton ja objektiivinen rooli totuuden vartijana, ei voi osallistua asiakirjojen sisällön arvon uudelleen arviointiin tai seulontaan. Ainoastaan asiakirjat tuottaneen hallinnollisen tahon edustaja, usein virkamies, saattoi määritellä asiakirjojen (arkisto)arvon. Jenkinsonille asiakirjojen arvo liittyi niiden sisältämään evidenssiin, todistusvoimaan, eli siihen miten hyvin ne toimivat todisteina hallinnon toiminnasta. Arkistonhoitajan tehtävä oli vartioida ja varjella pyyteettömästi tätä arkistoon tallennettua ”totuutta” arkistonmuodostajan toiminnasta. Osallistumalla seulontaan arkistonhoitaja vaarantaisi ”luonnollisesti” syntyneen arkiston autenttisuuden ja samalla tuhoaisi asiakirjojen luotettavuuden puolueettomina todisteina.⁸⁵ Jenkinsonin ajattelun perustana toimi ensimmäiseksi arkistotieteelliseksi teokseksi yleisesti luettu hollantilaisten Samuel Fullerin, Johan A. Feithin ja Robert Fruinin vuonna 1898 ilmestynyt, tarkka ja systemaattinen, arkistoperiaatteet määrittelevä käsikirja⁸⁶.

Kanadalaisen arkistoteoreetikon Terry Cookin mukaan tämä jenkinsonilainen näkökulma arkistoihin ja asiakirjoihin (sekä niiden arvoon) on historiallisesti ensimmäinen tunnistettava arkistoalan ammatillinen (ja laveasti tulkittuna myös arkistotieteellinen) ajattelutapa tai paradigma. Cook tiivistää sen käsitteeseen *evidence*, joka tässä yhteydessä asettuu ymmärtääkseni melko lailla yksi yhteen juridisen todisteen tai todistusaineiston käsitteen kanssa.⁸⁷

Yhdysvaltalainen arkistoteoreetikko Theodor R. Schellenberg, jonka keskeiset kirjoitukset ilmestyivät 1950- ja 1960-luvulla, suhtautui niin arkistonhoitajan rooliin kuin myös asiakirja-aineiston merkitykseen ja arvoon hyvin toisella tavalla kuin Jenkinson. Schellenberg hylkäsi arkistonhoitajan puolueettomuuden ihanteen ja katsoi aineiston arvonmäärityksen olevan välttämätön osa arkistonhoitajan työtä. Schellenbergin mukaan arkistonhoitajan

85 Cook 2013, 106; Cook 2014, 9; Henttonen 2015, 62.

86 Henttonen 2015, 56 ja 61.

87 Cook 2013, 106–107.

tehtävä oli seuloa arkistonmuodostajan aineistosta vain tulevan käytön (eli käytännössä historiantutkimuksen) kannalta arvokas aineisto pysyvään arkistosäilytykseen.⁸⁸

Arvonmäärittystä varten Schellenberg jakoi asiakirjat arvoltaan primaarisiin ja sekundaarisiin. Lisäksi sekundaarinen arvo oli vielä jaettavissa todistus- ja informaatioarvoon. Asiakirjojen primaarinen arvo tarkoitti niiden (hallinnollista, fiskaalista tai juridista) arvoa alkuperäiselle laatijalle; näkemys, joka ei ole kovin kaukana Jenkinsonin hallinnon autonomista arvonmäärittelyllistä asemaa korostavasta katsantokannasta. Pysyvämpi sekundaarinen arvo, josta Schellenberg oli kiinnostunut, taas viittasi asiakirjojen arvoon muille toimijoille, eli lähinnä myöhemmille tutkijoille. Tämän arvon määritteli arkistonhoitaja aineistoa koskevan tutkimuksen ja analyysin pohjalta. Sekundaarinen arvo jakautui Schellenbergin arvonmäärittelymallissa todistusarvoon, eli siihen miten hyvin asiakirjat välittivät tietoa tutkijoille arkistonmuodostajan toiminnasta, sekä informaatioarvoon, jossa oli kyse arkistonmuodostajan asiakirjojen sisältämästä sattumanvaraisesta tiedosta koskien muun muassa henkilöitä, yhteisöjä, asioita tai ilmiöitä.⁸⁹

Tämän schellenbergiläisen 1970-luvulle asti vahvana säilyneen arkistoammattilaisen historioitsija-arkistonhoitajaksi määritelleen paradigman Terry Cook on tiivistänyt muistin (memory) käsitteeseen.⁹⁰

Arvonmäärittelyn uudet yhteiskunta- ja yhteisölähtöiset suuntaukset sekä arkistotieteen postmodernismi

Arkistoteoreettista ajattelua on ohjannut 1970-luvulta lähtien yhteiskunnallinen pohjavire. Terry Cookin mukaan saksalainen Hans Booms oli ensimmäinen arkistoteoreetikko, joka (1970-luvun alkupuolen kirjoituksissaan) katsoi että arkistojen perimmäinen tarkoitus oli heijastaa laajasti yhteiskuntaa ja sen perusarvoja, sen sijaan että arkistot toimisivat vain hallinnon toimintaa todentavana tai historiantutkijoita palvelevana instituutiona.⁹¹ Boomsille pysyvästi säilytettävän arkistoaineiston valinta oli yhteiskunnan arkistonhoitajalle

⁸⁸ Henttonen 2015, 64–65.

⁸⁹ Cook 2014, 13; Henttonen 2015, 65; Trace 2010, 51; Voutilainen 2015, 140.

⁹⁰ Cook 2013, 107–109.

⁹¹ Cook 2014, 16.

säätämään tehtävään kuuluvaa keskeistä toimintaa, jonka seurauksena arkistoihin muodostui asiakirjallista kulttuuriperintöä⁹². Booms katsoi asiakirjojen arvon olevan riippuvainen siitä, miten hyvin ne arkistonmuodostajan tehtäviä dokumentoidessaan heijastivat samalla aikansa yhteiskunnallisia arvoja ja arvostuksia⁹³. Niinpä arkistonhoitajan tuli asiakirjojen arvonmäärittystä varten muodostaa, tarpeen tullen yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa, kuva niiden syntyaikana tärkeinä pidetyistä mielipiteistä ja arvostuksista. Käytännössä tämä tarkoitti kyseisen aikakauden erilaisten julkaisujen monipuolista tutkimista⁹⁴. Nämä ajalle ominaiset yhteiskunnalliset pyrkimykset (ja vastapyrkimykset) kartoittamalla oli mahdollista muodostaa dokumentaatio suunnitelma, johon päätökset pysyvästi säilytettävistä olennaisesti aikaansa kuvaavista aineistoista tuli perustaa⁹⁵.

Boomsin esittämät näkemykset ovat vaikuttaneet erityisesti Helen Samuelsin ja Terry Cookin ajatteluun. Samuelsin muotoilema niin sanottu dokumentaatiostrategia on yhdysvaltalaisen arkistokulttuurin kontekstiin suunniteltu laajamittainen teoreettinen toimintasuunnitelmamalli, jonka avulla pyritään varmistamaan ennalta määritellyn asian, ilmiön, toiminnon tai tehtävän dokumentointi⁹⁶. Mallissa eri arkistoinstituutioiden monentyyppiset (kollektiiviset ja yksityiset) aineistot yhdistyvät, ja tarvittaessa niitä täydennetään kerätyllä suullisella tiedolla⁹⁷. Poikkeuksellista Samuelsin mallissa onkin se, että huomio ei kohdistu ainoastaan jo olemassa olevaan aineistoon, vaan myös siihen millaista tallennettua tietoa kohteesta pitäisi olla olemassa⁹⁸. Dokumentaatiostrategian kumouksellinen ajatus onkin, että sen puitteissa on mahdollista luoda tai tuottaa uutta aineistoa (keräämällä esimerkiksi muistitietoa), jos se on dokumentoitavan kohteen kannalta tarpeen. Arvonmäärittysperusteita ja -kriteerejä ajatellen kyseessä on hyvin mielenkiintoinen ja perinteiset käsitykset arkistonmuodostajasta sekä provenienssista kyseenalaistava näkemys.

92 Voutilainen 2015, 133.

93 Cook 2014, 17; Voutilainen 2015, 134.

94 Voutilainen 2015, 134.

95 Voutilainen 2015, 134.

96 Cook 2014, 18; Voutilainen 2015, 147.

97 Cook 2014, 18–19.

98 Voutilainen 2015, 147.

Terry Cook kehitti, osittain Hans Boomsin asiakirjojen yhteiskunnallista arvoa korostavan näkemyksen pohjalta, 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa makroseulonnaksi kutsutun arvonmäärittämissuunnitelman. Makroseulonta on samanaikaisesti teoria, strategia ja metodi, jonka lähtöoletuksen mukaan ”arkistonmuodostajat ja näiden kanssa vuorovaikutuksessa olevat kansalaiset ja organisaatiot kertovat epäsuorasti yhdessä yhteiskunnasta kokonaisuutena.⁹⁹” Makroseulonnassa on kyse ylhäältä alaspäin tapahtuvasta arvonmäärittämisestä, jossa ensin tarkastellaan arkistonmuodostajan (eli valtionhallinnon tai organisaatioiden) tehtävien, toimintaohjelmien ja toimintojen arvoa eli sitä mitkä asiakirjojen syntyyn vaikuttavat funktionaaliset ja rakenteelliset elementit tulisi dokumentoida. Asiakirjat ja niiden hermeneuttinen luenta kuuluvat vasta viimeisessä vaiheessa tapahtuvaan tehtyjen päätelmien testaamiseen. Makroseulonnan keskeinen tavoite on tallentaa hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan vuorovaikutusta. Parhaat todisteet yhteiskunnan toiminnasta löytyvät niistä hallinnon ja kansalaisten törmäyskohdista, joissa tietty toiminto synnyttää kansalaisissa vastustusta tai muutosvaatimuksia. Näistä kitkakohdista Cook käyttää käsitettä ”hot spot”.¹⁰⁰

Cook, joka piti Hans Boomsia arvonmäärittämisfilosofian keskeisenä ajattelijana¹⁰¹, on itse yksi tärkeimmistä laajemmasta postmodernista ajattelusta vaikutteita saaneista arkistoteoreetikoista. Michel Foucault'n ja Jacques Derridan arkistoa käsittelevät kirjoitukset ovat innoittaneet Cookin lisäksi myös monien muiden arkistoteoreetikoiden ajattelua, kuten käy ilmi seuraavassa luvussa käsiteltävästä yksityisarkistojen koskevasta keskustelusta.

Arkistotieteen postmodernistit ovat kyseenalaistaneet arkistonhoitajan roolin objektiivisena universaaleja ja arvovapaita teorioita toteuttavana toimijana. Lisäksi he katsovat, että asiakirjojen ”totuus” on aina kontekstisidonnaista, sattumanvaraista ja tulkinnallista: usein asiakirjojen luoma kuva totuudesta on yhteiskunnallisten valtarakenteiden tuottama, ja tämän kuvan rakentamiseen myös arkistonhoitaja tietoisesti tai tiedostamatta osallistuu. Arkistonhoitajan tulisikin postmodernistien mukaan olla tietoinen tekemiensä valintojen vaikutuksista arkistojen muodostamaan kuvaan menneisyydestä ja nykyhetkestä: Millaiset

99 Cook 2014, 17.

100 Cook 2014 17–18; Voutilainen 2015, 149–154.

101 Cook 2014, 16.

ryhmät ovat jäämässä yhteiskunnassa ja asiakirjoissa marginaaliin? Keiden ääni jää kuulematta?¹⁰²

Yksityiset aineistot arkistoteoreettisen arvonmäärityskeskustelun marginaalissa

Kaikkia edellä esiteltyjä arvonmääritystä koskevia arkistoteoreettisia suuntauksia tai malleja voi (karkeasti yleistäen) kritisoida siitä, että niissä näyttäisi olevan sisään rakennettuna käsitys tai oletus asiakirjasta tai dokumentista poikkeuksetta osana kollektiivista (usein organisaation tai valtionhallinnon) asiakirja-aineistoa tai arkistoa. Niinpä kyseisten teorioiden tai strategioiden soveltaminen yksityisarkistoaineistojen teoreettiseen tai käytännön tarkasteluun on ongelmallista¹⁰³, sillä niissä ei huomioida yksityisten aineistojen laatimiseen, säilyttämiseen tai tuhoamiseen sekä aineiston muotoon liittyviä mahdollisia erityispiirteitä. Näin ollen myös yksityisen aineiston arvoa koskevat pohdinnat ovat väistämättä alisteisia käsitykselle kollektiivisten arkistoaineistojen arvosta.

Riva A. Pollard on pohtinut edellä esiteltyjen Boomsin, Samuelsonin ja Cookin arvonmääritysmallien ja suuntauksien relevanssia yksityisarkistoja koskevalle käytännön arvonmääritystyölle. Pollardin mukaan kaikkien edellä mainittujen teoreetikoiden malleja yhdistävä käsitys asiakirjojen yhteiskunnallisen syntykontekstin tärkeydestä tarjoaa yhden mahdollisen teoreettisen tarkastelunäkökulman yksityisarkistoihin. Käytännön työssä niistä ei kuitenkaan ole Pollardin mukaan apua ilman konkreettisia yksityisarkistojen arvonmääritykseen kehitettyjä menetelmällisiä sovelluksia.¹⁰⁴

Tarkastelen seuraavassa luvussa lähemmin yksityisarkistoista käytyä arkistoteoreettista keskustelua sekä siinä esiin nousseita yksityisarkistojen luonnetta, erityispiirteitä sekä arvoa koskevia näkemyksiä. Vaikka puhunkin yksityisarkistoja koskevasta *arkistoteoreettisesta* keskustelusta, on hyvä huomioida että varsinaista yksityisarkistoja koskevaa omaa yleistä teoriaa ei vielä voi sanoa olevan olemassa. Kyseessä on pikemminkin erilaisista aiheista joko sivuavista tai siihen keskittyvistä arkistotieteellisistä

¹⁰² Henttonen 2015, 74–75.

¹⁰³ Tosin ainakin Rob Fisher on uudelleen luenut ja tulkinnut Jenkinsonin ja Schellenbergin tekstejä yksityisarkistokontekstiin sovitettuna. (ks. Fisher, Rob. 2009. "In Search of a Theory of Private Archives: The Foundational Writings of Jenkinson and Schellenberg Revisited")

¹⁰⁴ Pollard 2001, 149–50.

puheenvuoroista koostuva epäyhtenäinen joukko toisiaan täydentäviä ja korjaavia (teoreettisia) näkemyksiä, kuten Anuliina Väisänenkin on tutkielmassaan esittänyt.¹⁰⁵

3.2 Yksityisarkistot ja arvonmääritys arkistoteoreettisessa keskustelussa

3.2.1 "Evidence of me" – yksityisarkiston todistusvoima ja sen kritiikki

Yksityisarkistojen katsotaan ilmestyneen ensimmäistä kertaa osaksi laajempaa arkistoteoreettista keskustelua vuonna 1996, kun australialainen vertaisarvioitu arkistoalan tieteellinen julkaisu Archives and Manuscripts julkaisi yksityisarkistoja käsittelevän erikoisnumeron.¹⁰⁶ Kyseisen numeron artikkeleista eniten huomiota näyttäisivät herättäneen Adrian Cunninghamin "Beyond the Pale? The 'Flinty' Relationship between Archivists who Collect Private Records of Individuals and the Rest of the Archival Profession" sekä Sue McKemmishin "Evidence of Me". Tarkastelen näistä lyhyesti McKemmishin yksityisten henkilöiden arkistoaineistojen olemusta ja arvoa käsittelevää artikkelia (sekä sitä kohtaan esitettyä kritiikkiä), johon seuraavissa luvuissa esiintyvät arkistoteoretikot Catherine Hobbs ja Jennifer Douglas ovat myös viitanneet omissa teksteissään.

McKemmish pyrkii "Evidence of Me" -artikkelissaan kuvailemaan yksityisarkistojen ominaisluonnetta sekä kontekstia, jossa aineistot ja arkistot syntyvät. Dokumentointi tai tallentaminen on McKemmishin mukaan "eräänlaista todistamista" ("kind of witnessing"), joka tarkoittaa yksilötasolla muistijälkien ja todistusaineiston tuottamista ja keräämistä (asiakirjat, dokumentit) henkilökohtaisesta elämästä; olemassaolosta ja sen ehdoista rakennettua identiteettikertomusta¹⁰⁷. Yksityisiin arkistoaineistoihin tallentunut (ja niistä

105 Väisänen 2019 (painamaton lähde), 49.

106 Vrt. esim. Douglas 2013b, 24–25.

107 McKemmish 1996, 175–176. Näin tulkittuna McKemmishin ajattelussa on samankaltaisuuksia Jennifer Douglasin esittämien arkistoivan ja arkistoidun minän käsitteisiin liittyvän narratiivisuuden kanssa (ks. luku 3.2.3).

välittyvä) todistusvoima¹⁰⁸ yksilön olemassaolosta on McKemmishin mukaan riippuvainen asiakirjojen käsittelystä ja arkistoinnin toimivuudesta (*functionality*), siitä miten järjestelmällisesti elämäkerrallisia dokumentteja on tuotettu ja säilytetty sekä siitä miten nämä yksityiset aineistot liitetään (arkistoammattilaisen toimesta) osaksi suurempaa kulttuurista ja yhteiskunnallista kollektiivista todistusaineistoa ("evidence of us")¹⁰⁹.

McKemmishin ajattelun taustalla vaikuttanee¹¹⁰ kollegansa australialaisen arkistoteoreetikon Frank Upwardin 1990-luvun puolivälissä kehittämä lähtökohtaisesti kollektiivisten (sähköisten) asiakirjamassojen hallintaan tarkoitettu asiakirjan elinkaaren jatkumomalli. Mallissa korostuu asiakirjan sijaan asiakirjajärjestelmä ja sen suunnittelu. Järjestelmän suunnittelussa, joka on mallissa (asiakirjallisen tiedon) elinkaaren alku, tulisi huomioida asiakirjahallintaan kuuluvan toiminnan tavoitteet: asiakirjojen laatiminen, talteenotto, organisointi ja uudelleenkäyttö.¹¹¹ Tähän jatkumomallin järjestelmäkeskeisyyteen viitanee myös McKemmish painottaessaan yksityisarkiston funktionaalisuutta, jotta arkiston kantama todistusvoima yksilön elämästä olisi validi ja kestävä.

Sekä Catherine Hobbs että eteläafrikkalainen arkistoteoreetikko Verne Harris pitävät McKemmishin artikkelia erittäin arvokkaana yksityisarkistoja ja niiden luonnetta teoreettisesti tarkastelevana avauksena. Molemmat tosin myös kritisoivat McKemmishiä – hieman erilaisin painotuksin – yksityisarkistojen olemuksen tarkastelumahdollisuuksia rajoittavan organisaatio- ja valtionhallintolähtöisen käsitekehikon ja näkökulman valinnasta ja käytöstä.

Hobbsin kritiikki kohdistuu – McKemmishin valitseman tarkastelunäkökulman lisäksi – näkemykseen, joka korostaa yksilön elämän todistusvoimaisuuden kiinnittymistä (ja rajoittumista) lähinnä ympäröivän (ulkoisen) maailman kanssa tapahtuneeseen

108 Verne Harris korostaa, että McKemmishin käsitys asiakirjasta ja siihen kiinnittyvästä todistusvoimaista on laajempi kuin klassisen (jenkinsonilaisen) näkemyksen, jossa asiakirja nähdään yksiselitteisesti vain (juridisena) todisteena tapahtumasta tai toiminnasta, jonka yhteydessä se on syntynyt: "Although she does not spell it out, McKemmish flags her distance from narrow 'record-as-evidence' formulations." (Harris 2001.)

109 McKemmish 1996, 175–176.

110 Ks. McKemmish ja Upward 2001.

111 Henttonen 2015, 84–88.

kanssakäymiseen ja siitä todistaviin asiakirjoihin tai dokumentteihin eli niin sanottuun transaktionaalisuuteen:

Must "evidence of me" always be interpreted as "evidence of me interacting with persons and institutions in the conduct of affairs?" Must the models for government and corporate record-keeping, such as focussing on functional transactions, life cycles, and continuums always been transposed, by implication anyway, to personal archiving?¹¹²

Hobbsin toisenlaisen näkökulman ja lähtöolettamukset sisällään pitävää ajattelua yksityisarkistoista ja niiden luonteesta esittelen lähemmin luvussa 3.2.2.

Verne Harris pitää McKemmishin artikkelia ensimmäisenä merkittävänä arkistoteoreettisena yrityksenä tarkastella yksityisarkistoja ja niiden olemusta käsitteellisellä tasolla. Artikkelissa esitetyt huomiot tarjoavat Harrisin mukaan hedelmällisen maaperän syventyä yksityisarkistoja koskevaan filosofiseen pohdintaan arkiston ja asiakirjan käsitteiden johdattamana. Toisaalta McKemmishilta jää Harrisin mukaan joitain yksityisarkistoille ominaisia piirteitä kokonaan tunnistamatta. Kuten Hobbs, myös Harris tulkitsee syyn piilevän McKemmishin valitsemassa tarkastelunäkökulmassa ja sen pohjalta tehdyissä tulkinnoissa.¹¹³ Harris lukee "Evidence of Me":tä dekonstruktivistisesti ja luo lyhyessä alkutekstin innoittamassa vuonna 2001 ilmestyneessä varjokirjoituksessaan "On the Back of the Tiger: Deconstructive Possibilities in 'Evidence of me'" uusia tulkintoja yksityisarkistojen luonteesta.

Harris katsoo, että McKemmishin yksityisten aineistojen ja niiden tallentamiseen liittämät systemaattisuuden ja funktionaalisuuden käsitteet kahlitsevat ja kaventavat turhaan McKemmishin yksityisarkistojen toiminnallista ominaisluonnetta kuvaavia todistamisen ja muistamisen määritelmiä. Harris esittääkin, että yksityisten aineistojen keskeinen piirre on nimenomaan niiden kaikenlaisia ennakkoon määriteltyjä ja luotuja systeemejä tai malleja vieroksuva villi ja vapaa muoto.¹¹⁴ Tähän viittaa myös Harrisin artikkelin otsikon metafora, jossa henkilökohtainen tallentaminen sekä sen seurauksena syntyneet monimerkitykselliset yksityiset aineistot samastuvat villiin tiikeriin¹¹⁵, jonka selkään Harrisin

112 Hobbs 2001, 130.

113 Harris 2001.

114 Harris 2001.

115 Vertauskuvallinen tiikeri esiintyy (tosin jälleen uudelleen tulkittuna) myös Sue McKemmishin yhdessä Frank Upwardin kanssa laatimassa ja Harrisille suunnatussa vastineartikkelissa "In Search of the Lost

mukaan arkistonhoitajan tulisi rohkeasti nousta, jotta aineiston ymmärtäminen (tai tulkinta) olisi mahdollista¹¹⁶.

Harrisin uudelleen luennan mielenkiintoisin huomio liittyy McKemmishin esittämään ajatukseen muistelusta (*remembrance*) yhtenä mahdollisena dokumentoinnin tai tallentamisen muotona. Harrisin mukaan kyseessä on rohkea arkistoteoreettinen avaus, johon erityisesti henkilökohtaista dokumentointia lähellä olevien arkistoammattilaisten tulisi suhtautua mielenkiinnolla. Samalla hän kuitenkin korostaa, että muistelua ei tulisi sitoa asiakirjamaisuuteen tai asiakirjan käsitteeseen, vaan nähdä se väljemmässä käsitteellisessä kontekstissa¹¹⁷. Kun muistelu nähdään arkistoteoreettisesti pätevänä tallennus- tai arkistointimuotona, on Harrisin mukaan mahdollistaa tunnistaa myös suullinen (tai laajemmin käsitettynä aineeton) kulttuuriperintö ja sen tallentaminen osaksi arkistonmuodostusta ja arkistointia¹¹⁸.

3.2.2 Arkistonmuodostajan persoonaa etsimässä

Tässä luvussa esittelen Catherine Hobbsin yksityisarkistojen luonnetta ja arvonmäärittystä koskevaa ajattelua. Tutkielmani teoreettinen näkökulma, joka määrittää tutkimusaineistoon kohdistuvaa tarkastelutapaani pohjautuu Hobbsin esittämiin ajatuksiin. Lisäksi tulkiten Hobbsin esittämät ajatukset yksityisarkistojen arvosta käytännön seulontaprosessiin soveltuvaksi aineiston arvonmäärittäysperusteeksi, jota sovellan tutkimusaineistoni seulontaan ja arvonmäärittäykseen.

Tiger, by Way of Sainte-Beuve: Re-constructing the Possibilities in 'Evidence of Me...'", joka avaa tarkemmin McKemmishin artikkelin yhteyttä niin asiakirjojen elinkaaren jatkumomalliin kuin myös postmoderniin ajatteluun.

116 Harris 2001. Vrt. luvussa 3.2.2 esiteltävään Catherine Hobbsin ajatukseen yksityisarkistoille ominaisista neljästä erityispiirteestä tai ulottuvuudesta.

117 Hahmotellessaan asiakirjamaisuudesta vapaata muistelun tai muistamisen käsitettä Harris viittaa Jacques Derridan ajatukseen *jäljestä* (*trace*) ja *alustasta* (*substrate*), joiden yhteensaattamisesta – väri kallioluolan seinällä, kirjoitus paperilla, merkkijonot tietokoneen näytöllä, jopa muistikuvat ihmismielessä – tallentamisen akti rakentuu. Lisäksi hän erottaa, edelleen Derridaa lainaten, muistin ja arkiston toisistaan *ulkopuolisen* (*exterior*) käsitteellä: muisti tai muisto itsessään ei voi olla arkisto, vaan sen täytyy asettua johonkin ulkopuoliseen paikkaan tai tilaan, jotta siitä voi tulla arkisto tai osa arkistoa. (Harris 2001.)

118 Ajatus, joka resonoi voimakkaasti tässä ajassa (ks. esim. <http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/index>. Luettu 18.6.2019).

Lähdeaineistonani toimivat muutamat Hobbsin harvakseltaan julkaistuista yksityisarkistoja käsittelevistä arkistotieteellisistä artikkeleista. Arkistoteoreettisesti merkittävin näistä artikkeleista lienee vuonna 2001 ilmestynyt ”The Character of Personal Archives: Reflections on the Value of Records of Individuals”, joka on sekä yksityisarkistoille näkyvämpää asemaa arkistoteoreettisessa keskustelussa esittävä apologia että myös yksityisarkistojen luonnetta ja arvoa kuvaileva teoreettinen hahmotelma. Sen lisäksi perustan näkemykseni Hobbsin ajattelusta vuonna 2006 julkaistuun artikkeliin ”New Approaches to Canadian Literary Archives” sekä vuonna 2010 osana ajankohtaisia arkistotieteellisiä virtauksia esittelevää antologiaa ilmestyneeseen ”Reenvisioning the Personal : Reframing Traces of Individual Life” -artikkeliin, jossa Hobbs esittelee yksityiskohtaisemmin ”The Character of Personal Archives” -kirjoituksessa esiin nostamiaan yksityisten henkilöiden arkistoaineistoja määrittäviä piirteitä ja ulottuvuuksia.

Catherine Hobbsin mukaan yksityisarkistot ovat jääneet vaille huomiota arkistotieteessä sekä arkistoteoreettisessa keskustelussa¹¹⁹. Alan tieteellinen tutkimus ja keskustelu on Hobbsin esittämän näkemyksen mukaan keskittynyt lähinnä organisaatioiden ja valtionhallinnon asiakirja- ja arkistohallintaan liittyviin kysymyksiin ja vaiennut yksityisarkistoista siinä määrin, että Hobbs puhuu niitä koskevasta ”hiljaisuudesta” ja sen rikkomisesta¹²⁰. Koska yksityisarkistot Hobbsin mukaan poikkeavat olemukseltaan ja ominaisuuksiltaan merkittävästi julkishallinnon ja yksityisten yritysten ja yhteisöjen kollektiivisista asiakirjakokonaisuuksista ja arkistoista¹²¹, tulisi niiden erityisluonne huomioida paremmin tieteenalan teoreettisessa keskustelussa sekä myös alan ammatillisissa käytännöissä. Erityisen tärkeänä Hobbs pitää yksityisarkistojen ominaisluonteen huomioivien arvonmääritys- ja seulontamallien ja -kriteereiden kehittämistä sen sijaan että yksityisten henkilöiden aineistoihin sovellettaisiin

119 Hobbs puhuu artikkelissaan ”The Character of Personal Archives: Reflections on the Value of Records of Individuals” tilanteesta vuosituhaten vaihteessa. Tutkielmaani varten suorittamani tiedonhaun pohjalta väittäisin, että yksityisarkistoja koskevaa englanninkielistä tutkimusta on tehty hieman enemmän kuin Hobbsin artikkelin julkaisuajankohtana, mutta mitään räjähdysmäistä muutosta ei ole vajaassa kahdessakymmenessä vuodessa ehtinyt tapahtua. Etenkin yksityisten henkilöiden arkistoaineistojen arvonmääritystä ja seulontaa koskevaa kirjallisuutta tai tutkimustietoa on saatavilla edelleen hyvin vähän, jos juuri lainkaan.

120 Hobbs 2001, 127.

121 Sue McKemmish ja Michael Piggott ovat kirjoittaneet tästä arkistoteoreettisesta ja käytännön arkistotyön jaosta yksityisiin ja kollektiivisiin aineistoihin (eli binäärisiin oppositioihin, kuten he jakoa nimittävät) sekä tämän binäärisen ajattelutavan purkamisen hyödyistä vuonna 2013 ilmestyneessä artikkelissaan ”Toward the Archival Multiverse: Challenging the Binary Opposition of the Personal and Corporate Archive in Modern Archival Theory and Practice”.

valtionhallinnon asiakirjamassojen käsittelyyn suunnattuja teorioita, strategioita ja metodeja.¹²²

Perinteisten arvonmäärittäsmallien taustalla vaikuttavat näkemykset asiakirjasta ja sen arvosta eivät Hobbsin mukaan tunnista kaikkia yksityisiin aineistoihin kiinnittyviä merkityksiä¹²³. Organisaatioiden ja valtionhallinnon aineistojen arvonmäärittämiseen suunnattuihin malleihin sisältyvä oletus asiakirjan arvosta on tyypillisesti yhtä kuin asiakirjan todistusarvo tai informaatioarvo sen luoneen tai vastaanottaneen kollektiivisen arkistonmuodostajan prosesseista ja toiminnasta sekä niihin liittyvistä entiteeteistä. Lisäksi nämä arvot ovat kiinteästi yhteydessä transaktion¹²⁴ käsitteeseen.

Tämä transaktionaalinen arvo, kuten Hobbs sitä nimittää, voi olla läsnä myös yksityisissä aineistoissa, mutta vain yhtenä mahdollisena arvona muiden joukossa. Perinteisiä arvonmäärittäsmalleja määrittävän transaktionaalisuuden sijaan huomio tulisikin Hobbsin mukaan kiinnittää siihen miten yksityinen arkistoaineisto heijastaa sen luoneen ja säilyttäneen arkistonmuodostajan persoonaa ja sisäistä maailmaa. Hobbs kuvaa tätä yksityisten henkilöiden aineistojen keskeisintä arvoa, jonka voi mielestäni tulkita myös yksityisarkiston arvonmäärittäskriteeriksi tai arvon mittariksi, käsitteellä *persoonallisuuden ilmentyminen (expression of character)*. Kollektiivisten (organisaatiot, valtionhallinto) asiakirjojen arvon mittariksi Hobbs puolestaan esittää käsitettä *tiedon keskittyminen (concentration of information)*.¹²⁵

Hobbs näkee arkistonmuodostajan persoonallisuuden ilmenevän arkistoaineistosta monin eri tavoin. Näitä yksityisten henkilöiden aineistoille tyypillisiä arkistonmuodostajan persoonallisuutta ilmentäviä ja yksityisarkiston henkilökohtaista kontekstia valottavia ulottuvuuksia tai erityispiirteitä, jotka aineistoa tarkasteltaessa tulisi huomioida, ovat Hobbsin mukaan 1) *henkilökohtaisen ja ammatillisen sfäärin vuorovaikutus*¹²⁶ (*Interplay of the Personal and the Professional*) 2) *dokumentoinnin tai tallentamisen yhteys (arkistonmuodostajan) kokemukseen (Documentation from Experience)* 3)

¹²² Hobbs 2001, 127–128.

¹²³ Hobbs 2001, 127–128.

¹²⁴ Transaktion käsitteestä tarkemmin sivun 8 alaviitteessä.

¹²⁵ Hobbs 2001, 128, 132 ja 134.

¹²⁶ Suomennot olen laatinut itse Hobbsin määritelmien pohjalta.

*(arkistonmuodostajan) suhde dokumentointiin tai tallentamiseen (Relationship to Documentation) 4) joustava henkilökohtainen järjestys (Fluid, Personal Arrangement).*¹²⁷

Hobbsin laatimat määritelmät eivät ole kovin selkeärajaisia ja ovat mielestäni osittain toisiinsa limittyviä. Avaan seuraavaksi lyhyesti kutakin Hobbsin määrittelemää yksityisarkistoille tyypillisen aineiston erityispiirrettä.

Henkilökohtaisen ja ammatillisen sfäärin vuorovaikutuksella tulkitseen Hobbsin tarkoittavan esimerkiksi kirjailijoiden¹²⁸ – joiden arkistojen parissa Hobbs työskentelee ja joita hän on tutkinut – teoksiin joko suoraan tai häivyttetyinä tihkuneita omaelämäkerrallisia tai ympäristöstä poimittuja arkisia tapahtumia, sattumuksia tai kokemuksia, joista on olemassa tekijän arkistoaineistoon tallentunut merkintä tai ”todiste”.¹²⁹ Vaikka Hobbs puhuu henkilökohtaisen ja ammatillisen (tai julkisen) vuorovaikutuksesta, jää tämä vuorovaikutus ainakin hänen antamiensa esimerkkien pohjalta kovin yksisuuntaiseksi, eli vain henkilökohtaisesta ammatilliseen, ellei Hobbs sitten tarkoita vuorovaikutuksella yksityiselämän tapahtumien palautumista ammatillisesta yksityisen piiriin (ja taas julkiseen) esimerkiksi arkistoon tallennettujen omaelämäkerrallisia elementtejä sisältävien teosten luonnosten tai käsikirjoitusversioiden muodossa. Mielestäni Hobbsin jako henkilökohtaiseen ja ammatilliseen sfääriin on myös melko karkea ja löyhästi perusteltu. Lisäksi hän jättää nämä alueet täysin vaille määrittelyä. Voikin kysyä, millä tavoin vaikkapa julkisuudessa elävän ja henkilökohtaisia asioitaan julkisesti ruotivan kirjailijan ammatillisen elämän piiri poikkeaa hänen yksityisen elämän piiristään ja miten niiden rajat ilmenevät? Ymmärtääkseni Hobbsin perimmäinen tarkoitus on korostaa (tässäkin yhteydessä) yksityisarkistoaineiston perustavaa henkilökohtaista luonnetta, jotta se tulisi riittävässä määrin huomioiduksi aineistoa seulottaessa sekä aineiston merkityksiä, järjestystä ja sisäisiä suhteita määriteltäessä ja kuvailtaessa eli aineiston kontekstitietoja tulevia käyttäjiä varten laadittaessa.

¹²⁷ Hobbs 2010, 223–228.

¹²⁸ Hobbsin mukaan henkilökohtaisen ja ammatillisen vuorovaikutus ei ole vain kirjailijoiden yksityisarkistoaineistoissa ilmenevä ulottuvuus, vaan samaan tapaan on mahdollista löytää vaikkapa poliitikoiden tai tutkijoiden arkistoaineistosta merkkejä henkilökohtaisten näkemysten, uskomusten ja kokemusten vaikutuksesta heidän ammatilliseen toimintaansa. (Hobbs 2010, 224.)

¹²⁹ Hobbs 2010, 223–224.

Toisessa yksityisarkistoja määrittävässä Hobbsin hahmottelemassa ulottuvuudessa on kyse arkistonmuodostajan kokemuksesta (*experience*) eli siitä miten dokumentointi tai tallentaminen on sulautunut osaksi tiettyjä hänelle merkittäviä elämyksiä ja kokemuksia. Tällaisia kokemusta mukanaan kantavia dokumentteja voivat Hobbsin mukaan olla esimerkiksi rakkauskirjeet, joita arkistonmuodostaja ei ole säilyttänyt pelkästään niiden kirjoitetun (tieto)sisällön vuoksi, vaan myös niihin liittyvien tunteiden vuoksi, eli alun perin kommunikaation ja itseilmaisun välineenä toiminut kirje on saanut uuden symbolisen merkityksen¹³⁰. Äärimmäisenä esimerkkinä arkistoaineistoston välittämästä kokemuksesta (Ilisuude)sta Hobbs mainitsee itsemurhaviestit, jotka saattavat äärimmillään kantaa jälkiä kuoleman kokemuksesta¹³¹.

Tämä yksityisen arkistoaineiston henkilökohtaista kokemusta korostava piirre paljastaa Hobbsin mukaan myös perinteisiin organisaatiolähtöisiin lähestymistapoihin liittyvän asiakirjakeskeisyyden sopimattomuuden yksityisarkistojen tarkastelulähtökohdaksi. Hobbs katsookin että yksityisen arkistoaineiston keskeinen ominaisuus ei ole sen asiakirjamaisuus (ja siihen liittyvä todistusvoimaisuus) vaan aineiston yhteys arkistonmuodostajan kokemukseen:

If we focus on how documentation is *linked to and part of experience* of the creators (rather than evidence of these experiences), we will accomplish a fuller, more holistic sense of how and why documents were made and kept.

Kun yksityisarkistoja tarkastellaan lähtökohtaisesti henkilökohtaisen kokemuksen kontekstissa, nousee niiden keskeiseksi olemusta määrittäväksi tekijäksi Hobbsin mukaan arkistonmuodostajan hienovarainen ja muuttuva suhde arkistoonsa sekä yksityisarkistojen suhde ihmiselämään yleisesti. Tällaisen arkistoteoreettisen uudelleenajattelun avulla olisi Hobbsin mukaan mahdollista ymmärtää paremmin myös yleiseen asiakirjalähtöiseen lähestymistapaan liittyviä ongelmia sekä täydentää asiakirjallisen tiedon todistus- ja informaatioarvoa korostavia arvonmäärityksellisiä näkemyksiä.¹³²

130 Toisaalta mitä muuta kirjoitettu rakkaudentunnustus on kuin tunteiden ilmaisua kielellisin merkein, jotka usein ovat symbolisia (vrt. semiootikko C.S.Peircen ajatus merkin kolmijakoisesta olemuksesta). Oletan että Hobbsin tässä tapauksessa tarkoittama dokumentin symbolinen arvo on pikemmin dokumenttiä konkreettisenä objektina määrittävä ominaisuus kuin sen kielellisiin piirteisiin liittyvä ominaisuus.

131 Hobbs 2010, 226–227.

132 Hobbs 2010, 224–226.

Hobbsin kuvailema kolmas yksityisarkistoaineistolle ominainen piirre on mielestäni osittain yhteneväinen edellä kuvatun arkistonmuodostajan kokemusta korostavan ulottuvuuden kanssa. Kolmannessa yksityisarkistojen tarkasteluun vaikuttavassa ulottuvuudessa on kyse arkistonmuodostajan suhteesta dokumentointiin ja tallentamiseen. Arkistonhoitajan tulisi Hobbsin mukaan selvittää ja ottaa huomioon arkistonmuodostajan eri elämänvaiheisiin liittyvät motiivit ja intentiot aineiston säilyttämisen ja hävittämisen suhteen: Millaisia valintoja arkistonmuodostaja on tehnyt aineistoa laatiessaan? Mitä on hävitetty tai säilytetty, ja mistä syystä? Onko syntynyt aineisto säilytetty muistamisen tueksi vai sentimentaalisista syistä?¹³³

Tutkimiensa kirjailija-arkistojen kohdalla Hobbs pitää juuri arkistonmuodostajan intentiota yhtenä keskeisimmistä arkistoaineistoa määrittävistä piirteistä. Hobbsin mukaan kirjailijoiden arkistot ovat aineistoltaan ainutlaatuisia luovuuden keskittymiä. Hän kuvaa kirjailijoita ja heidän arkistoaineistonsa erityisyyttä käyttämällä käsitettä ”writers of intention”. Nämä ”kirjoittamisen ymmärryksen” omaavat toimijat ovat Hobbsin mukaan tavanomaista tietoisempia kielen ja kommunikaation voimasta ja merkityksistä, ja tämä ymmärrys on heidän tuottamiensa kielellisten merkkien – ja niistä muodostuvien dokumenttien – essentiaalinen piirre.¹³⁴

Neljäs yksityisten henkilöiden arkistoille ominainen piirre on Hobbsin mukaan aineiston vapaamuotoinen järjestys. Jos organisaatioiden ja valtionhallinnon asiakirja-aineistot tyypillisesti järjestetään ohjatusti ja systemaattisesti asiakirjatyyppeiden tai organisaation toimintaprosessien pohjalta luotujen tehtäväluokkien mukaan arkistonmuodostus- tai tiedonohjaussuunnitelmaa noudattaen ja asiakirjan elinkaari huomioiden (kuten suomalaisessa arkistokulttuurissa), on yksityisten aineistojen kohdalla sen sijaan kyse lähes poikkeuksetta arkistonmuodostajakohtaisesta yksilöllisestä järjestyksestä. Hobbs puhuukin leikkisästi yksityisten aineistojen *alkuperäisestä epäjärjestyksestä* (”original disorder”) viitaten asiakirja- ja arkistonhallinnan perinteiseen teoreettiseen perustaan provenienssiperiaatteeseen, jossa korostuu vaatimus aineiston alkuperäisestä järjestyksestä, jotta asiakirjojen väliset suhteet ja tietosisältö säilyisivät

¹³³ Hobbs 2010, 227–228.

¹³⁴ Hobbs 2006, 113.

ymmärrettävinä.¹³⁵Tämä Hobbsin määrittelemä neljäs ulottuvuus näyttäisi rinnastuvan Verne Harrisin ajatukseen yksityisten aineistojen villistä luonteesta.

Hobbsin mukaan yksityisarkiston ”alkuperäisen” järjestyksen ja aineiston sisäisten suhteiden selvittäminen ja ymmärtäminen vaatii arkistonhoitajalta kenttätyötä eli tutustumista aineistoon *in situ* (työhuoneet, ateljeet). Lisäksi arkistonhoitajan tulisi pyrkiä selvittämään kullekin arkistonmuodostajalle tyypilliset arkistointia (tai henkilökohtaisten dokumenttien säilyttämistä) koskevat – mahdollisesti ajan kuluessa muuttuvat ja paikkaan sidotut – ajattelutavat ja toimintamallit. Näin arkistonhoitajan olisi mahdollista yrittää välittää oma kokemuksensa tai tulkintansa arkistonmuodostajan henkilökohtaisesta kokemuksesta ja mieltymyksistä liittyen aineiston luomiseen ja keräämiseen.¹³⁶

Hobbs toteaa että käytännössä arkistonmuodostajan intention ja minuuden (sekä samalla asiakirjan tai asiakirjakokonaisuuden arvon) tunnistaminen tai löytäminen arkistoaineistosta tarkoittaa toistuvia asiakirja-aineiston lähilukuja sekä tietynlaista herkistymistä tai virittäytymistä samalle aaltopituudelle arkistonmuodostajan kanssa.¹³⁷Kuten aiemmin mainitsin, tulkitsem tämän Hobbsin kuvaileman – hermeneuttista tutkimustrategiaa muistuttavan (ja työlään) – lähestymistavan käytännön arvonmäärittämismetodiksi, jota sovellan tämän tutkielman tutkimusaineiston analyysissä sekä aineiston arkistollisen arvon määrittelyssä. Usein yksityisarkiston lahjoittaja on myös arkistonmuodostaja – kuten tämän tutkielman aineiston kohdalla – joten arkistonhoitaja voi Hobbsin mukaan jo näissä ensimmäisissä henkilökohtaisissa kohtaamisissa hienotunteisuuden rajoissa yrittää löytää yhteyden arkistonmuodostajaan ja hänen sisäiseen maailmaansa¹³⁸.

135 Hobbs 2010, 228.

136 Hobbs 2010, 230–231.

137 Hobbs 2001, 132.

138 Hobbs 2001, 132.

3.2.3 Huomio arkistonmuodostajasta arkistoon ja sitä muokkaaviin tekijöihin

Catherine Hobbsin tapaan kanadalaisten kirjailijoiden arkistoja tutkineen Jennifer Douglasin yksityisarkistoihin ja niiden olemukseen pureutuvan ajattelun esittely muodostaa tämän luvun. Tarkoitukseni on Douglasin ajattelun avulla valaista niitä seikkoja, joita Hobbs ei ole yksityisarkistoja koskevissa pohdinnoissaan ja näkemyksissään huomionut. Samalla asetan Hobbsin arkistonmuodostajan persoonaa korostavan yksityisarkistollisen näkemyksen sekä käytännön arvonmäärittämissä kriteerein kriittisen tarkastelun kohteeksi.

Lähteinäni käytän Jennifer Douglasin vuonna 2013 ilmestynyttä väitöskirjaa ”Archiving Authors: Rethinking the Analysis and Representation of Personal Archives” sekä hänen arkistoalan tieteellisissä julkaisuissa ilmestyneitä tekstejään, joista osa on artikkelimuotoon työstettyjä versioita väitöskirjan luvuista.

Douglasin teksteistä saa käsityksen, että hän pitää Catherine Hobbsia merkittävänä yksityisarkistojen arkistoteoreettisen aseman puolestapuhujana. Samalla käy myös ilmi, että Douglasin mielestä Hobbsin näkemys arkistonmuodostajasta ja tämän sisäisestä maailmasta keskeisenä yksityisarkiston olemusta ja arvoa määrittävänä tekijänä on kuitenkin puutteellinen ja osittain harhaanjohtava. Douglas ei suoraan kritisoi Hobbsia vaan puhuu yleisesti kirjoittajista, joiden yksityisarkistoja koskevia tekstejä määrittävät persoonan, psykologian ja intention kaltaiset käsitteet sekä näkemys aineiston arkistoarvosta riippuvaisena siitä, miten hyvin se peilaa arkistonmuodostajan sisäistä maailmaa. Douglasin mukaan yksityisarkistojen kohdalla huomio tulisi kiinnittää yksilöllisen arkistonmuodostajan (sisäisen maailman) sijaan itse arkistoon ja sitä muokkaaviin prosesseihin.¹³⁹

Douglasin mukaan arkistonmuodostajan minää ei voi määritellä pysyväksi selkeärajaiseksi entiteetiksi vaan se on väliaikainen ja muuttuva sekä kontekstisidonnainen.

Näkemyksensä hän perustaa kirjallisuudentutkimuksen omaelämäkerrallisia tekstejä käsittelevään life writing -tutkimukseen. Life writing -käsitteeseen liittyvä keskeinen oletus

139 Douglas 2013a, 56–57.

on, että erilaiset omaelämäkerralliset tekstit ovat performatiivista toimintaa tai narratiivisia akteja, joissa rakennetaan ja vahvistetaan erilaisia subjektipositioita ja identiteettejä¹⁴⁰.

Douglas viittaa yhdysvaltalaisen Sidonie Smithin ja Julia Watsonin life writing - tutkimukseen ja hyödyntää heidän käsitteellistämää omaelämäkerrallisista teksteistä löytyviä minä-entiteettejä kuvaillessaan yksityisarkistoaineistossa ilmeneviä minuuksia. Smith ja Watson ovat Douglasin mukaan erottaneet ja kuvaileet omaelämäkerrallisten tekstien narratiivisiin akteihin kiinnittyvät kolme erilaista minä-entiteettiä, joilla on yhteys toisiinsa, mutta jotka ovat olemukseltaan toisistaan poikkeavia. Ensimmäinen on *"todellinen" tai historiallinen "minä"* ("real' or historical 'I'"), eli fyysisesti olemassaoleva todellinen henkilö. Tämä minuus on usein mahdollista paikantaa olemassaolevaan henkilöön, mutta omaelämäkerrallisen tekstin pohjalta ei ole kuitenkaan mahdollista tehdä kattavia tulkintoja todellisen, historiallisen minän persoonasta tai elämästä, sillä tekstin näkökulma on väistämättä aina jollain tavoin rajattu. Toinen Smithin ja Watsonin kuvailema minä on *kertova "minä"* ("narrating 'I'"), eli lukijaan yhteydessä oleva tekstin laatinut minä(kertoja), joka poimii todellisen/historiallisen minän(sä) elämästä vain niitä kokemuksia ja piirteitä, joita pitää kyseessä olevan tekstin tai tarinan kannalta tarpeellisena tai sopivina ja jättää tietoisesti pois tarpeettomana tai sopimattomana pitämiään elementtejä. Kertova minä suodattaa todellisen minän elämää rakentamiinsa teksteihin. Tämän kertovan minän laatimasta omaelämäkerrallisesta tekstistä on Douglasin mukaan mahdollista löytää Smithin ja Watsonin kuvailema kolmas minuus eli niin sanottu *kerrottu "minä"* ("narrated 'I'"), joka poikkeaa ontologisesti edellisistä minuuksista, sillä se on olemassa vain kertovan minän tuottamana kielellisenä konstruktiona: kerrottu minä on kertovan minän narratiivisten valintojen mukaisesti rajautunut, tekstiin sidottu abstraktio.¹⁴¹

Douglas on lainannut melko suoraan Smithin ja Watsonin omaelämäkerrallisten kertomusten minä-entiteettejä ja niiden määritelmiä hahmotellessaan yksityisissä arkistoaineistoissa ilmeneviä minuuksia. Douglasin kuvailema *arkistoiva "minä"* ("archiving 'I'") rinnastuu Smithin ja Watsonin määrittelemään kertovaan minään. Arkistoiva minä luo, muokkaa ja tuhoaa henkilökohtaista aineistoa kuten päiväkirjoja ja muistiinpanoja sekä

140 Tieteen termipankki 2019a.

141 Douglas ja MacNeil 2009, 34; Douglas 2013a, 54.

kerää ja säilyttää valokuvia ja asiakirja-aineistoa tarpeidensa ja mieltymystensä mukaan. Douglasin mukaan tämä arkistoivan minän toiminta on usein hyvin tietoista aineiston muokkausta, jossa on tarkoitus luoda tietynlainen (mieli)kuva tai representaatio todellisesta aineiston luoneesta ja säilyttäneestä henkilöstä eli arkistonmuodostajasta¹⁴². Toiminnan tuloksena syntyvää abstraktia entiteettiä, jonka rakentamiseen arkistoiva minä osallistuu, Douglas kutsuu *arkistoiduksi "minäksi"* ("archived 'I'"), jonka hän käsittää kerrotun minän tapaan tekstisidonnaiseksi, kielellisin keinoin toteutetuksi konstruktioksi.¹⁴³

Douglasin määritelmä arkistoidusta minästä kielellisenä tai ehkä tarkemmin ottaen tekstuaalisena konstruktiona¹⁴⁴ jää osittain epämääräiseksi sen suhteen, miten hän käsittää arkistoaineistoon mahdollisesti kuuluvan kuvallisen tietoaineiston, kuten esimerkiksi tämän tutkielman näkökulmasta relevantit taiteilijan luonnoskirjat. Sisältävätkö nekin laajasti käsitettynä "tekstejä", joiden syntyä ja säilyttämistä arkistoiva minä tietoisesti tai tiedostamatta kontrolloi? Douglas kyllä viittaa väitöskirjansa johdannossa yleisesti arkistoteoriassa ja kirjallisuudentutkimuksen tekstiä koskevassa teoretisoinnissa ilmeneviin yhtäläisyyksiin¹⁴⁵, mutta ei mainitse lainkaan esimerkiksi semiotikka, jossa teksti ymmärretään usein paljon lingvististä käsitystä¹⁴⁶ (jossa tekstin käsite on kiinteästi yhteydessä kielellisiin merkkeihin) laajemmin.

Douglasin mukaan arkistoiva minä ei ole ainut toimija, joka muokkaa tietoisesti tai tiedostamatta arkistoa. Arkistoiva minä vaikuttaa etenkin arkiston syntyyn ja muodostumiseen, mutta lisäksi arkistoa muokkaavat erilaiset "ulkopuoliset" toimijat eli *suostuttelijat* ("coaxers") ja *pakottajat* ("coercers"). Kyseiset käsitteet Douglas on lainannut jo aiemmin mainitusta Sidonie Smithin ja Julia Watsonin omaelämäkerrallisiin teksteihin liittyvästä tutkimuksesta ja asettanut ne yksityisarkistojen koskevaan arkistoteoreettiseen kontekstiin.¹⁴⁷ Näitä arkistoa muokkaavia toimijoita tai tekijöitä, joilla on usein omat motiivit ja intentiot arkiston suhteen, voivat olla esimerkiksi arkistonmuodostajan lähiomainen tai apulainen/työntekijä, perikunta tai muu arkistoa hallussaan pitävä tai sen omistava taho,

142 Douglas ei ekspansiivisesti viittaa arkistonmuodostajaan Smithin ja Watsonin mallin mukaisena todellisena tai historiallisena henkilönä, mutta tulkitseen hänen näin ajattelevan.

143 Douglas ja MacNeil 2009, 35; Douglas 2013a, 81–82.

144 "The archiving 'I,' like Smith and Watson's "narrating 'I,'" is involved in the construction of yet another 'I': the archived 'I', another completely textual 'I' – –" (Douglas 2013b, 82.)

145 Douglas 2013a, 6.

146 Ks. Tieteen termipankki 2019b.

147 Douglas 2013a, 55–56 ja 96.

päätearkistoon siirrettävän arkistoaineiston vastaanottosta huolehtiva arkistonhoitaja sekä käsittääkseni laajasti ymmärrettynä myös vaikkapa sosiaalisten, kulttuuristen ja yhteiskunnallisten normien kaltaiset abstraktit entiteetit. Näiden toimijoiden vaikutus arkiston muotoon ja sen merkityksiin tulisikin Douglassin mukaan huomioida etenkin arkistoaineiston järjestystä pohdittaessa sekä aineistoa ja sen eri vaiheita kuvailtaessa.¹⁴⁸

Douglassin kritiikki Hobbsin edustamaa yksityisten arkistoaineistojen psykologista lähestymistapaa korostavaa näkemystä kohtaan nojaa vahvasti arkistoivan minän käsitteeseen sekä kuvailemiinsa arkistoa muokkaaviin toimijoihin ja prosesseihin. Douglas myöntää, että Hobbsin yksityisen arkistonmuodostajan persoonaa tai luonnetta korostava lähtöoletus on tärkeä, jotta yksityisten aineistojen poikkeuksellinen luonne tulisi yksittäisten dokumenttien arvoa määriteltäessä riittävällä tavalla huomioiduksi. Mutta jos psykologista lähtöoletusta sovelletaan myös esimerkiksi aineiston järjestämiseen ja kuvailuun, on arkistonhoitajan syytä olla tietoinen aineiston tulkintaan ja alkuperään liittyvistä ongelmista: miten ottaa huomioon arkistonmuodostajan (tai arkistoivan minän) sekä muiden arkiston muodostumiseen ja käsittelyyn vaikuttaneiden toimijoiden arkistoon kohdistuneet luovat ja/tai tuhoavat toimet.¹⁴⁹

Hobbsin puolustukseksi on todettava, että mielestäni hän on jollain tasolla tietoinen arkistoaineistosta välittyvän arkistonmuodostajan minän häilyvyydestä ja vaillinaisuudesta, mutta ei muotoile epäilystään kovin tarkasti. Kun Hobbs puhuu, Sue McKemmishin yksityisten aineistojen todistusvoimaisuudesta esittämää näkemystä kritisoidessaan, henkilökohtaisista dokumenteista ja niiden moninaisista tarkoituksiperistä sekä aineistosta ilmenevän persoonallisuuden joustavasta tai muuttuvasta (*fluid*) luonteesta, viittaa hän mielestäni osittain samantyyppiseen kertojalle ominaiseen ”epäluotettavuuteen”, jota Douglassin määritelmä arkistoivasta minästä implikoi.¹⁵⁰ Tulkitsen Hobbsin sivuavan yleisellä tasolla samaa asiaa, jota Douglas on tarkastellut yksityiskohtaisemmin ja käsitteellistään.

148 Douglas ja MacNeil 2009, 37;

149 Douglas 2015, 88.

150 Hobbs 2001, 129 ja 132.

3.3 Kansallisarkiston yksityisarkistojen seulontaohje

Esittelen tässä luvussa Kansallisarkiston verkkosivuilta löytyvää yksityisarkistojen seulontaohjetta. Tarkoitukseni on huomioida siinä esitettyjä näkemyksiä tutkimusaineistoni analyysissä sekä varsinaisessa seulonnassa. Seulonnan yhteydessä pyrin myös suhteuttamaan ja vertaamaan Kansallisarkiston ohjeessa esitettyjä perusteita edellä käsiteltyihin arkistoteoreettisiin yksityisarkistojen luonnetta ja arvoa koskeviin näkemyksiin.

Kansallisarkiston heinäkuulle 2011 päivätty yksityisarkistojen seulontaohje on lähinnä arkistolaitoksen omaa tarvetta varten laadittu pääasiassa taannehtivaa seulontaa koskeva ohjeistus. Ottaen huomioon Kansallisarkiston aseman julkishallinnon asiakirjallista tietoa koskevan pysyvän säilyttämisen asiantuntijaviranomaisena, voi myös heidän yksityisarkistojen seulontaohjetta pitää merkittävimpana yksityisiä aineistoja koskevana kansallisena arvonmäärityksellisenä normina, vaikka sillä ei olekaan saman tapaista ohjaavaa roolia kuin valtion tai kunnan viranomaisille suunnatuilla seulontaohjeilla ja säilytysaikapäätöksillä. Kansallisarkiston ohjeessa ei ole otettu huomioon sähköisiä yksityisiä aineistoja. Sähköisten yksityisarkistojen pysyvää säilytystä koskeva virallinen linjaus näyttäisi vielä olevan (en sitä itse ainakaan löytänyt) Kansallisarkistossa tekemättä, vaikka seulontaohjeen mukaan se olisi muotoiltu viimeistään vuoteen 2015 mennessä.¹⁵¹

Ohjeessa korostetaan yksityisarkistojen ainutkertaisuutta ja tapauskohtaista arviointia aineistojen seulontaa suoritettaessa sekä yleistä varovaisuutta päätöksiä tehdessä. Niinpä ohjetta kuvaillaan pikemmin seulontaa helpottavaksi apuvälineeksi tai työkaluksi kuin tiukan normatiiviseksi toimintaohjeeksi.¹⁵² Ohjeessa on yksityisiä aineistoja käsittelevien yleisten seulontaperiaatteiden lisäksi yksityiskohtaisemmat seulontaohjeet sekä yhteisö-että henkilöarkistoille. Käsitelen näistä vain tutkielmani kannalta relevanttia henkilöarkistoja koskevaa osuutta.

Ohjeessa esiteltyjen yksityisarkistojen yleisten seulontaperusteiden mukaan yksityisarkistojen seulonta on viranomaisarkistoja väljempää. Kaikkien yksityisten

¹⁵¹ Kansallisarkisto 2011.

¹⁵² Kansallisarkisto 2011.

asiakirjojen säilyttämistä edes tutkimuksen kannalta ei kuitenkaan pidetä perusteltuna. Aineiston arvonmäärityksessä tulisi ottaa huomioon tutkimuksen, kulttuurielämän ja kansalaistoiminnan tarpeet. Myös arkistonmuodostajan historian ja yhteiskunnallisten ilmiöiden dokumentoinnin tarpeet on huomioitava. Aineiston arvonmääritys on tapauskohtaista ja siihen vaikuttavia seikkoja ovat käsiteltävän arkiston tietosisältö ja rakenne sekä asiakirjojen konteksti. Yleisten seulontaperiaatteiden mukaan pääsääntöisesti pysyvästi säilytettäviä asiakirjoja ovat henkilön itse laatimat asiakirjat sekä hänen elämänsä ja elinympäristöään sekä yhteiskunnallista rooliaan ja vaikutustaan valaisevat asiakirjat. Kirjat ja esineet ohje luokittelee yksiselitteisesti yksityisarkistoihin kuulumattomiksi objekteiksi. Seulonnassa karsittavia ovat myös kaksoiskappaleet sekä lukukelvottomat asiakirjat. Ohjeessa korostuu tietosuojan turvaaminen asiakirjoja hävitettäessä. Erityistä huolellisuutta vaaditaan henkilötietoja ja salassa pidettävää tietoa sisältäviä asiakirjoja hävitettäessä.¹⁵³

Ohjeistuksessa on huomioitu myös luvussa 3.2.2 esittelemäni arkistonmuodostajan sisäisen maailman ilmenemistä arvonmäärityksen perusteena korostava arkistoteoreettinen näkökulma:

Henkilöarkistojen arvonmäärityksessä on tärkeää ottaa huomioon, kuinka hyvin asiakirjat kuvastavat henkilön ”minää” eli hänen ajatuksiaan ja kokemusmaailmaansa.¹⁵⁴

Tällaiseksi henkilökohtaista ajattelua ja kokemusmaailmaa ilmentäväksi aineistoksi ohjeessa määritellään esimerkiksi päiväkirjamuistiinpanot, käsikirjoitukset ja kirjeenvaihto. Muita henkilöarkiston aineiston arvoa määritteltäessä huomioitavia aineiston ominaisuuksia ovat ohjeen mukaan arkistonmuodostajan toimintaa ja elämänvaiheita kuvaava biografisuus sekä asiakirjojen kyky heijastaa syntyhetkensä yleistä ajankuvaa. Jälkimmäiseen kategoriaan kuuluvaksi katsotaan erityisesti esimerkiksi sota- tai muuna poikkeusaikana syntyneet aineistot.¹⁵⁵

153 Kansallisarkisto 2011.

154 Mielestäni on huomionarvoista, että tämä on ensimmäinen henkilöarkiston arvonmääritystä koskeva erityispiirre, joka ohjeessa tuodaan esiin. Kansallisarkistossa on ilmeisesti seurattu ainakin jossain määrin englanninkielistä arkistoteoreettista keskustelua yksityisarkistojen luonteesta ja arvonmäärityksestä.

155 Kansallisarkisto 2011.

Kansallisarkiston ohjeeseen on koottu suuntaa antavia esimerkkejä tapauskohtaisesta seulonnasta. Tyypillisimmät henkilöarkistoihin sisältyvät asiakirjat on jaettu pysyvästi säilytettäviin ja seulottaviin. Asiakirja-aineistot on eroteltu viiteen kategoriaan, joista jokaisesta on nostettu esiin yleisimpiä asiakirjatyyppejä. Kategoriat ovat 1) henkilöstä kertovat asiakirjat 2) henkilölle saapuneet asiakirjat 3) henkilön itsensä tuottamat asiakirjat 4) henkilön toimintaan liittyvät asiakirjat 5) muut asiakirjat. Avaan seuraavaksi kategorioiden sisältöä yksityiskohtaisemmin.¹⁵⁶

Tyypillisiä pysyvästi säilytettäviä henkilöstä kertovia eli biografisia asiakirjoja ovat ohjeen mukaan koulu- ja työtodistukset; erilaiset arkistonmuodostajaa koskevat tukipäätökset; ansioluttelot; jäsen- ja kunniakirjat; passi- ja matkustusasiakirjat; henkilökohtaiseen taloudenhoitoon liittyvät asiakirjat; oikeudelliset asiakirjat kuten kauppakirjat, testamentit ja perukirjat sekä henkilöstä kertovat kirjoitukset. Vastaavia seulottavia asiakirjoja ovat henkilökortit; terveydentilaan liittyvät rutiininomaiset asiakirjat; tositteet sekä pankki- ja vakuutusasiakirjat.¹⁵⁷

Henkilölle saapuneita pysyvästi säilytettäviä asiakirjoja ovat kirjeet ja kirjetyyppiset postikortit. Seulottaviksi luokitellaan tervehdykset, onnitteet ja muistamiset; tilaisuuksien kutsut ja ohjelmat; mainokset, esitteet ja käyttöohjeet sekä tiedotteet.¹⁵⁸

Päiväkirjat ja muut henkilökohtaisia merkintöjä sisältävät kalenterit tai muistiot; puheet, esitelmät ja tulostetut blogikirjoitukset; muistelmat; julkaisemattomien teosten käsikirjoitukset; muistiinpanot; kirjekonseptit sekä systemaattisesti kootut tutkimusaineistot ovat esimerkkejä pysyvästi säilytettävistä arkistonmuodostajan itse tuottamista asiakirjoista. Seulottavina pidetään puolestaan vähemmän merkityksellisiä muistiinpanoja eli ”lippuja ja lappuja” sekä omien julkaistujen teosten käsikirjoitusversioita ja tausta-aineistoja.¹⁵⁹ Catherine Hobbs on korostanut erityisesti edellä mainittujen vähemmän merkityksellisinä näyttäytyvien muistiinpanojen kohdalla huolellista harkintaa ja arviointia,

¹⁵⁶ Kansallisarkisto 2011.

¹⁵⁷ Kansallisarkisto 2011.

¹⁵⁸ Kansallisarkisto 2011.

¹⁵⁹ Kansallisarkisto 2011.

jotta yksityisistä aineistoista ei seulottaisi arvokasta aineistoa pois sen ensitarkastelussa epämääräisenä ja arvottomana näyttäytyvän sisällön ja muodon perusteella¹⁶⁰.

Henkilön toimintaan liittyvät asiakirjat eli pää- ja sivutoimesta sekä harrastuksista kertovat aineistot säilytetään pysyvästi kokonaisuuksittain. Arkiston ulkopuolelle jäävät muiden arkistonmuodostajien asiakirjat joihin seulottavan arkiston arkistonmuodostaja ei ole tehnyt merkintöjä.¹⁶¹

Muut asiakirjat -kategoriaan sisältyviä pysyvästi säilytettäviä aineistoja ovat lehtileikekokoelmat; valokuvat; arkistonmuodostajan omat painotuotteet, kartat ja piirustukset sekä muut AV-aineistot. Seulottavia ovat satunnaisesti kerätyt lehtileikkeet sekä valokuvat, joissa ei ole kontekstietoja tai jotka ovat aineiston kannalta merkityksettömiä. Lisäksi seulotaan saapuneet painotuotteet.¹⁶²

Aivan kuten Kansallisarkiston ohjeistuksessa todetaan, se on suuntaa antava yleisapuväline yksityisten henkilöiden arkistoitavien aineistojen arvonmääritykseen ja seulontaan. Tapauskohtaisissa tilanteissa sen avulla voi valikoida ilmeisimmät pysyvästi säilytettävät aineistot erilleen, mutta ”epätavalliset” ja tulkinnanvaraiset aineistot ja asiakirjat, joita ohjeistus ei mainitse tai tunnista, vaativat aineiston seulojalta asiantuntemukseen perustuvaa rohkeutta ja näkemystä tehdä tulkintoja ja valintoja. Lisäksi seulontaa suorittavan toimijan on tehtävä läpinäkyväksi aineiston arvonmääritykseen liittyvä vastuunsa ja vallankäyttönsä. Tähän viittaa myös ohjeistuksessa ilmaistu vaatimus seulontaperusteiden riittävästä dokumentoinnista.

160 Hobbs 2001, 130–131.

161 Kansallisarkisto 2011.

162 Kansallisarkisto 2011.

4 TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

4.1 Aineistosta ja analyysistä yleisesti

Tutkimusaineistoni, jota analysoin ja josta teen tulkintoja, on samalla myös käytännön arkistotyön kohteena oleva arkistoitavaksi tarkoitettu aineisto. Kerron alkuun yleisellä tasolla hieman aineiston muodosta ja sisällöstä ja teen sekä aineistoa että sen luonutta ja kerännyttä arkistonmuodostajaa koskevia ennakkohuomioita teoreettisesta viitekehuksesta tarkasteltuna. Lisäksi avaan hieman omaa positiotani sekä tutkimusaineistoa analysoivana tutkielmantekijänä että arvonmääritys- ja seulontaprosessia toteuttavana ”arkistonhoitajana”. Analysoin tutkimusaineistoa ja esittelen siitä tekemiäni tulkintoja yksityiskohtaisemmin luvussa 4.2.

Tutkimusaineistoni on kuvataiteilija Antti Ojalan Lapuan taidemuseossa sijaitseva arkistoitavaksi tarkoitettu aineisto sekä hänellä kotonaan Lallukan taiteilijakodissa Helsingissä sijainnut lisäaineisto, jonka hän oli kerännyt kokoon haastattelutapaamistamme varten tammikuussa 2019. Seuloimme yhdessä tuon lisäaineiston melko suurpiirteisesti paikan päällä Lallukassa ja sovimme, että se toimitetaan Lapuan taidemuseolle, jossa voin tarkemmin tutustua siihen. Ennen kuin pääsin lähemmin tutustumaan aineistoon, kävi ilmi että taiteilija Ojala ei halunnut vielä lahjoittaa sitä taidemuseossa säilytettävään arkistoon. Niinpä matkalaukkuun pakattu lisäaineisto toimitettiin vain väliaikaisesti Lapuan taidemuseolle, jossa lisäsin sen sisällön laatimaani vapaamuotoiseen inventointiluetteloon (liite 1), johon olin jo muun aineiston tiedot kirjannut. Käytän myös tuota mahdollisesti myöhemmin arkistoon liitettävää lisäaineistoa tämän tutkielman tutkimusaineistona taiteilija Antti Ojalan luvalla.

Koska suurin osa aineistosta – Helsingissä arkistonmuodostajan kanssa koottua lisäaineistoa lukuunottamatta – oli toimitettu Lapuan taidemuseolle jo (käsittääkseni muutamaa vuotta) aiemmin, en ole tietoinen siihen kohdistuneista seulonta- ja järjestämistoimenpiteistä. Oletan, että arkistonmuodostaja on suorittanut jonkinlaista

ennakkoseulontaa pakatessaan aineistoa taidemuseolle toimitettuihin pahvilaatikoihin. Tähän viittaisi myös taiteilija Ojalan haastattelussa kertoma tieto, että hänellä on tapana usein muuton yhteydessä seuloa ja myös hävittää talteen ottamaansa ja säilyttämäänsä aineistoa¹⁶³. Viitteittä ennakkoseulonnasta ja järjestämisestä on tulkittavissa myös siitä, että Lapuan taidemuseoon jo aiemmin toimitettu aineisto oli pakattu ja järjestetty pahvilaatikoihin osittain sisältönsä ja muotonsa mukaan: yksi laatikoista sisälsi ainoastaan taiteilija Ojalan luonnoskirjoja ja -lehtiöitä ja yhdessä oli lähinnä muiden taiteilijoiden näyttelyihin liittyviä julkaisuja sekä muita painotuotteita.

Jennifer Douglas on nostanut esiin kirjailijoiden ”arkistotietoisuuden” ja sen vaikutuksen arkistoihin. Tämän arkistoja muokkaavan tiedon tai ymmärryksen yksi ilmentymä on arkistonmuodostajan taipumus seuloa aineistostaan liian henkilökohtaiselta tuntuvat dokumentit pois ennen päätearkistoon siirtoa.¹⁶⁴ Tiedustellessani taiteilija Ojalalta onko hän karsinut aineistoa liian henkilökohtaiselta tuntuvan sisällön vuoksi, hän kertoi ettei ainakaan tietoisesti ole näin toiminut¹⁶⁵. Siksi oli huomionarvoista, että taidemuseolle väliaikaisesti toimitetusta matkalaukusta puuttui yksi vanha valokuva-albumi, jonka oman muistikuvani mukaan olimme alustavasti lisäaineiston joukkoon valikoineet. Syytä albumin poistamiseen en tiedä. Ehkä Ojala oletti, että kyseinen albumi ei ole tutkielmani kannalta kiinnostava tai sitten hän koki sen sisällön siinä määrin henkilökohtaiseksi, että ei halunnut liittää sitä osaksi väliaikaisesti taidemuseolle toimitettua aineistoa.

Catherine Hobbsin aiemmin esittelyistä neljästä yksityisarkistojen yhteydessä huomioon otettavasta ulottuvuudesta voisi tässä kohtaa nostaa esiin niistä kolmannen eli arkistonmuodostajan suhteen dokumentointiin. Arkistonmuodostajan dokumentointia ohjaavien ajatusten ja intentioiden selvittäminen asettaa aineiston henkilökohtaisempaan kontekstiin¹⁶⁶, kuten Hobbs esittää, ja auttaa mielestäni samalla myös aineiston tulkinnassa. Näin ollen avaan hieman arkistonmuodostajan eli Antti Ojalan suhdetta dokumentointiin ja säilyttämiseen.

163 Ojala, haastattelu, 16.1.2019.

164 Douglas 2013b, 21.

165 Ojala, haastattelu, 16.1.2019.

166 Hobbs 2010, 227.

Ojalalla on lapsuudestaan muistikuva isoisästään Kustaasta kynä ja paperi kädessä pöydän ääressä keräämässä lehtileikkeitä. Ojala kertoo myös oman tallentamisensa taustalla olevan osittain tarve poimia talteen yhteiskunnallisia ilmiöitä. Lisäksi hän kiinnostui kotikylän kulttuuriperinnön tallentamisesta jo melko varhaisessa vaiheessa. 1970-luvulla Ojala anoi Valtion taidetoimikunnalta apurahaa kylän ympäristön ja ihmisten tallentamiseen valokuvaten, piirtäen ja haastatellen. Apuraha jäi kuitenkin saamatta. Hän yritti myös käynnistää kotiseudullaan vanhojen valokuvien keräyshankkeen, jonka toteutuminen kesti lopulta kolmekymmentä vuotta.¹⁶⁷ Nämä Hobbsin painottamasta henkilökohtaisesta näkökulmasta katsottuna ei-niin-merkittävänä näyttäytyvät ja alkuun enemmän ulkoiseen maailmaan suuntautuville vaikuttavat intentiot ja motiivit ovat mielestäni kuitenkin tärkeitä muodostettaessa yleiskuvaa Ojalan suhteesta tallentamiseen. Eivätkö kiinnostuksen kohteet kuitenkin kerro jotain myös arkistonmuodostajan persoonasta ja sisäisestä maailmasta? Totta kai Ojala on tallentanut myös omaan henkilöhistoriaansa liittyviä asiakirjoja ja dokumentteja, kuten käy ilmi tutkimusaineiston yksityiskohtaisemmassa analysissä ja tulkinnassa. Niihin liittyvistä vaikuttimista ja pyrkimyksistä kerron seuraavaksi.

Luovaan taiteelliseen työhönsä liittyvään henkilökohtaiseen tallentamiseen Ojala kertoo saaneensa lopullisen sysäyksen ollessaan opintomatalla 1980-luvun alussa silloisessa Itä-Saksassa. Matkan yhteydessä tapahtuneet vierailut Berliinin museoihin sekä tutustuminen taiteilija-arkistoihin olivat käännteentekeviä. Ojala oli yllättynyt, että taiteilijoilta oli säilytetty muutakin kuin vain valmiita töitä. Hänelle syntyi ymmärrys, että säilytetty ”silppu” oli tärkeä osa kokonaisvaltaista taiteilijan elämän ja työn tallentamista.¹⁶⁸

Mitään systemaattista tallennussuunnitelmaa Ojala ei ole oman aineistonsa suhteen noudattanut, mutta jokin (nimeämätön) kriteeri hänen arvokkaaksi katsomansa aineiston valintaa on aina ohjannut. Kriteeri voi olla niinkin häilyvä kuin ”tulee tunne, että pannaan talteen”. Barbara Craig on kuvailut henkilökohtaisen arvonnäärityksen ja sen kriteerien olemusta hyvin samansuuntaisesti: ”Personal appraisal is done according to criteria, but these are ones understood from the inside and are rarely articulated”¹⁶⁹. Yksi Ojalan

167 Ojala, haastattelu, 16.1.2019.

168 Ojala, haastattelu, 16.1.2019.

169 Craig 2004, 12.

talteen ottamien dokumenttien funktio on toimia muistin tukena. Ojala kuitenkin katsoo, että vaikka kerätty aineisto voi toimia muistijälkenä hänen elämästään ja olla arkistollisesti arvokasta, niin lopulta kaikkein tärkein on kuitenkin taiteellinen tuotanto. Ojalan näkemyksen mukaan arkistoaineisto toimii taiteellisen tuotannon tukena. Samaan tapaan hän pitää luonnoskirjoihin piirtämiään ja maalaamiaan hahmotelmia ja kuvia työskentelyyn liittyvinä muistiinpanoina, joiden rooli on toimia uudelleen tekemisen tukena. Näitä kuvallisia muistiinpanoja hän on toisinaan käyttänyt uusien taideteosten lähtökohtana.¹⁷⁰

Arkisto-/tutkimusaineistoon jo ennen sen varsinaista analyysiä kohdistuneet valinnat ja toimet vaikuttaisivat osuvan yhteen myös Jennifer Douglasin arkistoja muokkaavien prosessien ja niihin osallistuvien toimijoiden teoreettisten kuvausten kanssa.

Arkistonmuodostajan eli taiteilija Ojalan aineistoon yksinään sekä yhdessä ”arkistonhoitajan” eli minun kanssa kohdistamat seulonta- ja järjestämistoimet voi nähdä Douglasin määritelmiä seuraten arkistoa muokkaavina tekoina tai interventioina, joissa toimijoina ovat niin arkistoiva minä (Ojala) kuin myös taivuttelija (minä arkistonhoitajana). Amy Furness on tehnyt hieman saman tapaisia huomioita niin omasta (tutkijan) kuin myös (tutkittavan) arkistonmuodostajan roolista selvittäessään kuvataiteilija Vera Frenkelin yksityisarkiston muotoutumisprosessia ja olemusta¹⁷¹.

Analysoidessani, järjestäessäni ja kuvaillessani aineistoa myös minä olen muokannut (ja tulen muokkaamaan) arkistoa tavalla, jossa ei voida enää millään tasolla puhua aineiston ”alkuperäisestä” järjestyksestä, jos sellaista on käsitteellisellä tai käytännön tasolla lähtökohtaisesti edes mahdollista määritellä. Jo aineiston siirto arkistokelpoisiin säilytysyksiköihin on aineistoa muokkaava (fyysinen) toimenpide, puhumattakaan arkistokontekstissa normaalina pidetystä aineiston (intellektuaalisesta) järjestämisestä ja luetteloinnista hierarkkisiin sarjoihin kuvailutietoineen, kuten Douglas on todennut Brien Brothmanin ja Ala Rekrutin huomioiden pohjalta¹⁷². Niinpä tämä tutkielma aineistoanalyysineen ei ole ainoastaan opinnäytetyö, vaan myös dokumentti Antti Ojalan Lapuan taidemuseolle lahjoittamaa aineistoa peruuttamattomasti muokkaavasta arvonmääritys- ja seulontaprosessista ja sitä ohjaavista taustaoletuksista. Prosessissa

170 Ojala, haastattelu, 16.1.2019.

171 Furness 2012, 242.

172 Douglas 2013b, 22.

Ojalan aineistoon kohdistuu useita sitä muokkaavia toimenpiteitä, ennen kuin se asettuu pysyvään säilytykseen päätearkistokontekstiin ja saa käyttöehtojen mukaiseen tulevaan käyttöön tarkoitetun yksityisarkiston muodon.

Aineiston vaikeasta saavutettavuudesta sekä käytettävissäni olleen ajan rajallisuudesta johtuen laatimaani inventointiluetteloa ei voi kutsua läpikotaisin systemaattiseksi eikä tarkkuudeltaan asiakirjakohtaiseksi. Luettelosta on kuitenkin mahdollista tunnistaa sisäinen järjestys, jossa aineisto taidemuseolle on toimitettu sekä erilaiset aineisto- ja asiakirjatyytit, joita pahvilaatikot ja matkalaukku, joihin aineisto oli pakattu, pitivät sisällään. Lisäksi luettelossa on pyritty huomioimaan kunkin dokumentin tai asiakirjan ja pakatun aineistokokonaisuuden tai -ryppään yhteys arkistonmuodostajaan, jos yhteys vain on ollut todennettavissa itse dokumentista, tulkittavissa muusta aineistosta tai pääteltävissä arkistonmuodostajan kanssa tapahtuneiden keskusteluiden ja haastatteluiden perusteella. Kerron aineiston inventoinnista hieman tarkemmin luvussa 5.

Koska tutkimusaineistoni ei ollut jatkuvasti saatavillani ja konkreettisesti käsiteltävissä, perustuu tämä aineistoanalyysi osittain taiteilija Ojalan aineiston inventointiluetteloon kirjaamiini huomioihin, aineistosta tekemiini muihin muistiinpanoihin ja ottamiini valokuviin sekä paikan päällä Lapuan taidemuseon säilytystiloissa aineistoa järjestäessäni mieleeni tallentuneisiin muistijälkiin ja -kuviin. Olen kuitenkin pyrkinyt varmistamaan etenkin kaikkein yksityiskohtaisimmat huomioni ja niiden paikkansa pitävyyden Lapualla sijaitsevasta, fyysisesti olemassa olevasta (alkuperäis)aineistosta.

Analysoitava aineisto oli fyysiseltä muodoltaan pääsääntöisesti paperiaineistoa pois lukien av-aineistot (filmit, äänitteet), joiden tarkasteluun minulla ei ollut tarvittavia apuvälineitä ja laitteita. Näin ollen muita kuin paperiaineistoja koskevat huomioni ja tulkintani ovat hyvin yleisluonteisia ja pohjautuvat arkistonmuodostajan kyseisiin dokumentteihin kirjaamiin tai liittämiin merkintöihin. Aineiston voi sekä sen sisällön että muodon perusteella jakaa seuraaviin kategorioihin: biografinen aineisto; saapuneet kirjeet; konseptit; luonnoskirjat; toiminta-asiakirjat; lehtileikkeet ja painotuotteet; valokuvat; toiset arkistonmuodostajat; sekä äänitteet ja videot. Olen käyttänyt kyseisessä ryhmittelyssä (ja myös aineiston varsinaisessa järjestämisessä sarjoihin) hyväksi Kansallisgallerian taidehistoriallisten

asiakirja-arkistojen Karkki-tietokannasta löytyvien arkistojen järjestelyperiaatteisiin merkittyjä aineistoryhmiä ja sarjoja, jotka näyttäisivät pitkälti noudattelevan Lybeckin asiakirjahallinnon oppikirjassa esittelemiä Kansallisarkiston yksityisarkistoyksikön yksityisten aineistojen järjestämistä koskevia suosituksia¹⁷³. Tämän valinnan perusteista kerron tarkemmin luvussa 5.

Eskolan ja Suoranna mukaan aineiston laadulliseen analyysiin ja siitä tehtäviin tulkintoihin on olemassa kaksi periaatteellista lähestymistapaa. Analyysin ja tulkintojen muodostamisen voi tehdä joko tiiviisti suoraan aineistosta käsin (grounded-malli) tai toisessa tapauksessa suhtautua aineistoon teoreettisen ajattelun ja tulkintojen apuvälineenä tai lähtökohtana.¹⁷⁴ Katson oman lähestymistapani analysoitavaan aineistoon olevan edellä mainittujen tapojen synteesi. Syy siihen on sekä tämän tutkielman että samalla myös aineistoanalyysin teoriaa ja käytäntöä yhdistävässä luonteessa. Vaikka analysoin ja rakennan tulkintoja suoraan arkistoitavasta aineistosta, pohdin samalla myös aineiston suhdetta arkistoteoreettisessa keskustelussa esitettyihin näkemyksiin yksityisten aineistojen arvosta ja luonteesta sekä näiden näkemysten soveltuvuutta käytännön arkistotyöhön, eli tulkitsen taiteilija Ojalan arkistoitavaksi tarkoitettua aineistoa ja sen merkityksiä käyttäen apunani Catherine Hobbsin ja Jennifer Douglasin yksityisarkistoista ja niiden erityispiirteistä esittämiä huomioita sekä Kansallisarkiston seulontanormia. Näistä näkökulmaltaan niin teoreettisista kuin käytännöllisistä, toisistaan poikkeavista esityksistä muodostuu kuvataiteilijan arkistoaineiston arvonmääritykseen ja seulontaan soveltamani teoreettis-käytännöllinen apuväline tai viitekehys, jonka avulla pyrin tunnistamaan ja erottamaan kuvataiteilijan arkistollisesti arvokkaan aineiston ei-arvokkaasta aineistosta sekä perustelemaan aineiston arvoa koskevat valintani ja tulkintani.

Aineistolle suorittamani arvonmääritys on korostuneen subjektiivinen toiminto, vaikka käytänkin apunani arkistoalan kotimaisen auktoriteetin Kansallisarkiston yksityisarkistojen seulontaohjetta. Subjektivisuus korostuu myös Catherine Hobbsin esittämässä näkemyksessä yksityisten aineistojen arvosta, jossa aineiston arvon lopullinen tulkinta ja määrittely jää yksinään arkistonhoitajan vastuulle. Toisaalta niin Kansallisarkiston ohjeistuksessa (eksplisiittisesti) kuin Hobbsin aineiston toistuvaa lähiluentaa korostavassa

173 Karkki-tietokanta, 2019; Lybeck ym. 2006, 139–140.

174 Eskola ja Suoranta 2008, 145.

mallissa (implisiittisesti) nousee esiin arkistonhoitajan ammattitaito ja asiantuntemus, joihin arvonmäärittäystä koskevat päätökset tulisi perustaa.

Millainen asiantuntemus ja ammattitaito minulla sitten on toteuttaa arkistoprofession keskeistä osa-aluetta – ja tämän tutkielman empiiristä osuutta – arvonmäärittäystä, siihen kuuluvine filosofisine toimintoinen? Katson, että tutkielman teon yhteydessä karttunut tietämykseni arkistoaineistojen arvonmäärittäystä koskevista teoreettisista suuntauksista ja malleista sekä yksityisarkistoja koskevasta englanninkielisestä arkistoteoreettisesta keskustelusta on osaltaan rakentanut asiantuntijuuttani. Lisäksi kohtaamiset ja keskustelut tutkimusaineistoni luoneen taiteilija Antti Ojalan kanssa ovat syventäneet tietämystäni käsittelemäni aineiston luonteesta ja merkityksistä eli vahvistaneet tapauskohtaista asiantuntijuuttani. Niiden varaan on mahdollista rakentaa – yhdistettynä sekä aiempaan että opintojeni aikana karttuneeseen kokemukseeni arkistoaineistojen järjestämisestä – niin teorian kuin käytännön huomioiva ammatillisen osaamisen perusta. Haluan vielä korostaa teorian asemaa osana arkistoalan ammatillista osaamista, sillä kuten Pekka Henttonen on osuvasti todennut blogissaan *Asiakirjahallinnan reunamerkit* 12.6.2018 julkaistussa arvonmäärittäystä koskevassa kirjoituksessaan ”Palapelin palat”: ”– – uskon, ettei mikään ole hyvää teoriaa käytännöllisempää”.

Jo aineistoa inventoidessani huomasin, että kiinnitän enemmän huomiota ja pysähdyn helpommin sellaisten dokumenttien tai asiakirjojen äärelle, joiden sisältöön pystyin välittömästi samastumaan tai joissa oli jonkinlainen kiinne kohta omaan elämään. Tunnistin toisen ihmisen toiminnassa ja ajattelussa piirteitä, jotka vastasivat omia tavoitteitani ja katsomuksiani ja koin tällaisen aineiston henkilökohtaisella tasolla muita tärkeämmäksi. Se, että tiedostan tämän subjektiivisen ennakoasenteeni, ei ole ainoastaan tieteellisen tutkimusprosessiin olennaisesti liittyvää oman tutkijaposition ymmärrystä ja auki kirjoittamista, vaan mielestäni myös osa arkistoprofession kuuluvaa reflektiota.

4.2 Yksityiskohtaisempia huomioita aineistosta (ja sen tulkinnasta) arvonmääritysnäkemyksiin ja -periaatteisiin peilaten

Analysoin tässä alaluvussa yksityiskohtaisemmin tutkimusaineistoani ja tuon esiin siitä tekemiäni tulkintoja, havaintoja ja olettamuksia. Olen jakanut aineiston alustavasti suunnittelemini arkistosarjojen mukaisiin aineistokokonaisuuksiin. Analysoin ja tulkitsen näitä aineistokokonaisuuksia yksi kerrallaan. Pyrin jokaisen kokonaisuuden kohdalla myös tuomaan esiin aineiston arkistollista arvoa koskevia valintojani, eli kertomaan millaista aineistoa olen valinnut pysyvään arkistosäilytykseen, mitä olen seulonut pois sekä mihin olen näkemykseni ja valintani perustanut.

Eskolan ja Suorannan mukaan tutkimusaineiston analyysin ja tulkinnan suhteesta on olemassa kahdenlaista näkemystä. Ensimmäisen näkemyksen mukaan analyysin ja tulkinnan jyrkkä erottelu ei ole mahdollista: analyysivaiheessa aineistosta tehdään tulkintoja, jotka ohjaavat analyysiä, ja jonka pohjalta puolestaan tehdään taas uusia tulkintoja ja niin edelleen, eli kyseessä on hermeneuttinen kehä tai spiraali, jossa analyysin ja tulkinnan yhtenevyys lopulta määrittyy. Toisessa näkemyksessä analyysivaihe nähdään (ainakin teknisesti) erillisenä tulkinnasta. Sen mukaan vasta raakamateriaalista erotellusta olennaiseksi katsotusta ja luokitellusta datasta on mahdollista tehdä tulkintoja.¹⁷⁵

Tutkimusaineistoni kohdalla analyysi ja tulkinta kohdistui/kohdistuu sekä ”raakamateriaaliin” eli järjestämättömään arkistoaineistoon että myöhemmin tässä luvussa esiteltävään samalla sekä tätä analyysi- ja tulkintatekstiä että varsinaista arkistoa varten muodon ja sisällön mukaan ryhmiteltyyn aineistoon, jonka olen seulonut tiettyjen arvonmäärityskriteerien mukaisesti. Näin ollen aineistoanalyysini (kuten myös tutkielmani tutkimusmetodi) muistuttaa olemukseltaan Eskolan ja Suorannan kuvaaman ensimmäisen näkemyksen kaltaista hermeneuttista päättelyprosessia.

Koska aineistoanalyysia ja tulkintojani ohjasi osittain Catherine Hobbsin arkistonmuodostajan minuuden ja sisäisen maailman ilmenemistä yksityisen aineiston tärkeimpänä arvona pitämä näkemys, on syytä huomauttaa, että arkistonmuodostajan

175 Eskola ja Suoranta 2008, 149–150.

persoonaa välittömästi heijastavia dokumentteja ei Antti Ojalan arkistoaineistosta tuntunut inventoidessani alkuun juurikaan löytyvän. Etenkin taidemuseon hallussa jo olleet pahvilaatikot sisälsivät lähinnä Ojalan julkiseen toimintaan taiteilijana liittyvää aineistoa. Laatikoissa olleista luonnoskirjoista ja -lehtiöistä sentään löytyi joitain henkilökohtaisia merkintöjä, kuten lyhyitä matkapäiväkirjamaisia kirjoituksia. Tietysti myös varsinaisten luonnosten voi tulkita heijastelevan tai kertovan jotain arkistonmuodostajan persoonasta, mutta palaan siihen myöhemmin. Lisäksi erääseen laatikkoon oli pakattu nippu konsepteja, jotka pitivät sisällään muun muassa runoja, aforismeja, mielipidekirjoituksia ja lähetettyjä kirjeitä, joista oli tulkittavissa arkistonmuodostajalle tärkeitä aihepiirejä ja myös hänelle ominaisia katsomuksellisia positioita. Väliaikaisesti Lapualle toimitetun lisäaineiston joukossa oli huomattavasti enemmän henkilökohtaiseksi luettavaa aineistoa, tosin lähinnä arkistonmuodostajan elämästä kertovia biografisia asiakirjoja ja valokuvia, mutta oli joukossa myös esimerkiksi unipäiväkirja eli mahdollisesti jotain arkistonmuodostajan tiedostamattomasta mielestä kertova tallenne.

Lopulta kävi niin, että mitä enemmän aineistoa järjestäessäni siihen syvennyin ja sen merkityksiä pohdin, sitä herkemmin löysin tai olin löytävinäni Hobbsin näkemyksen mukaista arvoa dokumenteista, joissa en sitä aiemmin ehkä tulkinnut olevan. Aloin siis nähdä aineistossa sen mitä teoreettisesta näkökulmasta tarkasteltuna olin virittäytynyt näkemään. En tiedä oliko kyseessä ajatteluani ohjannut vahvistusharhaa muistuttava kognitiivinen vinouma vai vain tutkimusmenetelmälle ominainen tulkittavan kohteen kanssa käydyn vuoropuhelun aiheuttama tulkinnan syventyminen. Katson, että kokemus on hyvä tuoda esiin ennen kuin esittelen aineistoryhmiä ja niistä tekemiäni tarkempia huomioita ja tulkintoja.

Biographica

Arkistoitavaksi tarkoitettuna, jo aiemmin taidemuseolle toimitettuna aineiston joukossa Kansallisarkiston ohjeistuksen mukaista henkilöstä kertovaa asiakirja-aineistoa oli hyvin niukasti. Tällaisia olivat lähinnä taiteellisen toiminnan esittelyä varten laaditut ansioluettelot sekä Alajärven keskikoulua käyneiden koulumuistoja esittelevä Opintiellä-julkaisu. Taiteellisesta toiminnastaan saamansa muutamat kunniakirjat, jotka Kansallisarkiston ohjeistuksen mukaan kuuluvat biographica-sarjaan, arkistonmuodostaja oli liittänyt

pakkaamiensa toiminta-asiakirjojen joukkoon. Päätin säilyttää kunniakirjat tässä alkuperäisessä kontekstissaan. Se vähäinen seulonta, joka tämän sarjan asiakirjoihin kohdistui oli lähinnä ansioluetteloiden kaksoiskappaleiden poistamista pysyvästi säilytettävien asiakirjojen joukosta.

Huomattavasti enemmän tähän aineistosarjaan kuuluvia asiakirjoja ja tietoaineistoa oli taidemuseolle väliaikaisesti toimitetussa lisäaineistossa, josta suuri osa oli nimenomaan biografiseksi luettavaa aineistoa. Lisäaineisto piti sisällään erilaisia opintoihin ja työelämään liittyviä todistuksia; joitain tukipäätöksiä ja oikeudellisia asiakirjoja; yhden väliaikaisen passin sekä muutaman julkaisun, joihin sisältyi arkistonmuodostajasta ja hänen elämästään kertova teksti. Hobbsin kriteerin mukainen arkistollinen arvo (eli persoonallisuuden ilmentyminen) ilmenee tähän ryhmään kuuluvassa aineistossa tulkintani mukaan lähinnä viitteenomaisesti: arkistonmuodostajasta kertovien teosten sisältöä sekä virallisia todistuksia ja asiakirjoja on mahdollista lukea hänen toiminnastaan ja valinnoistaan kertovina dokumentteina, joiden perusteella voinee muodostaa jonkinlaisen kuvan arkistonmuodostajasta julkisena toimijana, mutta arkistonmuodostajan ajatuksia ja tuntemuksia niistä on vaikea tulkita löytyvän.

Saapuneet kirjeet

Arkistonmuodostajan pakkaamissa laatikoissa ja matkalaukuissa oli seuraavanlaista saapuneiden kirjeiden ryhmään muotonsa ja sisältönsä puolesta sopivaa aineistoa: yksityiset kirjeet, postikortit ja tervehdykset sekä muutama virallinen asiakirja¹⁷⁶. Merkittävä osa aineistosta oli ulkomailta saapuneita vieraskielisiä kirjeitä ja tervehdyksiä, joiden yhteyteen oli liitetty usein pieni grafiikan teos tai piirros. Oletettavasti moni näiden kirjeiden ja tervehdysten lähettäjästä on arkistonmuodostajan taiteilijan työssään ja matkoillaan tapaamia kollegoita. Kansallisarkiston seulontaohjeistuksessa esimerkiksi joulukortit katsotaan pois seulottavaksi aineistoksi, mutta tässä yhteydessä tulkitsin niiden olevan pysyvästi säilytettäviä, koska monet niistä olivat taiteilijakollegoiksi tulkitsemieni lähettäjien itse tekemiä. Tervehdysten, vaikka en niitä kaikkia kielitaidottomuuttani ymmärtänytkään, voi mielestäni tulkita piirtävän Antti Ojalasta kuvan toisista ihmisistä ja kulttuureista kiinnostuneena henkilönä. Siksi ne oli tärkeä säilyttää. Samalla tervehdykset kertovat

¹⁷⁶ Virallisia saapuneita kirjeitä, koskien esimerkiksi valtionavustuksia, taiteilija-apurahoja ja Suomen taideyhdistyksen kunniaapalkintoa, oli hieman enemmän lisäaineiston joukossa.

myös Ojalan kansainvälistymisestä taiteilijana. Yksi luvussa 3.2.2 esitellyistä Catherine Hobbsin yksityisarkistoja tarkasteltaessa huomioon otettavista ulottuvuuksista oli arkistonmuodostajan suhde tallentamiseen. En usko että Ojala olisi säilyttänyt saapuneita kirjeitä näin pitkään, ellei niillä olisi erityistä merkitystä hänelle. Ilman Ojalan omaa tiedonantoa asiaa koskien, voi kirjeisiin kiinnittyvien tarkempien merkitysten laatua kuitenkin vain arvailla.

Joidenkin arkistonmuodostajalle saapuneiden suomenkielisten kirjeiden joukkoon oli liitetty joko arkistonmuodostajasta tai oletettavasti häntä kiinnostavista aiheista kertovia lehtileikkeitä. Jätin kyseiset lehtileikkeet kirjeiden yhteyteen alkuperäiseen kontekstiinsa.

Vaikka tulkitsen tämän sarjan aineiston kertovan enemmän kirjeiden ja tervehdysten lähettäjästä sekä heidän ajatuksistaan ja kokemuksistaan kuin arkistonmuodostajan persoonasta, voi jotain tulkintoja arkistonmuodostajan ja saapuneiden kirjeiden lähettäjän välisestä suhteesta mielestäni muodostaa myös yksipuolisen ”kirjeenvaihdon” perusteella. Kovin rohkeita päätelmiä arkistonmuodostajan persoonallisuudesta en kuitenkaan lähtisi tekemään sekundaarilähteiden perusteella. Saapuneet kirjeet kertovat osaltaan myös siitä suhdeverkostosta, jossa Antti Ojala on taiteilijana ja yksityishenkilönä toiminut ja elänyt.

Tässä aineistoryhmässä seulonta kohdistui lähinnä kaikkein merkityksettömimmiltä näyttäneisiin, usein todennäköisesti näyttelyavajaisten yhteydessä arkistonmuodostajalle toimitettuihin onnitteluihin ja tervehdyksiin.

Konseptit

Katson tähän ryhmään kuuluvan aineiston olevan arvonmääritysnäkökulmasta ”ydinaineistoa”, jos tarkoituksena on pyrkiä löytämään arkistosta merkkejä arkistonmuodostajan sisäisestä maailmasta tai yksilöllisestä ihmis persoonasta, kuten Hobbs asian ilmaisee¹⁷⁷. Niinpä pohdin näiden arkistonmuodostajan itsensä tuottamien asiakirjojen ja dokumenttien kohdalla erityisen tarkkaan niiden mahdollista arkistollista arvoa.

177 Hobbs 2001, 126.

Taitelija Ojalan tähän ryhmään kuuluva aineisto piti sisällään joitakin hänen kirjoittamiaan aforismeja ja runoja eri versioineen; lehtien mielipide- ja yleisönosastopalstoille osoitettuja tekstejä ja vastineita; muutamia lähetettyjen (virallisten) kirjeiden konsepteja sekä Taideteollisen oppilaitoksen aikaisia opintomuistiinpanoja, joiden joukossa oli myös joitain piirustuksia ja luonnoksia. Lisäksi aineistoon kuului muutamia yksittäisiä irrallisia paperinpaloja, joille arkistonmuodostaja oli kirjannut muun muassa ajatuksiaan, ihmisten yhteystietoja, omiin teoksiinsa liittyvä tietoja (koko, tekniikka), lottonumeroita ja ainakin yhden unen. Lisäaineiston joukossa tähän ryhmään kuuluvia olivat Ojalan kouluaikainen ainevihko; unipäiväkirja, johon Ojala oli merkinnyt muistiin näkemiään unia; muutama lähetetyn kirjeen konsepti sekä kalenteri, jossa oli oletettavasti arkistonmuodostajan merkintöjä.

Ojalan unipäiväkirja on siinä mielessä merkittävä, että se on ainoa hänen itse tuottamaansa aineistoon kuuluva muodoltaan ja sisällöltään perinteistä päiväkirjaa muistuttava dokumentti. Kuvataiteellisessa kontekstissa tarkasteltuna Ojalan luonnoskirjojen ja -lehtiöiden voi toki tulkita myös muistuttavan olemukseltaan päiväkirjaa, mutta siitä lisää tuonnempana. Unipäiväkirja on myös yksi harvoja Ojalan aineistoon kuuluvia dokumentteja, jonka sisällön tarkastelun voisi olla hedelmällistä soveltaa Jennifer Douglasin ajatuksia arkistoivasta minästä, taustalla vaikuttavine kertovan minän käsitteineen. Koska kyseinen tekstikokoelma oli saatavillani vein hetkellisesti, en pystynyt tässä yhteydessä tulkitsemaan tarkemmin sen sisältöä ja merkityksiä.

Koska tätä arkistonmuodostajan itsensä tuottamaa aineistoa oli lopulta melko vähän (pois lukien luonnoskirjat), päädyin säilyttämään muutamaa epämääräistä lappusta lukuunottamatta kaiken aineiston. Muutamit seulomani paperinpalat sisälsivät lähinnä yksittäisiä puhelinnumeroita ja osoitteita tai irrallisia merkintöjä ilman ymmärrettävää kontekstia. Päädyin lopulta seulomaan myös yksittäiset lottorivit pois pysyvästi säilytettävän aineiston joukosta, vaikka jossain vaiheessa katsoin niillä voivan olla esimerkiksi taiteilijan toimeentulosta kertovaa informaatioarvoa.

Tämän aineistoryhmän arvoa koskevia merkityksiä tarkastellessani jouduin erityisen tarkkaan myös miettimään (kenties yksityisen aineiston arvonmäärityksen keskeisintä ongelmaa): missä menee (arkistollisesti) arvokkaan ja arvottoman arkistonmuodostajan henkilökohtaisesti tuottaman aineiston raja, ja onko tuollaista rajaa mahdollista yleisellä tasolla määritellä? Kansallisarkiston ohjeen mukaan vähämerkityksiset muistiinpanot tulee seuloa arkistoitavan yksityisen aineiston joukosta¹⁷⁸. Näitä vähemmän merkityksellisiä muistiinpanoja kuvataan ohjeessa ilmaisulla ”liput ja laput”, mutta sen tarkempaa määritelmää niille ei anneta. Ohjeen perusteella syntyykin kuva, että seulonnan suorittajan on itsenäisesti päätettävä milloin arkistonmuodostajan muistiinpanot ovat merkitykseltään niihin vähäisiä että ne tulee karsia pois. Oman tapauskohtaisen kokemuksen perusteella katson, että arkistonmuodostajan tuottaman tietoaineiston arvon määrittäminen on merkittäväällä tavalla riippuvainen kontekstista, jossa se on syntynyt ja säilytetty. Näin ollen arvonmääritys vaatii seulonnan suorittajalta perehtymistä arkistonmuodostajan toimintaan ja elämään sekä syvällistä ymmärrystä aineiston merkityksistä. Mielestäni yksityisen aineiston arvonmääritystä (ja arkiston järjestämistä ylipäätään) voisi pelkistetyimmillään, Catherine Hobbsin näkemystä seuraten, kutsua toisen ihmisen tunnistamiseksi. Sitä voisi myös kuvailla – Jennifer Douglasin luonnehtimia arkistoon kohdistuvia prosesseja mukaillen – eräänlaiseksi kahden hengen performanssiksi (arkistonhoitaja ja arkistonmuodostaja) yhden hengen yleisölle (arkiston käyttäjä).

Luonnoskirjat

Erottelin Antti Ojalan luonnoskirjat ja -lehtiöt omaksi pysyvästi säilytettäväksi ryhmäkseen sekä aineiston (hyllymetreissä mitattuna) suuren määrän että erityislaatuisen sisällön (ja myös muodon) vuoksi. Erikokoiset luonnoskirjat ja -lehtiöt täyttivät yhden kokonaisen taidemuseolle toimitetun pahvilaatikon. Niiden sisältämät piirustukset ja (vesiväri)maalaukset sijoittuivat ajallisesti 1950-luvun lopusta 2000-luvun alkuun. Osaan pienemmistä luonnoskirjoista oli myös kirjattu satunnaisia muistiinpanoja, matkasuunnitelmia sekä osoitteita ja puhelinnumeroita. Lisäksi ainakin yhteen taskukokoiseen kirjaan oli tehty myös matkapäiväkirjamaisia merkintöjä. Ojalan kirjoihin ja lehtiöihin piirtämä ja maalaama kuvallinen sisältö käsitti muun muassa maisemia ja katunäkymiä Suomesta ja ulkomailta; taidehistoriallisten teosten kopioita (tai

178 Ks. sivu 51.

muistiinpiirroksia); luonnoksia ja tutkielmia ihmisistä ja eläimistä, esineistä ja rakennuksista sekä abstrakteja sommitelmia.

Mainitsin jo aiemmin siitä, että Ojalan aineistoon ei kuulu perinteistä päiväkirjaa muistuttavia dokumentteja, joissa arkistonmuodostaja kertoisi kootusti ajatuksistaan, kokemuksistaan ja suhteestaan ympäröivään maailmaan. Niinpä pohdin, voisiko kymmeniä luonnoskirjoja ja -lehtiöitä tarkastella kuvataiteilijan päiväkirjoina; kertomuksina sekä hänen luovasta työstään ja siihen liittyvistä havainnoista ja kuvallisesta ajattelusta että yleisesti ihmisenä olemisesta vaihtuvassa ja muuttuvassa ympäristössä ja elinpiirissä. Näin tulkittuna kuvataiteilijan luonnoskirjat olisivat Hobbsin esittämän arvonmäärittämissä näkökulmasta tarkasteltuna keskeistä aineistoa, jolloin niiden seulonnassa tulisi noudattaa erityistä varovaisuutta.

Antti Ojalan luonnoskirjojen voi tulkita heijastavan merkittävällä tavalla ainakin kolmea Hobbsin määrittelemistä neljästä yksityisarkistoaineistoille ominaisesta ulottuvuudesta. Luonnoskirjojen avulla on mahdollista löytää 1) viitteitä henkilökohtaisen ja ammatillisen sfäärin sekoittumisesta ja samalla myös 2) yhteys arkistonmuodostajan maailmassa olemisen kokemukseen. Lisäksi niiden voi tulkita 3) kertovan myös arkistonmuodostajan suhteesta tallentamiseen. Ojalan arkistoaineiston kohdalla Hobbsin kuvailema henkilökohtaisen ja ammatillisen sfäärin vuorovaikutus tuntuu ilmeiseltä, johtuen Ojalan taiteelliselle tuotannolle ominaisista omaelämäkerrallisista piirteistä. Ojalan luonnoskirjoihin tallentuneet häntä kiinnostaneet ihmiset, eläimet, esineet ja ympäristöt ovat mahdollisesti päätyneet myöhemmin osaksi hänen kertomusmaisia maalauksiaan. Lisäksi Ojalan luonnoskirjojen luonnon- ja kulttuuriympäristön sekä ihmiskuvausten voi tulkita liittyvän oleellisesti Hobbsin kuvailemaan arkistonmuodostajan dokumentoinnin kokemuksellisuuteen, jossa arkistonmuodostaja eli tässä tapauksessa kuvataiteilija ei välttämättä tallenna näkemäänsä ja kokemaansa luodakseen (arkistoitavan) muiston tai todisteen, vaan koska tallentaminen on olennainen osa hänen ihmisenä olemisen ja ammatillisen toiminnan tapansa¹⁷⁹. Toisaalta Ojalan luonnosten voi myös tulkita yksinkertaisesti toimivan vain muistin tukena, kuten hän haastattelun yhteydessä totesi. Eli hän dokumentoi myös muistaakseen. Tällaisia muistin tukena toimivia luonnoksia voisi

179 Hobbs 2010, 225.

tulkita olevan esimerkiksi Italian matkoilla tehdyt renessanssin merkkiteoksia esittävät piirrokset sekä vaivaisukoista laaditut piirrokset ja maalaukset.

Hobbs on käyttänyt kirjailijoista käsitettä ”writers of intention”, korostaakseen heidän niin ammatilliseen kuin henkilökohtaiseen toimintaansa liittyvää erityistä kirjoittamisen ymmärrystä¹⁸⁰. Hobbsin mukaan arkistoammattilaisen on tärkeää tunnistaa ja tuoda esiin tämä erityispiirre tai -ominaisuus kirjailijoiden arkistoaineistojen kuvailussa ja tulkinnassa¹⁸¹. Hobbsin mukaan kirjailijoiden muistiinpanot ovat luovan näkemyksensä osalta ainutlaatuisia suhteessa muiden arkistonmuodostajien vastaavan kaltaiseen aineistoon:

Unlike visual artists, for example, who might create written and visual notes to support a visual work, writers employ writing in all its intentionality as a creative tool rather than merely as a means to note down a thought.¹⁸²

Hobbsin näkemys on esimerkkinä käyttämiensä kuvataiteilijoiden osalta ristiriitainen hänen yksityisarkistojen ulottuvuuksia koskevan oman ajattelunsa kanssa. Hobbs jättää huomiotta mainitsemansa arkistonmuodostajan tallentamiseen liittyvän kokemuks(ellisuud)en ja tyypistää kuvataiteilijoiden kirjallisia tai kuvallisia merkintöjä koskevan (niin tallentamisen kuin myös luovan toiminnan) intention luonteeltaan vain muistamiseen ja muistiin panemiseen liittyväksi. Entä jos kuvataiteilijoita arkistonmuodostajina sekä heidän arkistoaineistojaan tarkastelisi – samaan tapaan kuin Hobbs tarkastelee kirjailijoita ja heidän aineistojaan – ominaisuuksiltaan erityisinä toimijoina ja entiteetteinä. Miksi kuvataiteilijoiden kuvien tekemiseen liittyvä intentio ja luovuus olisi vain muistamiseen liittyvää? Eikö heidän tapauksessaan voisi puhua syvällisestä kuvallisesta tai nähdyksi tekemisen ymmärryksestä, joka tulisi ottaa huomioon heidän arkistoaineistojensa tulkinnassa. Voisiko kuvataiteilijoita Hobbsia mukailen kuvailla käsitteellä ”visualizers of intention”, ja nähdä esimerkiksi heidän luonnoskirjansa tuon erityisen ominaisuuden ja pyrkimyksen fyysisenä ilmentymänä?

Luonnoskirjojen yhteydessä pohdin myös transaktion käsitettä sekä yksityisten arkistoaineistojen transaktionaalista arvoa: voisiko kuvataiteilijan tekemät luonnokset

180 Ks. luku 3.2.2 s.43.

181 Hobbs 2006, 109.

182 Hobbs 2006, 113.

nähdä taiteen tekemisen tapahtuman tai taiteellisen toiminnan yhteydessä syntyneinä ”todisteina” kyseisestä tapahtumasta tai toiminnasta? Olisiko luonnoskirjoilla transaktionaalista arvoa siinä mielessä, että ne kertoisivat taiteilijan ja hänen teostensa välisestä suhteesta (tai transaktiosta) – taideteoksen synnystä ja valmistumisprosessista? Transaktion käsitteen sijoittaminen tähän kontekstiin voi olla keinotekoisia ja tarpeetonta, mutta luonnosten ja taiteen tekemisen olemukseen liittyviä (niin taidefilosofisesti kuin myös arkistoteoreettisesti kiinnostavia) jatkokysymyksiä – joihin ei ole tässä yhteydessä mahdollista syventyä – se silti herättää: Miten taide tapahtuu? Millainen on taiteilijan ja taideteoksen suhde? Miten luonnokset eroavat taideteoksista? Ovatko luonnokset varsinaista teosta varten laadittuja muistiinpanoihin vertautuvia dokumentteja vai itsenäisiä ”teoksia”?

Päädyin lopulta säilyttämään kaikki Ojalan taidemuseolle toimittamat luonnoskirjat, koska ne olivat muutamaa haalistunutta kappaletta lukuun ottamatta hyvässä kunnossa ja niiden sisältö näyttäytyi niin arkistonmuodostajan persoonallisuuden kuin myös ammatillisen toiminnan kannalta arkistollisesti arvokkaana. Lisäksi ne olivat keskeistä arkistonmuodostajan itse tuottamaa aineistoa.

Toiminta-asiakirjat

Tämä luultavammin arkiston suurin aineistoryhmä (yksittäiseltä asiakirjamäärältään, ei hyllymetreissä mitattuna) koostui Antti Ojalan ammatilliseen toimintaan liittyvistä asiakirjoista ja dokumenteista kuten näyttelyihin liittyvästä kirjeenvaihdosta, näyttelysopimuksista, teosluetteloista, lehdistötiedotteista sekä apurahahakemuksista vastauksineen.

Aineistoon kuului paljon arkistonmuodostajalle saapuneita muiden arkistonmuodostajien asiakirjojen kopioita, joissa ei ollut hänen omia merkintöjään. Kansallisarkiston ohjeistuksessa tällaisia asiakirjoja pidetään seulottavina. Päätin kuitenkin säilyttää osan kyseistä asiakirjoista niiden Ojalan ammatillista toimintaa ja näyttelyitä kontekstoivan luonteen vuoksi. Lisäksi arkistonmuodostajan toiminta-asiakirjojen joukkoon sijoittamien

saapuneiden ja lähetettyjen kirjeiden ymmärrettävyys olisi heikentynyt, jos niiden oheen liitetyt arkistonmuodostajalle toimitetut asiakirjat olisi seulottu pois.

Nämä usein virallisuonteiset asiakirjat heijastelivat tulkintani mukaan hyvin vähän, jos lainkaan arkistonmuodostajan sisäistä maailmaa. Niiden arkistollinen arvo olikin lähempänä Hobbsin kuvailemaa transaktionaalista arvoa, eli ne kertoivat taiteilija Ojalan ammatilliseen toimintaan liittyvistä tapahtumista.

Seulonta kohdistui tässä ryhmässä lähinnä näyttelyasiakirjojen kopioihin ja tuplakappaleisiin sekä vähämerkitykselliseltä vaikuttaneisiin arkistonmuodostajalle saapuneisiin näyttelyasiakirjoihin. Seulotuksi tulivat myös Ojalan säilyttämistä näyttelyiden vieraskirjojen kopioista ne, joissa ei ollut kontekstista kertovia aika- ja paikkatietoja. Niiden kohdalla on syytä olettaa, että näyttelyn järjestänyt organisaatio on säilyttänyt alkuperäiset vieraskirjat, etenkin jos näyttelyn järjestänyt taho on kunnallinen toimija, joita on ohjeistettu säilyttämään vieraskirjat pysyvästi¹⁸³.

Lehtileikkeet ja painotuotteet

Sijoitin tähän ryhmään arkistonmuodostajaa ja hänen toimintaansa käsittelevät lehtileikkeet sekä arkistonmuodostajan toiminnan ohessa tai tuloksena syntyneet omat painotuotteet, kuten Ojalan yksityis-, yhteis-, ja ryhmänäyttelyiden näyttelyjulkaisut, -julisteet ja -kutsut, jotka voisi vaihtoehtoisesti sijoittaa myös toiminta-asiakirjojen joukkoon. Lisäksi päätin säilyttää arkistonmuodostajan keräämät lehtileikkeet, jotka eivät käsittele häntä itseään vaan kiinnostuksensa kohteita, sekä myös osan niistä arkistonmuodostajan keräämistä painotuotteista, jotka eivät ole hänen oman toimintansa tuloksena syntyneitä. Päätös näiden arkistonmuodostajan omien kiinnostuksen kohteidensa mukaan keräämien lehtileikkeiden ja painotuotteiden säilyttämisestä tein pitkällisen pohdinnan jälkeen. Osaltaan päätökseen oli vaikuttamassa Hobbsin käsitys yksityisen aineiston arvosta. Lisäksi tiedustelin taidemuseon henkilökunnalta mielipidettä kyseisen aineiston säilyttämisestä sekä arviota säilytystilojen riittävydestä, sillä kyseinen aineisto vaatii ainakin yhden hyllymetrin lisää säilytystilaa.

183 Kuntaliitto 2002, 13.

Kansallisarkiston seulatahjeistusta tarkkaan noudatettaessa muut kuin arkistonmuodostajan omat painotuotteet sekä hajanaiset lehtileikkeet tulisi seuloa pysyvästi säilytettävän aineiston joukosta pois. Tulkitsen tässä tapauksessa arkistonmuodostajan ammatillisten ja vapaa-ajan kiinnostuksen kohteiden kuitenkin kertovan jotain hänen ajatuksistaan ja mieltymyksistään, ja näin ollen hänen keräämät lehtileikkeet ja painotuotteet oli mielestäni perusteltua säilyttää, jos niiden yhteys arkistonmuodostajaan oli löydettävissä tai tulkittavissa. Lehtileikkeiden keräämisen voi tulkita myös liittyvän arkistonmuodostajan henkilökohtaiseen tarpeeseen dokumentoida tärkeinä pitämiään ilmiöitä ja asioita isosisänsä antaman mallin mukaisesti. Lisäksi tulkitsin tässä yhteydessä arkistonmuodostajan opinto- ja työskentelymatkoiltaan keräämien näyttelyjulkaisujen kertovan myös hänen kansainvälistymisestään, hieman samaan tapaan kuin ulkomaisilta kollegoilta saapuneet kirjeet.

Arkistonmuodostajasta tai hänen toiminnastaan kertovista lehtileikkeistä suurin osa oli näyttelykriitikoita tai näyttelyn avautumisesta kertovia uutisjuttuja. Lisäksi arkistonmuodostaja oli kerännyt ja säilyttänyt omia eri lehdissä julkaistuja yleisönosasto- ja mielipidekirjoituksiaan. Näistä kirjoituksista kävi ilmi arkistonmuodostajan ajatuksia ja näkemyksiä koskien muun muassa taiteen tekemistä, rakennetun ympäristön muutosta sekä eläinten kohtelua. Niillä oli mielestäni erityinen arkistonmuodostajan persoonaa valottava merkitys ja samalla merkittävä arkistollinen arvo.

Tässä aineistoryhmässä seulonta kohdistui lähinnä kokonaisiin sanoma- tai aikakauslehtiin tai irrallisiin lehtileikkeisiin, joista en löytänyt suoraa yhteyttä arkistonmuodostajaan tai hänen kiinnostuksen kohteisiinsa. Lisäksi aineistoon kuuluvista painotuotteista seuloin näyttelyjulkaisujen tuplakappaleet sekä julkaisut ja kirjat, joilla en tulkinnut olevan erityistä arkistonmuodostajan taiteellisesta toiminnasta tai persoonasta kertovaa arvoa. Todennäköisesti tämän ryhmän aineistoa täytyy seuloa vielä ennen säilytysyksiköihin sijoittamista.

Valokuvat

Tutkimusaineistooni kuuluvat valokuvat voi nähdä sekä arkistonmuodostajasta ja hänen elämästään ja toiminnastaan kertovina dokumentteina että myös hänen taiteellisen tuotantonsa todistusaineistona.

Varsinaisia arkistonmuodostajan elämästä kertovia valokuvia aineistoon kuului melko vähän. Suurin osa henkilökohtaisesta, taiteilija Ojalan ja hänen lähipiirinsä elämästä kertovasta kuva-aineistosta sijoittui väliaikaisesti tutkittavanani olleen lisäaineiston joukkoon. Lisäaineiston joukossa oli myös kansakoulunopettaja Aino Muilun Ojalalle piirustustehtävän palkintona antama lottakuva. Ymmärtääkseni aiemmin taidemuseolle toimitetun arkistoitavaksi tarkoitetun aineiston joukossa ei ollut juuri lainkaan kuvia, jotka arkistonmuodostaja olisi itse ottanut, ellei jotkin taideteoksista otetut kuvat sellaisia olleet.

Kuvien inventoinnin perusteella näyttäisi siltä, että suurin osa taidemuseolle toimitetuista negatiiveista, dioista ja valokuvavedoksista esittäisi arkistonmuodostajan tekemiä taideteoksia. Kuvat on todennäköisesti otettu joko teosten dokumentointia tai näyttelyjulkaisuja varten. Niiden arkistollinen arvo vaikuttaisi olevan näin ollen riippuvainen varsinaisesta taiteellisesta tuotannosta eli ne olisivat taiteellisesta tuotannosta kertovia todisteita tai tallenteita. Lisäksi kuva-aineiston joukossa oli kuvia Ojalan näyttelyistä. Etenkin 1960-luvun ja 1970-luvun näyttelykuvat kantavat merkittävää informaatioarvoa taiteilijan teos- ja näyttelyhistoriasta varsinaisten näyttelyjulkaisujen puuttuessa.

Osasta negatiiveja ja dioja arkistonmuodostaja oli laatinut diaarin kaltaisen hakemiston, josta kävi ilmi kuvien ajankohta sekä aihe. Lähes poikkeuksetta myös muihin negatiivi- ja diapusseihin oli merkitty vähintään kuvien aihe. Aineiston joukossa oli joitain valokuvavedoksia, joissa ei ollut lainkaan kontekstittietoja. Näiden kuvien puuttuvia tietoja tiedustelin Antti Ojalalta haastattelun yhteydessä.

Lisäaineiston joukossa olleeseen Antti Ojalan vuosikymmeniä vanhaan valokuva-albumiin oli merkitty hyvin vähän kuvia koskevia tietoja, joten viimeistään mahdollisen lisälahjoituksen yhteydessä nuo tiedot olisi syytä selvittää, jotta kuvien tietosisältö olisi

ymmärrettävä ja kuvilla olisi arkistollista arvoa. Lisäksi albumista ja sen kuvista kerättävä suullinen tieto avaisi arkistonmuodostajan omaa suhdetta valokuva-albumiin ja siinä oleviin kuviin.

Olin pysyvään säilytykseen tarkoitetun valokuva-aineiston seulonnassa hyvin varovainen: en lopulta poistanut yhtään kuvaa tai ruutua. Päädyin tähän ratkaisuun, koska lähes kaikkien kuvien kontekstista oli olemassa jotain tietoa – oli se kuinka vähäistä tahansa. Lisäksi aineisto näytti kohtuullisen hyväkuntoiselta, eikä asiantuntemukseni olisi vielä tässä vaiheessa riittänyt seulomaan aineistoa sen kunnan perusteella.

Äänitteet ja videot

Tämän ryhmän aineistosta ja sen tietosisällöstä sekä arkistollisesta arvosta en osaa antaa kovin luotettavaa tietoa tai arviota, koska minulla ei ollut käytössäni aineistoa inventoidessani ja järjestäessäni laitteita, joilla olisin voinut tarkista DVD-levyjen, videokasettien, C-kasettien ja kelanauhojen sisällön. Tietoni perustuvat näin ollen aineiston säilytysvälineistä löytyvään informaatioon. Äänitteet ja videot oli pakattu omaan erilliseen pahvilaatikkoon, jossa oli myös nippu negatiiveja ja dioja. Tulkitsen tallenteiden sisältävän niihin merkityn informaation perusteella radiossa ja televisiossa esitettyjä taiteilija Ojalaa ja hänen näyttelyitään käsitteleviä ohjelmia sekä hänestä tehtyjä haastatteluita. Lisäksi erääseen VHS-kasettiin merkityt tiedot viittasivat sen sisältävän Ojalan näyttelyssä kuvattua materiaalia.

Tästä aineistoryhmästä olen alustavasti seulonut muutamia arkistonmuodostajalle lahjoitettuja DVD-elokuvia ja opetusohjelmia, jotka eivät näyttäisi liittyvän hänen ammatilliseen toimintaansa tai joilla ei näytä olevan havaittavaa Ojalaan kiinnittyvää henkilökohtaista merkitystä, joka kävisi aineistosta sinällään ilmi.

Toiset arkistonmuodostajat

Olen sijoittanut taiteilija Ojalan aineiston joukosta löytyneet muiden arkistonmuodostajien Ojalasta ja hänen työstään ja elämästään kertovien tekstien käsikirjoitusversiot tähän

aineistoryhmään. Teksteihin lisätyistä merkinnöistä päätellen ne on lähetetty Ojalalle kommentoitavaksi. Taiteilija Ojalasta kertovat kirjoitukset olisi mahdollisesti voinut sijoittaa myös biografisen aineiston joukkoon, mutta koska kyse oli varsinaisen julkaisun sijaan muiden arkistonmuodostajien käsikirjoitusversioista, joissa on oletettavasti joko Antti Ojalan tai jonkun muun hänen ”valtuuttaman” henkilön merkintöjä, päätin sijoittaa ne omaan ryhmäänsä.

Jos käsikirjoitusversioihin tehtyjä merkintöjä ja korjausehdotuksia tarkastelee Hobbsin ja Douglasin esittämien yksityisiä aineistoja koskevien teoreettisten näkemysten viitekehyksessä, on ne mahdollista nähdä laveasti tulkittuna arkistonmuodostajasta kertovaa narratiivia muokkaavina tekoina. Teot tosin kohdistuvat arkistoon epäsuorasti ja viiveellä, sillä niiden alkuperäinen tarkoitus on ollut sillä hetkellä kerrotun narratiivin muokkaaminen halutun kaltaiseksi.

Muu aineisto

Ojalan aineiston joukossa oli myös muutama hänelle lahjoitettu grafiikan vedos. Nämä työt on tarkoitus säilyttää taidemuseolla, mutta erillään varsinaisesta arkistosta.

5 TUTKIMUSAINEISTOSTA TAITEILIJAJA-ARKISTOKSI

Päätearkistossa säilytettävien arkistoaineistojen saavutettavuus ja käytettävyys on riippuvainen niiden fyysisestä ja intellektuaalisesta hallinnasta eli siitä miten aineistot on fyysisesti ja tietosisällöltään järjestetty ja miten tuo järjestys on dokumentoitu¹⁸⁴. Kerron lyhyesti Antti Ojalan yksityisarkistoon suunnittelemistani järjestämistoimenpiteistä, joista osa on jo toteutuneita.

Aineiston järjestäminen pitää sisällään aineiston rajaamisen ja inventoinnin. Lisäksi järjestämistyöhön liittyy kiinteästi aineiston luettelointi ja sisällönkuvailu, jotka muodostavat yhdessä aineiston kuvailuprosessin, jossa pyritään laatimaan esitys sekä aineiston fyysisestä olomuodosta että sen tietosisällöstä ja kontekst(e)ista.¹⁸⁵

Yksityisten henkilöiden arkistoaineistojen järjestäminen poikkeaa oleellisesti viranomaisaineistojen järjestämisestä. Pysyvästi säilytettävät viranomaisaineistot järjestyvät nykyisin jo elinkaaren alkuvaiheessa joko arkistonmuodostussuunnitelman (analogiset aineistot) tai tiedonohjaussuunnitelman (digitaaliset aineistot) mukaiseen lopullisen muotoonsa joko aineiston muodon ja sisällön tai organisaatiolle tyypillisten tehtävien mukaan, joten niiden jälkikäteen tapahtuvaan järjestämiseen ei ole juuri tarvetta¹⁸⁶. Yksityisten aineistojen järjestäminen sen sijaan on usein asiakirja asiakirjalta tapahtuvaa taannehtivaa seulontaa ja ryhmittelyä hierarkkisiin sarjoihin, eli tietosisällön ja sen (arkistollisen arvon) tunnistusta, tulkintaa ja kategorisoimista¹⁸⁷.

Yksityishenkilöitä koskevia aineistoja järjestettäessä osa taustatyötä on kerätä tietoa arkistonmuodostajasta. Arkistonmuodostajasta kirjoitetut elämäkerrat sekä henkilöhakemistot, matrikkelit ja myös arkistonmuodostajan tai hänen lähiomaistensa haastattelut ovat avuksi tässä. Myös järjestettävä arkistoaineisto kantaa tietoa muodostajastaan eli antaa tavallaan tietoa itse itsestään.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Lybeck ym. 2006, 134.

¹⁸⁵ Kansallisarkisto 2013h; Kansallisarkisto 2013i; Lybeck ym. 2006, 140.

¹⁸⁶ Kansallisarkisto 2013f.

¹⁸⁷ Lybeck ym. 2006, 138.

¹⁸⁸ Lybeck ym. 2006, 138.

Aineiston inventointi

Kansallisarkiston Arkistowikin määritelmän mukaan inventointi on:

- – prosessi, jossa selvitetään ja dokumentoidaan arkiston (asiakirjakokonaisuuden) rakenne ja siihen sisältyvien säilytys- ja arkistoyksikköjen fyysinen olomuoto, sijainti, rajavuodet ja sisältö sekä niiden elinkaareen ja käsittelyyn vaikuttavat seikat (mm. Julkisuusaste, säilytysajat, säilytysmuoto).¹⁸⁹

Määritelmässä on mielestäni osittain onnistuttu ottamaan huomioon myös yksityiset arkistoaineistot ja niiden inventointi, vaikka sen lähtöoletuksena lienee toiminut käsitys asiakirjakokonaisuuksista pääsääntöisesti valtionhallinnon tai organisaatioiden tuottamina aineistoina. Siihen viittaisi ainakin maininta säilytys- ja arkistoyksiköistä ja niiden sijainnista ja säilytysajasta. Yksityiset päätearkistoon toimitetut aineistot ovat harvemmin, esimerkiksi valtionhallinnon aineiston tapaan, systemaattisesti luotuja ja järjestettyjä, kuten aiemmasta arkistoteoreettista keskustelusta käsitelleestä luvusta ja siinä esitetyistä näkemyksistä hyvin kävi ilmi. Niinpä yksityisten henkilöiden aineistojen inventointi ja järjestäminen vaatii tapauskohtaista harkintaa ja aikaa.

Tämän tutkielman empiirisen osuuden työläin vaihe olikin ehdottomasti taiteilija Ojalan arkistoitavaksi tarkoitetun aineiston inventointi. Minulla oli jonkin verran aiempaa kokemusta arkistoaineistojen taannehtivasta seulonnasta, mutta näin yksityiskohtaista – suurelta osin asiakirjan tarkkuudella tapahtunutta – inventointia en ollut aiemmin suorittanut. Koska aineisto sijaitti toisella paikkakunnalla, jouduin toteuttamaan inventoinnin useassa, muutaman päivän mittaisessa työjaksossa. Työn aloittamisesta sen valmiiksi saattamiseen ehti kulua noin kuusi kuukautta. Johtuen työn sirpaloitumisesta pitkälle aikavälille sekä työskentelytilojen rajallisuudesta, jouduin pakkaamaan ja purkamaan aineistoa pahrilaatikoihin kerta toisensa jälkeen uudelleen. Tämän vuoksi en voinut inventoinnin yhteydessä aloittaa aineiston seulontaa ja lajittelua arkistosarjoihin, vaan tein varsinaisen pysyvästi säilytettävän aineiston järjestämistyön erikseen. Toisaalta erillinen inventointityö auttoi minua muodostamaan kokonaiskuvan aineiston muodosta, sisällöstä ja järjestyksestä, joka puolestaan taas helpotti sekä aineiston arvonmäärityksessä että alustavien sarjojen suunnittelussa ja aineiston ryhmittelyssä niiden mukaan. Lybeck on korostanut yksityisten aineistojen kohdalla asiakirjojen välisen

¹⁸⁹ Kansallisarkisto 2013e.

yhteyden säilyttämistä, vaikka ne muodoltaan tai asiakirjatyypiltään kuuluisivat eri aineistoryhmiin¹⁹⁰. Juuri tuossa taiteilija Ojalan dokumenttien ja asiakirjojen sisäisen järjestyksen ja yhteyksien hahmottamisessa, työskentelyolosuhteista johtunut ja alkuun turhauttavalla tuntunut aineiston toistuva läpikäynti oli lopulta suureksi avuksi.

Suorittamani inventointi oli käytännössä, edellä kerrottujen rajoitusten vuoksi, aineistoon kuuluvien asiakirjojen/dokumenttien/objektien tietojen merkitsemistä inventointiluetteloon (liite 1). Nostin pahvilaatikoihin ja matkalaukkuun pakatun aineiston varovasti ulos ja kirjasin ylös asiakirjan tyypin, aikarajauksen sekä mahdollisen yhteyden arkistonmuodostajaan. Lisäksi kuvailin lyhyesti asiakirjan sisältöä ja muotoa. Laatimaani inventointiluettelo ei voi kutsua systemaattiseksi, sillä olen ajan puutteen vuoksi välillä kirjannut yksittäisten asiakirjojen sijaan tietoja suuremmista asiakirjakokonaisuuksista, joita arkistonmuodostaja oli pakannut yhteen. Jälkikäteen tarkasteltuna siitä oli se hyödyllinen seuraus, että aineiston sisäinen järjestys ja rytmi (yksittäiset dokumentit sekä asiakirjaklusterit) sekä järjestystä väistämättä muokannut ”väliintuloni” dokumentoitui luetteloon.

En kunnostanut aineistoa millään tavalla vielä inventointivaiheessa: muovitaskut, paperiliittimet, kumilenkit ja muut pysyvästi säilytettävään arkistoaineistoon kuulumattomat pakkausmateriaalit erottelin aineistosta vasta sen seulonnan ja järjestämisen yhteydessä.

Laatimani inventointiluettelo oli tärkein apuvälineeni arvonmäärityksen ja seulonnan ensimmäisessä vaiheessa. Koska seulottava aineisto oli konkreettisesti edessäni suhteellisen harvoin, käytin luettelon tietoja ajattelun ja pohdinnan perustana sekä myös muistin tukena abstrahoidessani aineiston arvoa koskevia merkityksiä. Arkiston lopullinen seulonta, jossa erottelin pysyvästi säilytettävän arkistollisesti arvokkaan aineiston ja hävitettävän tai arkistonmuodostajalle palautettavaan aineiston toisistaan, tapahtui vasta samassa yhteydessä kun järjestin aineistoa suunnittelemani arkistomuodon mukaisiin sarjoihin. Kerron aineiston järjestämisestä sarjoihin tarkemmin seuraavissa kappaleissa. Seulottu aineisto on tarkoitus palauttaa joko arkistonmuodostajalle, jos hän niin tahtoo, tai vaihtoehtoisesti hävittää tietoturvallisesti.

190 Lybeck ym. 2006, 139–140.

Arkistosarjat

Olen ryhmitellyt taiteilija Ojalan aineiston alustavasti Kansallisarkiston yksityishenkilöiden aineistoa koskevan suosituksen mukaisesti sarjoihin. Alustavat sarjat ovat seuraavat: biographica, saapuneet kirjeet, konseptit, luonnoskirjat, toiminta-asiakirjat, lehtileikkeet ja painotuotteet, valokuvat, äänitteet ja videot sekä toiset arkistonmuodostajat. Valintaani vaikutti merkittävästi se, että Kansallisgalleria näyttäisi noudattavan ainakin osittain tuota suositusta taidehistoriallisia asiakirjoja-arkistoja koskevissa järjestelyperiaatteissaan. Koska Lapuan taidemuseolla ei ole aiempaa kokemusta taidehistoriallisten arkistoaineistojen säilytyksestä, on Kansallisgallerian ryhmittely hyvä ainakin kahdesta syystä:

- 1) Arkisto vastaa olomuodoltaan Kansallisgallerian taiteilija-arkistoja, joiden (fyysinen ja intellektuaalinen) hallinta on oletettavasti suunniteltu ja toteutettu arkistojen vastaanotosta ja käytöstä kertyneen kokemuksen perusteella.
- 2) Kansallisgallerian käytäntöä seuraava sarjajärjestys on tarpeellinen, jos jostain syystä syntyy tilanne, jossa Antti Ojalan yksityisarkisto täytyy siirtää taidemuseon sijaan säilytettäväksi Kansallisgallerian arkiston kaltaiseen päätearkistoon. Näin aineiston vastaanottaminen ja käyttöönotto toisessa organisaatiossa ei vaatisi kovin suurta työmäärää.

Olen pyrkinyt säilyttämään asiakirjat siinä sisäisessä järjestyksessä ja asiayhteydessä, jossa taiteilija ne on taidemuseolle toimittanut, mikäli selkeä yhteys on ollut havaittavissa. Tähän seikkaan kiinnitin huomiota erityisesti toiminta-asiakirjojen kohdalla, jotka oli suurelta osin pakattu samaan pahvilaatikkoon. En esimerkiksi siirtänyt erilaisten näyttelytoimintaan liittyvien sopimusasiakirjojen joukossa olleita näyttelytoimintaan liittyviä saapuneita kirjeitä tai kirjeenvaihtoa saapuneet kirjeet -sarjaan muiden kirjeiden joukkoon, vaan jätin ne siihen kontekstiin, jossa ne taidemuseolle oli toimitettu. Omaan laatikkoonsa pakatut luonnoskirjat, jotka olisi sisältönsä puolesta voinut liittää osaksi konseptit-sarjaa, erotin omaksi sarjaksi aineiston laajuuden sekä niiden arkistonmuodostajan ammattiin liittyvän erityisluonteen vuoksi. Lehtileikkeet jaoin arkistonmuodostajasta kertoviin sekä arkistonmuodostajan keräämiin muihin kuin hänestä itsestään kertoviin leikkeisiin. Joitain lehtileikkeitä on myös saapuneiden kirjeiden joukossa alkuperäisessä asiayhteydessään. Arkistonmuodostajan omien painotuotteiden joukossa on myös arkistonmuodostajan

näyttelyihin liittyviä dokumentteja, kuten näyttelyjulisteita, -kutsukortteja ja -julkaisuja, jotka olisi mahdollista sijoittaa näyttelykohtaisesti myös toiminta-asiakirjojen yhteyteen. Olen kuitenkin alustavasti suunnitellut kokoavani ne omaksi sarjaksi ”lehtileikkeet ja painotuotteet” -pääsarjan alle.

Aineiston luettelointi ja sisällönkuvailu

En ehtinyt luetteloita, kuvailla ja sijoittaa säilytysyksiköihin taiteilija Ojalan alustavasti sarjoihin ryhmiteltyä arkistoaineistoa ennen tämän tutkielman valmistumista, joten seuraavat arkiston järjestämisprosessiin olennaisesti kuuluvat tehtävät, joista kerron, ovat arkiston fyysiseen ja intellektuaaliseen hallintaan liittyviä suunnitelmia, eivät toteutuneita konkreettisia toimenpiteitä.

Tarkoitukseni on laatia arkistokokonaisuuteen liitettävä arkistohakemisto, jossa yhdistyvät arkistoluettelo ja aineiston kuvailu.¹⁹¹ Hakemiston on tarkoitus välittää sekä aineiston fyysisen että intellektuaalisen hallinnan kannalta oleellinen informaatio.

Aineiston fyysisestä olomuodosta hakemisto kertoo Antti Ojalan yksityisarkistoon kuuluvat sarjat; kuhunkin sarjaan kuuluvat arkistoyksiköt (jotka ryhmittelen lopullisesti ennen hakemiston laatimista) sekä säilytysyksiköt, joihin arkistoyksiköt sijoittuvat. Lisäksi hakemistoon merkitään arkistokokonaisuudesta sarjoineen ainakin seuraavat perustiedot tiedonhaku varten: rajavuodet, maantieteellinen toiminta-alue, kieli, järjestysperiaatteet, aineiston laajuus, kunto, fyysinen muoto sekä mahdolliset käyttörajoitukset. Valokuvien ja muiden av-aineistojen kaltaisesta erityisaineistosta hakemistoon on tarkoitus kirjata vähintään minimitiedot: sarjan nimi, kuvien/äänitteiden/videoiden lukumäärä sekä yhteys muuhun aineistoon¹⁹². Valokuvavedokset, joita arkistoon kuulu toistaiseksi vain hieman yli sata kappaletta, on mahdollista luetteloita myös kuvan tarkkuudella. Tällöin kuvan kontekstitietoihin merkitään paikkakunta; kuvan aihe ja siinä esiintyvät henkilöt ja kuvausaika sekä kuvaaja. Negatiivien ja diojen luettelointi kyseisellä tarkkuudella ei ole

191 Vrt. Arkistowikin määritelmään ”Arkistohakemisto”.

192 Erityisaineiston minimitiedoista esim. Lybeck ym. 2006, 147.

tässä vaiheessa mahdollista, sillä arkistoon kuuluvan noin 1600 ruudun luettelointiin kuluisi arviolta noin kaksi kuukautta kokopäivätyötä¹⁹³.

Jotta arkiston tietosisältö ja konteksti kävisi riittävällä tavalla ilmi, liitän hakemistoon arkistonmuodostajasta, arkistokonaisuudesta, -sarjoista ja -yksikköistä muodostuvan nelitasoisen kuvailun. Arkistonmuodostajataso kuvailun olen jo laatinut. Se on tämän tutkielman luvun kaksi biografia. Tiedon (arkistoon liitettävästä) tutkielmasta sekä siitä löytyvästä arkistonmuodostajan kuvailusta lisään hakemistoon. Myös arkistokokonaisuutta koskevia sekä siihen kuuluvien sarjojen kuvailutietoja voi löytää tutkielman luvusta neljä. Nämä tiedot kirjaan kootusti vielä myös varsinaiseen arkistohakemistoon.

Pekka Henttosen mukaan Elizabeth Yakel on määritellyt asiakirjojen järjestämisen ja intellektuaalisen hallinnan (luettelointi, kuvailu ja hakemistojen laatiminen) arkistoaineistojen representaatioksi (*archival representation*¹⁹⁴).¹⁹⁵ Representaatioprosessi on jatkuva ja muuttuva ja siihen osallistuvat toimijoina niin arkistonmuodostajat kuin arkistoammattilaiset. Representaatio on arkistoaineistosta luotu esitys, jonka ajatellaan esittävän ja edustavan kuvattavan kohteen ”alkuperäistä” tilaa tai kontekstia, jota ei ehkä ole todellisuudessa koskaan ollut olemassakaan. Lisäksi Henttonen korostaa Geoffrey Yeon näkemykseen viitaten, että osana representaatioprosessia syntyvä aineiston kuvailu on luonteeltaan subjektiivista. Se heijastaa kuvailun suorittaneen arkistoammattilaisen aikaan ja paikkaan sidottuja kulttuurisia käsityksiä.¹⁹⁶ Sekä Yakelin että Yeon ajatukset kuvailun subjektiivisuudesta ja performatiivisuudesta rinnastuvat Jennifer Douglasin näkemykseen prosesseista ja toimijoista, jotka muokkaavat yksityisiä arkistoaineistoja.

Katson, että on tärkeää tuoda esiin arkistoaineiston kuvailun subjektiivinen luonne eksplisiittisesti tämän tutkielman yhteydessä. Näin arvonmääritys- ja seulontaprosessin rinnalla myös Antti Ojalan yksityisarkiston järjestämiseen olennaisesti kuuluvan kuvailun subjektiivisuus käy riittävän läpinäkyvästi ilmi aineiston tuleville käyttäjille.

193 Vrt. Lybeck ym. 2006, 147.

194 Yakel 2003, 1.

195 Henttonen 2010, 235.

196 Henttonen 2010, 235.

Aineiston säilyttäminen

Antti Ojalan yksityisarkisto tullaan sijoittamaan arkistotilaan, jossa säilytetään myös Lapuan kotiseutuarkistoon kuuluvaa aineistoa. Yksityisarkistoon kuuluva perinteinen paperiaineisto sijoitetaan arkistokelpoisiin suojamateriaaleihin (kotelot ja suojapaperit). Erityisaineiston (esimerkiksi valokuvat) kohdalla pyritään ottamaan huomioon kunkin aineistotyypin erityisvaatimukset niin suojamateriaalien kuin myös säilytystilan ja -olosuhteiden osalta. Arkistoon myöhemmin liitettävä digitaalinen aineisto (haastattelut) tallennetaan metatietoineen (kulttuuriperintöaineistojen pitkäaikaissäilyttämistä varten tuotettussa PAS-palvelussa määriteltyyn) pitkäaikaissäilytyksen soveltuvaan tiedostomuotoon¹⁹⁷ ja säilytetään tietoturvallisesti tietosuojahuomioiden.

197 Ks. <https://digitalpreservation.fi/specifications>

6 PÄÄTÄNTÖ

Tarkastelin tutkielmassani taiteilijan yksityisarkiston arvonmäärittystä ja seulontaa koskevia kysymyksiä yksittäistapauksen näkökulmasta. Tarkoitukseni ei ollut yleispätevän taiteilijan yksityisarkiston arvonmäärittymallin luominen, vaan tutkimusaineistonani toimineen kuvataiteilija Antti Ojalan arkistoitavaksi tarkoitetun (paperisen) aineiston (arkistoteoreettisiin näkemyksiin ja käytännön ohjeistukseen pohjautuvan) lähiluennan avulla tuoda esiin yksityiseen aineistoon ja sen arkistolliseen arvoon kiinnittyviä merkityksiä. Käyn seuraavaksi läpi johdanto-osuudessa esittellyt tutkimuskysymykset ja pyrin vastaamaan niihin tutkimuksesta seuranneiden havaintojen ja päätelmien avulla.

Millaisia ominaispiirteitä yksityisarkistoihin liitetään ja millaisena yksityisarkistojen arvonmäärittäminen nähdään arkistoteoreettisessa keskustelussa?

Yksityisarkistoja – jotka niitä kohtaan osoitetusta viime aikaisesta kiinnostuksesta huolimatta näyttäisivät edelleen sijoittuvan arkistoteoreettisen keskustelun marginaaliin – on käsitelty alan keskustelussa niin perinteisestä valtionhallinnollis-organisatorisesta teoreettisesta näkökulmasta käsin kuin myös itsenäisinä omaa arkistoteoreettista lähestymistapaa edellyttävinä entiteetteinä. Keskustelun suppeudesta johtuen yksityisarkistoja koskevat huomiot ovat yksittäisten teoreetikoiden tai arkistoammattilaisten näkemyksiä, joten mistään yksityisarkistoista ja niiden arvonmäärittäystä koskevista laajoista arkistotieteellisistä paradigmoista ei voi puhua.

Sue McKemmish on puhunut yksityisarkistojen yhteydessä niiden todistusvoimaisuudesta, eli siitä miten systemaattisesti tuotetut ja säilytetyt yksityiset aineistot toimivat todisteena arkistonmuodostajan olemassaolosta ja kokemuksista. McKemmish tiivistää tämän yksityisten aineistojen erityispiirteen (ja arvon) käsitteeseen ”evidence of me”. Tarkastellessaan yksityisiä arkistoaineistoja ja niiden merkitystä laajemmassa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa McKemmish käyttää niiden kollektiivisesta todistusvoimasta käsitettä ”evidence of us”. McKemmishin ajattelun taustalla vaikuttaa australialainen asiakirjojen elinkaaren jatkumomalli, jossa yksittäisten

asiakirjojen ja aineistokokonaisuuksien sijaan huomio kohdistuu asiakirjallisen tiedon syntyä, säilyttämistä, järjestämistä ja uudelleenkäyttöä ohjaaviin tietojärjestelmiin.

Catherine Hobbs on puolestaan yksityisten arkistoaineistojen kohdalla korostanut arkistonmuodostajan sisäisen maailman ja yksilöllisen ihmisluonteen merkitystä. Hobbsin mukaan yksityisistä dokumenteista ja asiakirjoista tekee erityislaatuisia ja arkistollisesti arvokkaita se, miten hyvin ne kuvastavat arkistonmuodostajan persoonaa. Tästä syystä Hobbs pitää perinteisiä valtionhallinnon ja organisaatioiden asiakirja-aineistojen arvonmäärittelyyn suunniteltuja teorioita ja metodeja niin lähtöoletuksiltaan ja käsitteistöltään kuin käytännön sovelluksiltaan sopimattomina henkilökohtaisten aineistojen arkistollisen arvon määrittelyyn. Hobbsin mukaan yksityisarkistoja ja niiden arvonmäärittelyä varten tulisi kehittää itsenäinen arkistoteoreettinen tausta, jotta yksityisten aineistojen erityislaatuisuus tulisi huomioiduksi niin tutkimuksessa kuin käytännön arkistotyössä.

Arkistonmuodostajan persoonallista ”minää” ja sen ilmenemistä painottavan näkemyksen on kyseenalaistanut Jennifer Douglas, jonka mukaan yksityisistä arkistoaineistoista ei ole mahdollista löytää yhtä pysyvää minuutta. Douglasin mukaan yksityisten aineistojen minuus on jatkuvasti muokkautuvaa ja kontekstisidonnaista. Kirjallisuustieteen life writing - tutkimuksen käsitteistöstä johtamiensa ja lainaamiensa *arkistoivan ”minän”* (”archiving ’I”) ja *arkistoidun ”minän”* (”archived ’I”) sekä *suostuttelijan* (”coaxers”) ja *pakottajan* (”coercers”) käsitteiden avulla hän on pyrkinyt kuvaamaan niitä prosesseja ja toimijoita, jotka muokkaavat yksityisarkistoja.

Edellä mainituista kolmesta (tutkielmani kontekstissa merkittävimpinä näyttäytyneistä) yksityisarkistoteoreetikoista vain Hobbs on käsitellyt eksplisiittisesti yksityisten aineistojen arvonmäärittelyä. Hobbsin kuvailemaa yksityisarkistojen arvonmäärittelymetodia voi tiivistetysti kutsua aineiston toistuvan lähiluennan avulla tapahtuvaksi arkistonmuodostajan sisäisen maailman tunnistamiseksi. Yksityisten aineistojen arvonmäärittelykriteeriksi Hobbs on ehdottanut käsitettä *persoonallisuuden ilmentyminen* (*expression of character*).

Miten sekä arkistoteoreettisessa keskustelussa esiintyvät menetelmät ja näkemykset että mahdolliset kotimaiset ohjeistukset ja normit soveltuvat käytännössä (taiteilijan) yksityisarkiston arvonmääritysprosessiin?

Käytin tutkimusaineistoni, kuvataiteilija Antti Ojalan arkistoitavaksi tarkoitetun aineiston analyysissä ja käytännön arvonmääritysprosessissa apuna edellä mainittua Hobbsin hahmottelemaa arvonmääritysmallia, jonka rinnalla pyrin huomioimaan Douglasin niin arkistonmuodostajan minästä kuin arkistoon kohdistuvista toimenpiteistä esittämät kriittiset huomiot. Näiden teoreettisten näkemysten lisäksi tarkastelin Kansallisarkiston yksityisarkistojen seulontaohjeessa esitettyjen näkemysten soveltuvuutta taiteilija Ojalan aineiston arvonmääritykseen ja seulontaan.

Hobbsin hahmotteleman arvonmäärityskriteerin ongelma oli käytännön arvonmääritystyön kannalta sen äärettömältä vaikuttava tulkintahorisontti. Miten ja missä määrin persoonallisuus lopulta ilmenee yksityisissä aineistoissa, ja miten ulkopuolinen tarkkailija voi sen todeta? Hobbsin esittämät yksityisarkistoa-aineistoille tyypilliset erityispiirteet (*henkilökohtaisen ja ammatillisen sfäärin vuorovaikutus; dokumentoinnin tai tallentamisen yhteys (arkistonmuodostajan) kokemukseen; (arkistonmuodostajan) suhde dokumentointiin tai tallentamiseen sekä joustava henkilökohtainen järjestys*) tarjoavat aineiston arvoa määrittelevälle arkistonhoitajalle kyllä jonkinlaisen tulkinnallisen työkalun, mutta tulkinnan korostuneen subjektiivinen luonne ei sen avulla lienny. Lisäksi tutkimusaineiston parissa ja arvonmääritysprosessin aikana kertyneen kokemukseni perusteella väitän että arvonmääritystä suorittava henkilö joutuu ristiriitaiseen tilanteeseen, kun hän tietoisena tulkintaan (mahdollisesti jopa vääristäen) vaikuttavasta subjektiivisuudestaan huolimatta yrittää (Hobbsin muotoilemaa arvonmääritysmetodia seuraten) samastua arkistonmuodostajan maailmaan – eli lähestyy toista ihmistä omasta kokemuksestaan ja ennako-oletuksistaan käsin. Hobbsin arvonmääritysmallia toteuttava arkistonhoitaja joutuukin tarkastelemaan kriittisesti niin itseään ja omia käsityksiään maailmasta kuin myös vaikutustaan arkistoitavan aineiston arvonmääritykseen ja seulontaan sekä säilytettävään arkistoon kiinnittyvään henkilöhistorialliseen ja kulttuuriseen perintöön.

Kansallisarkiston seulontaohje oli tutkielman aineistoanalyysin ja aineiston arvonmäärittämisprosessin koossa pysymisen kannalta merkittävässä osassa. Yleisluonteisuudestaan huolimatta siihen kerätyt käytännön esimerkit tyypillisistä yksityisistä arkistoaineistoista ja niiden arvonmäärittämisestä ja seulonnasta tarjosivat hyvän (vertailu)pohjan Hobbsin (ja Douglasin) paikoitellen hyvin tulkinnanvaraisille teoreettisille näkemyksille. Seulontaohjeessa esitettiin näkemyksiä ja esimerkkeihin tuli kuitenkin suhtautua kriittisesti, ja varsinaiset tutkimusaineistoa koskevat seulontapäätökset tuli tehdä tapauskohtaista harkintaa käyttäen (kuten ohjeessa itsessään tuodaan myös ilmi). Koska Douglasin arkistoa sinällään korostava näkemys ei ota suoraan kantaa arvonmäärittämiseen ja seulontaan, toimi se arvonmäärittämisprosessissa lähinnä Hobbsin psykologisoivan näkemyksen vastaparina: muistuttamassa arkistonmuodostajan persoonallisuutta korostavan näkemyksen ongelmista.

Hobbsin yksityisarkistojen arvonmäärittämisestä koskevien näkemysten käytäntöön soveltaminen oli odotetun työlästä ja aikaa vievää ja näin ollen se on lähestymistapana hyvin toisenlainen kuin ymmärtääkseni viime vuosina jossain määrin arkistotyössä sijain saanut MPLP-malli (*more product, less process*). Malli on nimetty Mark Greenen ja Dennis Meissnerin vuonna 2005 ilmestyneen arkistotieteellisen artikkelin ja siinä esitetyn arkistojen perinteisen järjestämis- ja käyttöönottoprosessin kyseenalaistavan uuden näkemyksen mukaan. Greenen ja Meissnerin esittämän (yhdysvaltalaiseen arkistokulttuuriin sijoittuvan) resurssitehokkaan mallin perusajatus on se, että aineistojen aikaa vievän yksityiskohtaisen järjestämisen, kuvailun ja luetteloinnin sijaan arkistojen käsittelyssä pitäydytään tasolla ”riittävän hyvä”. Näin arkistojen järjestämisprosessi nopeutuisi, ja suurempi määrä arkiaineistoa olisi mahdollisimman nopeasti käyttäjien saavutettavissa.¹⁹⁸ Vaikka MPLP-mallissa huomio kohdistuu ymmärtääkseni jo pysyvästi säilytettäväksi tarkoitettujen aineistojen mahdollisimman tehokkaaseen käsittelyyn, näyttäytyy mallin taustalla vaikuttava eetos kuitenkin hyvin toisenlaisena kuin aineiston kärsivällistä tarkastelua ja toistuvaa luentaa painottavassa Hobbsin näkemyksessä.

198 Greene ja Meissner 2005.

Liittyykö taiteilijan yksityisen aineiston arvonmääritykseen ja seulontaan tiettyjä erityispiirteitä?

Tämä tutkimuskysymys olisi vaatinut hieman tarkempaa muotoilua, sillä siihen sisältyy esitetystä muodosta implisiittisenä oletus taiteilijan arkistoaineiston vertautuvuudesta johonkin muuhun (kuin taiteilijan luomaan tai tuottamaan) yksityiseen aineistoon.

Vastaaminen yllä esitettyyn tutkimuskysymykseen tutkimusaineistosta käsin olisi näin ollen edellyttänyt vertailuaineiston olemassaoloa. Koska minulla ei ollut käytössäni aineistoa, johon olisin voinut vertailla taiteilija Ojalan aineistosta tekemiäni huomioita, tapahtui vertailu lähinnä arkistoteoreettisessa keskustelussa ja Kansallisarkiston yksityisarkistojen seulontaohjeessa esitettyihin (yleisiin) huomioihin niin yksityisen aineiston arvonmäärityksen luonteesta kuin myös aineiston ominaisuuksista.

Tutkielmasta kertyneen (käytännön) kokemuksen perusteella muotoilisin kolmannen tutkimuskysymykseni uudelleen näin: *Millaisia erityispiirteitä taiteilijan yksityisen aineiston arvonmääritykseen ja seulontaan liittyy, jos sitä vertaa arkistoteoreettisessa keskustelussa ja kotimaisissa normeissa esitettyihin yksityisten aineistojen arvonmääritystä ja seulontaa koskeviin näkemyksiin?* Näin muotoiltuna se myös rinnastuu tai integroituu osaksi (arkistoteoreettisten näkemysten sekä mahdollisten kotimaisten ohjeistusten soveltuvuutta käytännön työhön tarkastelevaa) edellistä tutkimuskysymystäni.

Tutkielmassa tarkastellun kuvataiteilija Antti Ojalan arkistoaineiston arvonmääritys asetui ilman suurempia ongelmia arvonmääritysprosessia varten hahmottelemaani teoreettis-käytännölliseen viitekehykseen. Aineiston varsin perinteinen olomuoto ja sisältö olivat oletettavasti avuksi näkökulman soveltuvuudessa. Hobbsin ja Douglasin teksteissään käsittelemistä kirjailijoiden arkistoista (ja osittain myös Kansallisarkiston seulontaohjeesta) kuvataiteilija Ojalan arkisto poikkesi merkittävällä tavalla oikeastaan vain sen sisältämän kuvallisen aineiston (luonteen ja muodon) puolesta. Keskeisen osan Ojalan arkistoa muodostivat hänen luonnoskirjansa ja -lehtiönsä. Niiden sisältämien lyijykynä-, tussi- ja hiilipiirrosten sekä vesivärimaalausten arkistollisen arvon määrittelyssä valitsemani käsitteellis-käytännöllinen tulkintakehikko tarjosi toisaalta hedelmällisen alustan pohdinnoille, mutta osoittautui myös osittain ongelmalliseksi: koska Hobbsin esittämä näkemys arkistonmuodostajan persoonallisuuden ensiarvoisuudesta perustuu hänen huomioihinsa kirjailijoiden kirjallisista arkistoaineistoista, näyttäytyvät hänen käsityksensä

esimerkiksi kuvataiteilijoiden muistiinpanoista tutkimusaineistoni kontekstissa puutteellisina ja osittain jopa harhaanjohtavina¹⁹⁹. Tutkimusaineistoni perusteella väitänkin että kuvataiteilijan yksityisarkiston arvonmäärityksestä tekee erityisen juuri kuvalliseen aineistoon kiinnittyvät merkitykset ja kysymykset.

Mielestäni kuvataiteilijan yksityisen arkistoaineiston arvonmäärityksessä on mahdollista käyttää apuna Catherine Hobbsin arkistonmuodostajan persoonaa painottavaa näkemystä, kunhan huomioi siinä piilevät puutteet ja rajoitukset sekä menetelmän aikaa vaativan luonteen. En osaa arvioida, ovatko Hobbsin esittämät näkemykset yksityisen aineiston arvonmäärityksestä käytännön työn kannalta parempia kuin jonkin muun mallin, mutta ainakin hänen metodinsa ja kriteerinsä huomioivat yksityisen aineiston erityisen henkilökohtaisen luonteen, kuten Jennifer Douglaskin on todennut. Lisäksi Kansallisarkiston yksityisarkistojen seulontaohje on hyvä käytännön apuväline, jos haluaa muodostaa yleisistä aineistotyypeistä ja niiden seulonnasta nopean ja omaa arvonmääritystyötä selkeyttävän kokonaiskuvan. Edellä mainittujen teoreettis-käytännöllisten apuvälineiden lisäksi taiteilijan yksityisen aineiston arvonmääritys voisi kokemukseni perusteella hyötyä Helen Samuelsin dokumentaatiostrategiaan sisältyvästä ajatuksesta suullisen lisätiedon ja -aineiston tuottamisesta tarpeen mukaan. Tämän työn (museo)kontekstissa aineiston arvonmääritystä (ja myös kuvailua) täydentävät arkistonmuodostajan haastattelut tuntuivat tarpeellisilta. En tiedä kuuluvatko arkistonmuodostajan haastattelut arkistoissa säilytettävien taannehtivasti seulottavien yksityisarkistojen käytännön arvonmääritysprosessin, mutta ainakin arkistonmuodostajan tai hänen lähiomaisensa haastatteluihin viitataan Lybeckin asiakirjahallinnon ja arkistotoimen oppikirjassa aineiston järjestämiseen liittyvän taustatyön yhteydessä²⁰⁰. Yksityisen arkistonmuodostajan kanssa tehdyt haastattelut olisi hyvä myös ajoittaa arvonmääritysprosessin eri vaiheisiin. Näin aineistoon liittyviä merkityksiä olisi mahdollista pohtia yhdessä aineiston parhaiten tuntevan tahon eli arkistonmuodostajan kanssa.

199 Ks. s.67.

200 Lybeck ym 2006, 138.

Tutkielman rajoitukset ja ongelmat sekä mahdolliset jatkotutkimusaiheet

Kun kyseessä on tapaustutkimus, on tiedon yleistettävyyden sijaan tavoitteena käsiteltävää ilmiötä koskevan ymmärryksen lisääminen.²⁰¹ Mielestäni tutkielmani huomioid ja päätelmät koskien taiteilijan yksityisarkiston arvonmäärittystä ja seulontaa sekä siihen liittyvää arkistotieteellistä keskustelua ovat lisänneet omalla tapauskohtaisella tavallaan aihetta koskevaa tietämystä, kunhan ottaa huomion tutkielman ongelmanasettelua ja aineistoa koskevat rajaukset. Koska tutkimusaineistoksi valitsemani kuvataiteilija Antti Ojalan arkistoaineisto oli niin muodoltaan kuin sisällöltään melko perinteistä, voi tutkielmassa esitettyjen huomioiden katsoa lisäävän ymmärrystä lähinnä kyseisen kaltaisista aineistoista sekä ilmiöistä, joihin aineistot kytkeytyvät. Näin ollen ymmärryksen lisääminen niin asiakirjojen ja dokumenttien sähköisen luomisen, käsittelyn ja säilyttämisen kuin uudenlaisten taiteen tekemisen tapojen ja tekniikoiden vaikutuksesta taiteilijoiden arkistoitavaksi tarkoitettujen aineistojen muotoon ja sisältöön sekä arvonmäärittelyyn ja seulontaan jää tulevien tutkimusten tehtäväksi.

Amy Furness on todennut (kuvataiteilija Vera Frenkelin arkistoa käsittelevään) tapaustutkimukseen perustuvan väitöskirjansa luotettavuuden vahvistuvan mahdollisesti ajan myötä muiden vastaavaa ilmiötä käsittelevien tutkimusten toimesta. Hän viittaa Robert Steppinsin käsitykseen vähän tutkittua ilmiötä kartoittavan esitutkimuksen luotettavuuden rakentumisesta. Furnessin mukaan Steppins nimittää tätä tieteellisen tutkimuksen iteratiiviseen luonteeseen liittyvää piirrettä *ketjuuntumiseksi* (*concatenation*).²⁰² Samaa tapaan katson, että tutkielmani kuvataiteilijan arkistoaineiston arvonmäärittystä ja seulontaa koskevien huomioiden merkitys ja paikkansapitävyys on lopulta riippuvainen kyseisestä ilmiöstä myöhemmin tehtävistä tutkimuksista ja niissä esitetyistä havainnoista ja päätelmistä.

Merkittävä tutkielmaani sisältöön vaikuttanut tekijä on rajallinen kielitaitoni. Tutkielmaa varten kartoittamani tutkimuskirjallisuus käsittää vain suomen- ja englanninkielisiä julkaisuja. Näin ollen muilla kielillä käytyä yksityisarkistoja ja niiden arvonmäärittystä koskevaa arkistoteoreettista ja -ammattillista keskustelua ja niissä esitetyjä näkemyksiä en

²⁰¹ Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.

²⁰² Furness 2012, 81.

ole tutkielmaani sisällyttänyt. Otaksun, että aihetta on käsitelty jollain tasolla myös muissa kuin englanninkielisissä arkistokulttuureissa.

Tutkimuskysymysten vastausten yhteydessä viittasin jo niin tutkimusmenetelmään kuin tutkimuksen tekoon liittyviin ongelmiin. Palaan vielä lyhyesti aiheeseen. Catherine Hobbsin yksityisarkistojen arvonmäärittämisessä, jossa korostuu aineiston toistuva lähiluenta sekä siihen läheisesti liittyvä arkistonmuodostajaan tutustuminen, vaatii kokemukseni perusteella metodia käyttävältä ”arkistonhoitajalta” niin jonkin asteista itse- ja ihmistuntemusta kuin kriittistä asennetta kyseistä metodia sekä siitä johdettuja päätelmiä ja tuloksia kohtaan. Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta tarkasteltuna metodia määrittävä pyrkimys ymmärtää ja samastua arkistonmuodostajaan (tai tutkimuskohteeseen) näyttäytyy ristiriitaisena: tutkimuksellista etäisyyttä on vaikea säilyttää, kun tutkimuskohde muuttuu tutkimusprosessin kuuluvien haastatteluiden ja kohtaamisten myötä henkilökohtaisella tasolla läheisemmäksi; toisaalta se myös mahdollistaa sekä syvemmän tulkinnan että ymmärryksen aineistoon kiinnittyvistä merkityksistä.

Tutkielmani aiheeseen liittyvä jatkotutkimus voisi käsitellä esimerkiksi edellä mainittuja taiteilijoiden digitaalisiin arkistoaineistoihin ja niiden arvonmäärittämiseen ja seulontaan liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä sekä Catherine Hobbsin arvonmäärittämismallin soveltuvuutta kollektiivisten taidehistoriallisten asiakirja-arkistojen arvonmäärittämiseen. Lisäksi taidehistoriallisesta näkökulmasta olisi mielenkiintoista tarkastella taiteilijan arkistoaineiston ja taideteosten välistä suhdetta.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Painamattomat lähteet

OPINNÄYTETYÖT

Blinkhorn, Victoria. 1988. "The Records of Visual Artists: Appraising for Acquisition and Selection". The University of British Columbia. The Faculty of Arts. Maisterintutkielma. <https://pdfs.semanticscholar.org/ce6b/85ba463a1ce9b2035ca26558464f2622ec66.pdf>

Lahtelin, Sanna. 2015. "Julkisen henkilön julkinen arkisto. Kansanedustaja Miina Sillanpään henkilöarkiston muodostuminen ja eettinen käyttö". Turun yliopisto. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504022225>

Meronen, Minna. 2018. "Taiteilijajäämistöjen haasteet : esimerkkitapauksena Liisi Beckmannin jäämistö". Jyväskylän yliopisto. Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Maisterintutkielma. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201806063070>

Voutilainen, Tytti. 2010. "Sosialismin ajan asiakirjojen arvonmäärityksen perusteet Saksan demokraattisen tasavallan valtiollisessa arkistohallinnossa". Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos. Sivuaineen tutkielma. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-20784>

Väisänen, Anuliina. 2019. "Yksityisarkistot arkistotieteellisessä keskustelussa". Tampereen yliopisto. Viestintätieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201902071209>

HAASTATTELUT

Ojala, Antti, taiteilija. Helsinki. Haastattelu Lallukan taiteilijakodissa, Helsingissä, 16.–17.1.2019, haastattelijana Mikko Valo. Tallenteet haastattelijan sekä Lapuan taidemuseon hallussa.

ARKISTOLÄHTEET

Lapuan taidemuseo, Lapua (LT).

Antti Ojalan yksityisarkisto.

Painetut ja digitaaliset lähteet

Belovari, Susanne. 2018. "Leaving a Trail: Personal Papers and Public Archives. Part Two – The Archivist's Story". *Archivaria* 86, 90–117

Cook, Terry. 2013. "Evidence, Memory, Identity, and Community: Four Shifting Archival Paradigms." *Archival Science* 13 (2), 95-120.

Cook, Terry. 2014. "Menneisyys on johdanto: arkistojattelu vuodesta 1898 ja sen uusi paradigma" (käänt. Pekka Henttonen). Alkuperäisjulkaisu 1997. "What is past is prologue: a history of archival ideas since 1898 and the future paradigm shift". *Archivaria* 43, 17–63. Luettu 13.3.2019.

http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95038/menneisyys_on_johdanto.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Couture, Carol. 2005. "Archival Appraisal: A Status Report". *Archivaria* 59, 83–107.

Craig, Barbara L. 2004. *Archival Appraisal: Theory and Practice*. Munich: K.G. Saur

Douglas, Jennifer ja Heather MacNeill. 2009. "Arranging the Self: Literary and Archival Perspectives on Writers' Archives". *Archivaria* 67, 25–39.

Douglas, Jennifer. 2013a. "Archiving Authors: Rethinking the Analysis and Representation of Personal Archives". University of Toronto. The Faculty of Information. Väitöskirja.

Douglas, Jennifer. 2013b. "What We Talk About When We Talk About Original Order in Writers' Archives". *Archivaria* 76, 7–25.

Douglas, Jennifer. 2015. "The Archiving "I": A Closer Look in the Archives of Writers". *Archivaria* 79, 53–89.

Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. (8. painos) Tampere: Vastapaino.

Fisher, Rob. 2009. "In Search of a Theory of Private Archives: The Foundational Writings of Jenkinson and Schellenberg Revisited". *Archivaria* 67, 1–24.

Fisher, Rob. 2015 "Donor and Donors Agency: Implications for Private Archives Theory and Practice". *Archivaria* 79, 91–119

Furness, Amy. 2012. "Towards a Definition of Visual Artists' Archives: Vera Frenkel's Archives as a Case Study". University of Toronto. Faculty of Information. Väitöskirja.

Greene, Mark ja Dennis Meissner. 2005. "More Product, Less Process: Revamping Traditional Archival Processing". *The American Archivist* 68:2, 208–263.

Hakala, Petra ja Taina Saarenpää. 2018. "Arkistodiplomatian, vallan ja eettisten kysymysten äärellä. Yksityisarkistojen erityispiirteet arkistoalan ylemmässä koulutuksessa." Teoksessa *Kaupungin varjoissa, arkistojen valossa*, toimittajat Topi Artukka, Jarkko Keskinen ja Taina Saarenpää, 44–59. Turku: Sigillum.

Harris, Verne. 2001. "On the Back of the Tiger: Deconstructive Possibilities in "Evidence of me". *Archives and Manuscripts* 29:1, 8–21. Luettu 11.3.2019.
<http://www.mybestdocs.com/harris-v-tiger-edited0105.htm>

Hearne, Betsy. 2018. "Leaving a Trail: Personal Papers and Public Archives. Part One – The Donor's Story". *Archivaria* 86, 68–89

"Lapuan kotiseutuarkisto". 2013. Helemi – Lapuan historiallinen tietokanta, julkaistu 10.7.2013. Luettu 19.7.2019. <http://62.148.204.4/html/index.php?iContentID=580&bClass>

Henttonen, Pekka. 2004. "Arkistotiede suomalaisessa kontekstissa – terminologisia ja käsitteellisiä ongelmia: evidence, accountability, continuum ja capture". Teoksessa *Arkisto. Arkistoyhdistyksen julkaisuja 9*, toimittaja Markku Mäenpää. Arkistoyhdistys : Helsinki, 2004, s. 85-103.

Henttonen, Pekka. 2015. *Johdatus asiakirjahallinnan tutkimukseen*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Hobbs, Catherine. 2001. "The Character of Personal Archives: Reflections on the Value of Records of Individuals". *Archivaria* 52, 126–135.

Hobbs, Catherine. 2006. "New Approaches to Canadian Literary Archives." *Journal of Canadian Studies* 40 (2), 109–119.

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=d292bb19-9165-4298-b438-2c44e6bb2f9f%40pdc-v-sessmgr05>

Hobbs, Catherine. 2010. "Reenvisioning the Personal : Reframing Traces of Individual Life". Teoksessa *Currents of Archival Thinking* , toimittajat Terry Eastwood ja Heather MacNeil, 213–242. Santa Barbara (Calif.) : Libraries Unlimited, cop.

Kansallisarkisto. 2011. Yksityisarkistojen seulontaohje (21.7.2011). Luettu 15.4.2019
<https://www.arkisto.fi/fi/yksityisarkistojenseulontaohje/>

Kansallisarkisto. 2013a. "Arkistonmuodostaja". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 25.6.2013.

<http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Arkistonmuodostaja>

Kansallisarkisto. 2013b. "Arvonmääritys". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 24.6.2013. <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Arvonmääritys>

Kansallisarkisto. 2013c. "Seulonta". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 25.6.2013. <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Seulonta>

Kansallisarkisto. 2013d. "Yksityisarkisto". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 24.6.2013. <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Yksityisarkisto>

Kansallisarkisto. 2013e. "Inventointi". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 24.6.2013. <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Inventointi>

Kansallisarkisto. 2013f. "Järjestäminen". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 24.6.2013. <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/J%C3%A4rjest%C3%A4minen>

Kansallisarkisto 2013g. "Eheys". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 24.6.2013. <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Eheys>

Kansallisarkisto 2013h. "Luettelointi". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 24.6.2013. <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Luettelointi>

Kansallisarkisto 2013i. "Sisällönkuvailu". *Arkistowiki. Asiakirjahallinnan sanasto*. Viimeksi muokattu 24.6.2013. <http://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Sis%C3%A4ll%C3%B6nkuvailu>

Kantokorpi, Otso. 2010. "Todellisuuden pohjautuvia kuvia". Teoksessa *Ars 50 vuotta: Muistoja, historiaa, näkökulmia 1961-2011*, toimittajat Helena Erkkilä ja Marita Mellais, 25–37. [Helsinki]: Valtion taidemuseo.

Kantokorpi, Otso. 2013. "Ketolan mullasta, Sienan savesta". Teoksessa *Antti Ojala*, tekijät Antti Ojala, Kirsi-Maria Tuomisto, Otso Kantokorpi, Esa Honkimäki, Seyyar Nasretdin ja Jenni Gray. [Lapua]: Lapuan Taidemuseo. 8–9.

Kuntaliitto 2002. *Kunnallisten asiakirjojen säilytysajat. Sivistystoimi*. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Luoma-aho, Timo T. 1994. *Opintiellä: Alajärven keskikoulu 1949–1953*. [Alajärvi]: Luokkatoimikunta.

Lybeck, Jari, Pirkko Pirilä, Harri Rosberg ja Jorma Vappula. 2006. *Arkistot yhteiskunnan toimiva muisti: Asiakirjahallinnon ja arkistotoimen oppikirja*. Helsinki: Arkistolaitos.
https://www.arkisto.fi/uploads/Julkaisut/oppaat/asiakirjahallinnon_oppikirja.pdf

McKemmish, Sue. 1996. "Evidence of me" *The Australian Library Journal*, 45:3, 174-187.
<https://doi.org/10.1080/00049670.1996.10755757>

McKemmish, Sue ja Frank Upward. 2001. "In Search of the Lost Tiger, by Way of Sainte-Beuve: Re-constructing the Possibilities in 'Evidence of Me...'" *Archives and Manuscripts*, 29 (1). <http://www.mybestdocs.com/mckemmish-s-upward-f-ontiger-w.htm>

McKemmish, Sue ja Michael Piggott. 2013. "Toward the Archival Multiverse: Challenging the Binary Opposition of the Personal and Corporate Archive in Modern Archival Theory and Practice". *Archivaria* 76, 111–144.

Pearce-Moses, Richard. 2005. *A Glossary of Archival and Records Terminology*. Chicago: The Society of American Archivists. <http://files.archivists.org/pubs/free/SAA-Glossary-2005.pdf>

Pesonen, Mikko. 2016. "Kuvataiteilijan elämäntyö ongelmajätettä? Kokoelma saattaa olla perikunnalle riesa". Ylen verkkosivut 25.1.2016. Luettu 22.3.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-8577777>

Pollard, Riva A. 2001. "The Appraisal of Personal Papers: A Critical Literature Review". *Archivaria* 52, 136–150.

Rautio, Pessi. 1996. "Oman koti-ikävänsä sydämellinen maalari" *Helsingin Sanomat* 8.12.1996.

Rensujeff, Kaija. 2015. *Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus*. 2. painos. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus. Luettu 25.3.2019

<https://www.taike.fi/documents/10921/1094274/>

[Taiteilijan_asema_2010_2.korjattupainos.pdf/f59aa7d3-f396-4340-81ac-2bac9d4ae841](https://www.taike.fi/documents/10921/1094274/Taiteilijan_asema_2010_2.korjattupainos.pdf/f59aa7d3-f396-4340-81ac-2bac9d4ae841)

Robbins, Nina. 2016. *Poisto museokokoelmasta: Museologinen arvokeskustelu kokoelmanhallinnan määrittäjänä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Ruschiensky, Carmen. 2017. "Meaning Making and Memory Making in the Archives: Oral History Interviews with Archives Donors". *Archivaria* 84, 103–125.

Saaranen-Kauppinen, Anita ja Anna Puusniekka. 2006. "Tapaustutkimus". KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Luettu 27.8.2019

https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html

Salokannel, Anja ja Kaija Valkonen. 2012. *Kauaksi kotoa: Muutoksen sukupolvi kertoo*. Helsinki: Kirjapaja.

Suomen Taiteilijaseura. 2019. Kuvataiteilijamatrikkeli. Antti Ojalan CV. Luettu 5.7.2019

https://kuvataiteilijamatrikkeli.fi/wp-content/uploads/artist_1035/antti-ojala-cv-2018-fin.pdf

Tieteen termipankki. 2019a. "Kirjallisuudentutkimus:life writing." Luettu 16.5.2019

https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:life_writing

Tieteen termipankki. 2019b. "Semiotiikka:teksti." Luettu 10.6.2019

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Semiotiikka:teksti>

Tieteen termipankki 2019c. "Taloustiede:transaktio." Luettu 29.7.2019

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Taloustiede:transaktio>

Trace, Ciaran B. 2010. "On or Off the Record? : Notions of Value in the Archive".

Teoksessa *Currents of Archival Thinking*, (1. painos) Terry Eastwood ja Heather MacNeil (toim.). Santa Barbara (Calif.) : Libraries Unlimited

Valtonen, Marjo Rita. 2015. "Arvonmääritys. Monitahoinen tehtäväkenttä.". Teoksessa *Johdatus asiakirjahallinnan tutkimukseen*, tekijä Pekka Henttonen, 93–126. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Voutilainen, Tytti. 2015. "Arvonmäärityksen teorioita ja suuntauksia". Teoksessa *Johdatus asiakirjahallinnan tutkimukseen*, tekijä Pekka Henttonen, 126–160. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Wikipedia. 2019. "Kauhajärvi (Lapua)". Viimeksi muokattu 8.1.2019. [https://fi.wikipedia.org/wiki/Kauhaj%C3%A4rvi_\(Lapua\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Kauhaj%C3%A4rvi_(Lapua))

Yakel, Elizabeth. 2003. "Archival Representation". *Archival Science*, 3(1), 1–25. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/BF02438926>

SÄÄDÖKSET

Arkistolaki 831/1994. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940831>

Museolaki 729/1992. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920729>

(Tämä laki on kumottu L:lla [15.3.2019/314](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190314), joka on voimassa 1.1.2020 alkaen.)

TIETOKANNAT

Karkki. Suomen Kansallisgallerian taidehistoriallisten asiakirja-arkistojen kokoelmatietokanta. <http://www.lahteilla.fi/karkki/#/>

LAATIKKO (ja pakatut kokonaisuudet)	ASIAKIRJA/ ASIAKIRJAKOKONAISUUS	AIKARAJAUS	KUVAAILUTIEDOT	TEKNIikka
Laatikko 1: Näyttelyjulkaisuja jne.				
	Helsingin Sanomat -lehti n:o 5 ja n:o 6 / 2013	6. ja 8.1.2013	Helsingin Sanomien muutos perinteisestä sanomalehtikoosta tabloid-kokoon	
	Juhani Tuominen: Siirtymä, Transit Transit -näyttelyjulkaisu	19.4.–15.5.2004	Dorothy Gallery, Budapest.	
	Chile 100 Anos Artes Visuales	Kevät 2000	Chilen kuvataiteen satavuotiskatsaus	
	4+	2006	Näyttelyjulkaisu. Lahjoittaja ilmeisesti Kuutti Lavonen. 20.9.–15.10.2006 Kunschthaus beim Engel, Luxembourg. 20.10.–19.11.2006 Espace Roi Baudouin, Académie royale de Belgique, Palais des Académies, Bruxelles. Nimistövuulla omistuskirjoitus: "Tuulalle ja Antille 1.12.2006. Kuutti."	
	Pieni Taivas – Nuorten Biennaali	19.11.–11.12.2002	Taidehallin näyttelyjulkaisu	
	Graphica Creativa '81	23.6.–30.8.1981	Alvar Aalto museon ja Keski-Suomen museon näyttelyjulkaisu	
	Matkakirja Roomasta Roomaan. Kahden miehen odysseia	2009	Lapin yliopistokustannus. Painotuote.	
	Anton Bourdelle 1861–1929	16.6.–15.9.1985	Bror Hjorths Hus. Uppsala. Näyttelyjulkaisu.	
	Bror Hjorth	5.6.–16.9.1985	Ville de Paris. Näyttelyjulkaisu.	
	Sara Hildén. Mesenaatin muutokuva.	12.3.–17.4.1994	Sara Hildénin taidemuseo. Näyttelyjulkaisu.	
	Galleria Orton esittää 8	2009	Näyttelyjulkaisu	
	Timo Suvanto	8.6.–5.9.2010	Lapuan Taidemuseo. Näyttelyjulkaisu.	
	Franco Scuderi	1998	Näyttelyjulkaisu.	
	Graphica Creativa '84	26.6.–26.8.1984	Alvar Aalto -museon ja Keski-Suomen museon näyttelyjulkaisu	
	Vasen. Kiila 70 vuotta -juhlanäyttely.	16.12.2006–7.1.2007	Näyttelyjulkaisu.	
	Officium. Ivan Ouhe. Mimmo Roselli.	1995	Chioströ di San Salvatore Al Monte. Firenze. Näyttelyjulkaisu.	
	Puupiiros Suomen taiteessa	12.3.–3.5.1981	Sinebryhoffin taidemuseo. Näyttelyjulkaisu.	
	Suomen Taiteilijain 106. näyttely	28.4.–3.6.2001	Keski-Suomen Museo. Näyttelyjulkaisu.	

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

Pentti Melanen – runollisen alakulun mestari	15.11.1997–25.1.1998	Lahden taidemuseo. Näyttelyjulkaisu.
Sven Ljunberg som bokillustratör	1984	Nationalmuseum Stockholm. Julkaisu.Kirjan välissä viesti Antti Ojalalle.
Katso yllä. Viesti kirjan välissä.	30.1.1985	Seppo Ninivaaran viesti Antti Ojalalle Sven Ljunbergista kertovan teoksen ohessa.
Nelimarkka-museo. Alajärvi.	1991	Julkaisu.
Rubens. Luonnoksia-piirustuksia-kaiverruksia. Valokuvajäljennöksiä.	14.12–20.1.1955	Ateneum. Näyttelyjulkaisu.
Puupiirros/Träsnittet	13.3.–3.5.1981	Sinerbrychoffin taidemuseo. Näyttelyjulkaisu.
Kümnes Tallinna Grafika-triennaal	22.9–15.10.1995	Näyttelyjulkaisu.
Ateljeesta museoon.Kare-Kivistö-Kolehmainen.	25.111994.–8.1.1995	Keravan taidemuseo
Timescape. Finnish contemporary art.	1995	Näyttelyjulkaisu.
Maija Lohikoski		Julkaisu.Painotuote. Ensiaukeamalla teksti: "Terveisin Maija"
Heli Kurunsaari. Puupiirroksia.	2006	Julkaisu.Painotuote.
Willian Lönnberg. Muistonäyttely.	1.3.–23.3.1958	Helsingin taidehalli. Näyttelyjulkaisu.
Lokakuun ryhmä. Oktobergruppen 1933–1951.	1987	Näyttelyjulkaisu. Graafinen suunnittelu Antti Ojala.
Nanna Susi	2003	Galerie Forsblomin julkaisu.
Herald Eelma	1980	Julkaisu. Painotuote.
Riihimäen taidemuseo. Wähäjärven kokoelma.	1996	Riihimäen taidemuseon julkaisu.
Galerie Junge Kunst.Frankfurt (Oder)	1972	Näyttelyjulkaisu.
Hannu Taina, Inkeri Karvonon: Pienen tontun ihmeellinen jouluku.	2004	Painotuote.
Galleria Orton esittää 3	2004	Näyttelyjulkaisu
Seppo Seitsalo: Kuinka kirurgeilla alkoi leikata. Lyhyt katsaus kirurgian historiaan ja muita kertomuksia.	2009	Painotuote. Omistuskirjoitus nimiosivulla: "Tuulalle ja Antille ystäväyydellä 2.10.2009. Seppo."
Kiveen piirretty. Bilder i sten.	15.10.2011–15.1.2012	Hanasaari. Näyttelyjulkaisu.
Musta joutsen. Näyttely Äänisen kalliopiirroksista.	2001	Näyttelyjulkaisu
Hannu Kauppi	2003	Julkaisu. Painotuote.

Intergrafik '80. Veranstalter: Verband Bildender Künstler der Deutschen Demokratischen Republik	5.2.–31.3.1980	Näyttelyjulkaisu.
Olle Granath. Another light. Une autre lumière. In einem anderen Licht.	1982.	Swedish institute julkaisu.

Laatikko 2: Luonnoskirjoja ja -lehtiöitä

Luonnoskirja Daler A4	10.9.1981 – 18.4.1983 (myös tämän aikajänteen jälkeisiä piirustuksia)	Luonnoksia näkymistä Dresdenistä (1981), Saigótarjánista (1982), Apostoli Pyhtää, 1800 "taikasauvan" pää, Polynesia 1700, Batakinaamio, afrikkalaisia naamioita, vaivaisukkoja
Luonnoslehtiö Canson 1557 A5	Sisältää merkinnän TAHI (?) 13.9.02	Yksityiskohtia, rituaaliveistoksia ja -naamioita sekä kopioita (Jan Wildens, Claude Lorrain)
Luonnoskirja Daler A5	4.–10.8.1980 sekä 11.10.1995 ja 27.1.1997	Luonnoksia näkymistä Sotsi 4.–10.8.1980, eläinpiirroksia (mustarastas, seepra, kenguru, afrikkalaisia naamioita ja veistoksia, siluetteja)
Osoite- ja puhelinmuistio Daler (alussa muutamia piirroksia)	Piirrokset ajalta 11.8. – 20.8.1986	Sisältää henkilöiden puhelinnumeroita sekä osoitetietoja.
Luonnoslehtiö Cartridge Sketch Pad A4	3.3.–31.3.1997; 14.4.1997; 28.4.1998	Luonnoksia Grassinasta Italiasta, istuva henkilö Popolo 14.4.1997, "Kantaja kielekkeellä" omakuva 14.7. (1997 (?)), viimeisenä työnä vaivaisukon profiili. Tussilla, lyijykynällä ja akvarelleillä
Luonnoskirja Daler	6.6. – 22.6.1983; 30.12.1983; 1.–18.6.1984; 3.2.1985; 24.2.1995	Luonnoksia näkymistä Marbellassa 1983 ja 1984, näkymä Sysmässä 1983, hiilipiirroksia eläimistä, taidehistoriallisisten kuva-aiheiden ja esineiden kopiopiirustuksia
Luonnoslehtiö Canson Sketch Pad A4 Violetti	?	Maisemaluonnoksia; "kauris kuutamolla"
Luonnoslehtiö (hieman A5:ttä pienempi)	?	Rautalangalla sidottu luonnoslehtiö, joka sisältää piirroksia elävästä mallista sekä maisemia, interiöörejä ja kasvokuvia.
Imprimo Art (siirretty laatikkoon 1)		Painotuote. Julkaisu.
Luonnoslehtiö (Académie Sketch Diary)	Ainoat päiväykset 17.–18.4.2000 (Platanias, Kreetta?)	Luonnoksia maisemista, henkilöistä ja kuva-aiheista tai ornamenteista. Sisältää myös ilmeisesti tietoja Antti Ojalan esivanhemmista.
Puhelin- ja osoitemuistio, luonnoskuvia henkilöistä. Daler A6.	12.11.1995–	Puhelinnumeroita ja osoitetietoja sekä muutamia luonnoksia henkilöistä
Ilmeisesti Baltiaan ja Venäjälle suuntautuneen matkan päiväkirja sekä luonnoslehtiö	31.8.–29.9.1985	Matkapäiväkirjamerkintöjä sekä luonnoksia
Luonnoslehtiö (Skiss)	6.4.1999–	Luonnoksia näkymistä Grassinassa, Italiassa
Luonnoslehtiö Cartridge A5	5.–20.3.1997	Henkilöhahmotelmia (Casa del Popolo, Grassina, Italia?)
Luonnoslehtiö (Wulff A4, vihreä)	?	Asentoharjoitelmia, istuvia ihmisiä.
Millimetripaperia		
Luonnoslehtiö	1967	Rakennettua maisemaa, Tohmajärvi 1967

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

Luonnoslehtiö (Wulff A3 harmaanvihreä)	?	Klovni, ampujat, saarnaaja sekä kasvokuvia ja asentohahmotelmia	
Luonnoslehtiö (Wulff A3 vihreä)	?	Maisemia, katunäkymiä, ihmisryhmiä, henkilökuvia, Michele Calamaras (Calavarda Rodi)	
Juho Karjalainen. Painotuote. (siirretty laatikkoon 1)	1999		
Luonnoslehtiö (Wulff A3 kansi irti, yksi irtolehti)	?	Katunäkymiä, ihmisryhmiä askareissaan, henkilökuvia	Tussi
Luonnoslehtiö (Grafi 4)	7.1.–25.2.1977	Maisemia (Sysmä), kasvokuvia, sommitelmia, sirkusaiheita,	Tussi, lyijykynä
Luonnoslehtiö (Wulff A4 Vihreä)	4.8.–10.10.1980	Maisemia, katunäkymiä Sotšista, kymmeniä abstrakteja sommitelmia,	Tussi
Luonnoslehtiö (Canson sketch pad, violetti)	Ainoa päiväys pienen lapsen luonnoksessa 6.2.198?	Teoskoppioita?, eläimiä, kuvatioja, lapsia, afrikkalaisia naamioita ja ruukkuja,	Tussi, akvarelli, lyijykynä
Luonnoslehtiö (Canson 1557,A4, keltainen)	TAHI (?) 19.9.2002	Luontotutkimia (puita, lehtiä, kukkia), kasvokuvia, omakuva?	Tussi, puuväri?, lyijykynä, akvarelli
Luonnoslehtiö (Wulff A4, tummentunut paperi)	?	Vesparaxi?, Kasvokuvia, ilmeitä, ("Paska Antti" -teksti), Santek muovitakki,	Mustekynä, tussi
Luonnoslehtiö (Wulff A4, tummentunut paperi)	10.8.1961	Maisemia, asentoharjoitelmia, (Hirsirakennuksen) interiöörejä ja eksteriöörejä (yksityiskohtineen), eläimiä, abstrakteja sommitelmia	mustekynä
Luonnoslehtiö (Wulff A4, tummentunut paperi) (Kannessa teksti Vähätalo)	?	Hevosia, ihmisiä tomissaan (asentoharjoitelmia), kasvokuvia,	mustekynä
Luonnoslehtiö (Keskuskirjakauppa, A4)	?	Kaupunkinäkymiä (satama), anatomisia tutkimia, Suomen Matkatoimisto -logo-luonnoksia,	mustekynä, hili
Luonnoslehtiö (Wulff A4, tummentunut paperi)	14.8.?	Maisemia (Solstrand), liiketutkimia, interiöörejä, abstrakteja sommitelmia, ryhmäkuvia, asentotutkimia, pesuautomaatin (mainos?)kuvitusta,	mustekynä, hili
Luonnoslehtiö (Wulff A4, tummentunut paperi) kansi täynnä merkintöjä	?	Kanen takana mm. teksti "Kun luonas oonn, niin vaivun hurmioon", Asetelmia, abstrakteja sommitelmia, liike- ja ryhmäharjoitelmia, antomisia tutkimia	mustekynä
Puhelin- ja osoitemuistio, jossa myös piirroksia muusikoista (kierrelehtiö)	1990-luku, piirroksia 24.-25.4.1990	Tallennettuja puhelinnumeroita ja osoitteita; muistilappuja (liittyen mm. Olavi Viran muistojuhlaan?) sekä muutama tussipiirros muusikoista	
Mustakantinen Daler-luonnoskirja A6	5.4.1980– 18.2.1981	Luonnoksia ja muistinpanoja; rautatieaseman ravintolasisutuksen arvostelu.	mustekynä, lyijykynä
Mustakantinen Daler-luonnoskirja	5.2.1983→ ?	Muistinpanoja, piirroksia, osoitteita ja puhelinnumeroita, matkasuunnitelmia	mustekynä, lyijykynä
Mustakantinen Daler-luonnoskirja A6	6.9.1984→	(Irma postipankki) Osoitteita, puhelinnumeroita, muistilappuja, piirroksia, teoskoppioita	
Mustakantinen Daler-luonnoskirja A6	6.6.1983–21.6.1984	Luonnoksia, matkasuunnitelmia (Marbella, Malaga)	
Luonnoslehtiö (Skizzen, Brunnen, punainen) A6	1.6.1984–	Maisema (Tbilisi), kasvokuvia, osoitetietoja	
Mustakantinen Daler-luonnoskirja A6	3.4.1981, 13.9.1981, –1982	Osoitetietoja, muistinpanoja, piirros kaupunkinäkyästä Dredenissä (13.9.1981),	
Luonnoslehtiö (kierrelehtiö 12x16 cm, oliivinvihreä)	?	Osoitetietoja, muutama piirros	

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

Luonnoslehtiö (Wulff A3, vihreä, punainen tahra kannessa)	?	Krookee asentotutkielmia	Hiili
Luonnoslehtiö (Wulff A3 harmaanvihreä)	?	Tussipiirros hevosen kengittämisestä, lyijykynäpiirroksia	Tussi, lyijykynä
Luonnoslehtiö (Wulff A4 Vihreä)	17.5.1974 (ainoa päiväys)	Huivipäinen selin (irtolehti), istuvia ihmisiä, kasvokuvia	Lyijykynä
Luonnoslehtiö (Wulff A3, vihreä, 765 kannessa)	?	Asentotutkielmia (ensimmäisellä sivulla käsi leuan alla poseeraava "ajattelija")	Hiili
Luonnoslehtiö (Skissblock, aniliini A3)	?	Kaksi kirkonkylän maisemaa; kaksi kasvokuvaa; kaksi luonnosta pienistä lapsista	Tussi, lyijykynä
Luonnoslehtiö (PK A3, harmaa)	?	A' La Manu, kasvokuvia	Hiili
Luonnoslehtiö (Kanneton)	23.11.1956	Kannessa torso ja sarjakuvamaisia hahmoja, asentotutkielmia, siluetteja, (toisen tekijän kommentaaripiirroksia?)	Lyijykynä
Luonnoslehtiö (metallikierrelehtiö)	?	Maalaismaisema, lehtiä, postimerkkiluonnoksia(?), kasvokuvia, liiketutkielmia, viimeisellä sivulla teksti: "kirkas zinner"	mustekynä
Luonnoslehtiö (metallikierrelehtiö)	18.2.1961? (ainoa päiväys)	Alussa muutama tyhjä sivu, kaupunkinäkyymiä, Gili Zingari, julistelunoksia (?), abstakteja sommitelmia, henkilökuvia	Mustekynä, hiili
Luonnoslehtiö (Skissblock, aniliini)	22.6.1966 (ainoa päiväys)	Metsämaisemia, maisema Nurmijärvi (ks. aikaväli)	Tussi
Luonnoslehtiö (Wulff A3 harmaanvihreä)	?	Interiööri, kasvokuvia, öjylamppu, hevonen ja rattaat, lapsen piirroksia (Juha-Pekka)	Tussi
Luonnoslehtiö (Wulff A3 harmaanvihreä)	?	"Palanen hyvinvointiamme", luonnoksia pienestä lapsesta, teloituskuvia, kasvokuvia	Tussi, lyijykynä

Laatikko 3: Lehtileikkeitä, kirjoitettuja, pohjalla Antille lahjoitettuja teoksia

Kehystetty grafiikan vedos	1972	A.O. Dresden 1976; Roha '72
Kehystetty grafiikan vedos	1976	A.O. Dresden; Tran Viet Son. Für Antti Ojala XII/76
Kehystetty grafiikan vedos	1975	A.O.; Tiit Jürna Tallin
Kehystetty grafiikan vedos	1976	Eisenach 1976; A.O.
Kehystetty grafiikan vedos	?	A.O.; Dieter Gantz, Berlin, DDR
Kehystetty lyijykynäpiirros	1976	A.O.; Konrad Knebel, Dresden 1976
Helsingin Sanomat -lehti n:o. 287 viikko 42	19.10.2012	?
Helsingin Sanomien sivu	24.3.2013	Antti Ojalan kirjoitus Lyhyesti-osisossa otsikolla "Turkistarhaus on lopetettava" kommentina Antti Nylénin kirjoitukseen turkistarhauksesta

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

Urjalan Sanomat	28.3.2013	Maininta Pentinkulman päivien kuvataidetarjonnasta. Maininta Antti Ojalan hiilipiirroksista 1980-luvulta Täällä Pohjantähden alla -kirjan kuvituskilpailua varten
Keskisuomalainen -lehden sivu	27.8.2013	Kulttuurisivujen juttu Antista työskentelemässä Lauri Santun talossa Keuruun kaupungin taiteilijaresidenssissä
Helsingin sanomien Tiede / Tekniikka / Auto -liite	22.2.2014	Sisältää artikkelin vaivaisukoista
Lapuan Linkki -lehti (6 kpl)	15.11.2013	Artikkeli Lapuan alaoululaisten vaivaispoikateoksista. Innoittajana Antti Ojalan näyttely Lapuan Taidemuseossa.
Kutsu Hartolan Osuuspankin järjestämälle juhlaillalle Linna-Hotelliin	12.5.2011	
Kankarin taidehuvilan näyttelyjuliste	13.6.2011 – 21.8.2011	Taidegraafikan näyttely, jossa mukana Antti Ojalan töitä
Näyttelykutsu "Täällä pohjantähden alla kuvina" -näyttelyyn Urjalaan(3 kpl)	15.7.2013	Näyttelyssä esillä Antti Ojalan Täällä pohjantähden alla -kuvituskilpailua varten valmistama hiilipiirrosarja
Kutsu Pentinkulman päivien pääjuhlaan Urjalaan	3.8.2013	
Urjalassa järjestettävien Pentinkulman päivien -esite (2 kpl)	28.7.–4.8.2013	Maininta Täällä Pohjantähden alla kuvina -näyttelystä, jossa esillä Antti Ojalan aikanaan Täällä Pohjantähden alla -kuvituskilpailuun tekemä hiilipiirrosarja
Kutsu Antti Ojalan näyttelyn avajaisiin Lapuan Taidemuseossa	16.6.2013	
Pohjanmaan valokuvakeskuksen Pitkin poikin Pohjanmaata -valokuvanäyttelyn esite/teoslista	26.6.–1.9.2013	
Lehtileike Helsingin Sanomista	6.7.2013	Näyttelykriittikki Taidekeskus Salmelan kesänäyttelystä
Kerimäen kirkossa järjestetyn Pelastakaa vaivaisukot -konsertin juliste	27.7.20??	
Kutsu Vaivaisukot Kerimäellä - näyttelyn avajaisiin (2 kpl)	25.5.2013	Kerimäen kirkossa esillä vaivaisukkoja sekä Antti Ojalan vaivaisukkomuotokuvia
Matti Annala, Työvääläis-alavutalainen taiteilija, 14.4.1898–23.11.1958	1990	Todennäköisesti Taidekeskus Harrin (Alavus) näyttelyn yhteyteen valmistunut taiteilijaesittely/näyttelyjulkaisu
Väinö Linnan reitti -esite	?	
Kirkkojen esitteitä ja postikortteja (6 kpl postikortteja, 9 kpl kirkkojen esitteitä)	?	
Kaksi (2 kpl) Antti Ojalalle osoitettua postikorttia	Kesäkuu 2013	
Raimo Ojanperä -kuva		
Kolme kappaletta Väinö Linnan seuran postikorttia		
Täällä Pohjantähden alla kuvina - näyttelyn teosluettelo		

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

Urjalan Säätötalon esite		
Raija Immonen-Oravan Lasimaalauksia-näyttelyn teosluettelo	29.6.–31.8.2013	
Kirjekuori, jossa skannatut Keski-suomalaisen artikkelit Olavi Paavolaisen kesäpaikasta Keuruulla sekä Kain Tapperista ja hänen taiteelliset perinnöstään sekä viesti Tuomo Toivolta (?) päivätty 15.9.2013 (oikea päivämäärä lienee 15.10.2013).	21.5.2011, 2.10.2013, 15..9.2013	
Antti Ojala. Grafiikkaa ja piirustuksia - näyttely, Patruunagalleria	26.6.–1.9.2013	Teosluettelo (2 kpl)
Antti Ojala. Grafiikkaa ja piirustuksia - näyttely, Patruunagalleria	26.6.–1.9.2013	Näyttelyjuliste (2 kpl)
Antti Ojala, Lapuan Taidemuseo	16.6.–15.9.2013	Näyttelyjuliste (2 kpl)
Antti Ojala, Lapuan Taidemuseo	16.6.–15.9.2013	Kutsu näyttelyavajaisiin (2 kpl)
Kulttuurisivu, Pohjalainen -lehti	18.6.2013	Juttu Antti Ojalan näyttelystä Lapuan taidemuseossa
Kulttuurisivu, Ilkka -lehti	18.6.2013	Juttu Antti Ojalan näyttelystä Lapuan taidemuseossa
Kulttuurisivu, Lapuan Sanomat -lehti	20.6.2013	Juttu Antti Ojalan näyttelystä Lapuan taidemuseossa
Lehtileike Sotainvalidi-lehdestä	3/2013	Juttua Vaivaiskot Kerimäellä - näyttelystä
Nykypäivä-lehti	N:o 1, 9.1.2015	Lehdessä artikkeli Lallukan taitelijakodista. Antti Ojala kuvassa sekä tekstissä.
Stop in Finland- matkailuesite	4/2014	
Kirjekuori, jossa Eila Kelloniemen viesti Antti Ojalalle, joulukortti sekä Kelloniemen teoskuvasto	1.9.2013	
Postin palauttamia Lapuan Taidemuseon Antti Ojala -näyttelyn avajaiskutsuja (4kpl)		
Antti Ojala. Grafiikkaa ja piirustuksia - näyttely, Patruunagalleria	26.6.–1.9.2013	Näyttelyjuliste (8 kpl)
Kulttuurikeskus Vanha Paukka -esite (2 kpl)	?	
Skannattu juttu Ilkka-lehdestä (2 kpl)	3.7.2013	Juttu Antti Ojalan näyttelystä Lapuan Patruunagalleriassa
½ -lehti	No. 2/2013	Rajataide ry:n julkaisema taidelehti; kyseisessä numerossa keskitytään ITE-taiteeseen
Museo-lehti	No. 2/2013	Sisältää mainoksen Antti Ojalan näyttelystä Lapuan Taidemuseossa
Pahvikotelo, jonka kannessa merkintä: A.O./Sinisalo Valkonen	-2009	Sisältää luonnosversioita Soili Sinisalon Antti Ojalaa käsittelevästä tekstistä "Enkeli ja vaivaispoika" sekä Kaija Valkosen Antti Ojalalle lähettämiä lehdistöiedote-versioita.

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

Sähköpostitiluste	9.6.2013	Park Cofieldin viesti Saara Ulviselle, joka on välittänyt viestin Antti Ojalalle
Muovitasukallinen paperitilusteita	2011–2012	"Lallukan taiteilijoiden kesä Maila Talvio -salongissa" -näyttelyyn liittyvää sähköpostivaihtoa sekä näyttelyyn liittyviä esittelytekstejä ja sopimuksia
Kutsu Galleria Ortonin vuosikirjan julkaisutalaisuuteen.	Lokakuu 2013	
Kutsu Vaivaiskut Kerimäellä -näyttelyn avajaisiin (2 kpl)	?	
Muovitasku, jossa 14 kappaletta (mustavaiko)valokuvia	?	Ei kontekstittietoja. Osa kuvista lienee Lallukan taiteijakodista tai ainakin kuvissa on Lallukan asukkaita.
3 kpl kenties näyttelyavajaisissa saatujen kukkien kortteja	?	
Kirjekuori, jossa lukee "korttifiilmejä"	1975 – 1976 (filmeillä olevien teosten valmistumisvuodet)	Sisältää 7 kpl korttifiilmejä Antti Ojalan linoleikkaustöistä
A4-konsepti, jossa Markkinamiesten tunnus yhteystietoineen		
A4-tuloste (2 kpl) Puruvesi lehden etusivusta	5.9.2013	Kuva ja juttua "Vaivaiskut Kerimäellä" - näyttelyn purkutöistä
Muovitasku, jossa "Vaivaiskut Kerimäellä" -näyttelyn aineistoa	25.5.–31.8.2013	Esite sekä Antti Ojalan teosluteloita.
Helsingin Sanomien kuukausiliite	Helmikuu 2014	Lehdessä valokuvaaja Pentti Nisosen potetteja, joista yhdessä esiintyy Antti Ojala
Kuortanes-Seuran joululehti	2013	Lehdessä artikkeli vaivaisukkoja veistäneestä kuortanelaisesta kansantaitelijasta Heikki Mikkilästä
Ilkka-lehti	19.11.2014	Lehdessä juttu Park Cofieldin vierailusta Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla.
Leike Ilkka-lehdestä	19.11.2014	Ks. yllä
Muistio	3.5.2012	Vaivaisukkokokous Kerimäellä. Kaksisivuinen muistio.
Muovitasku, jossa Itä-Hämeen opiston taiteiden linjan toimintasuunnitelman luonnos, Riika Tapperin viesti (kenelle?) sekä Kuurina -teatteri 20 vuotta hankesuunnitelma	2012	
Keuruun museon kirjekuori, joka on päivätty lähetetyksi 27.11.2013	27.11.2013,	Sisältää kaksi (2) kappaletta Suur-Keuruu lehteä (14.11.2013). Lehdessä juttu Antti Ojalan vierailusta Santun talon taiteilijana elokuussa 2013. Lisäksi kuoressa on viesti ilmeisesti jutun kirjoittajalta Orvokki Vääriskoskelta, joulukortti samalta henkilöltä sekä lehtileike Vantaan kaupunginmuseon Matti Kassila -näyttelystä kertovasta artikkelista Suur-Keuruu lehdestä. Leikkeen jutun on kirjoittanut samainen Orvokki Vääriskoski.
Muovitasku, jossa Antti Ojalan yhteystietoja kantavia A4-konsepteja sekä tapaamismuistutuksia Paksun suvun tapaamisista vuodelta 2013 ja Antti Ojalan signeerauksen kopioita.	2013	
Suomen Taiteilijaseuran 150-vuotisjuhlavastaanottoon liittyviä dokumentteja	Marraskuu 2014	Juhlavastaanoton esite, kutsu sekä tulostettu sähköpostikiitos juhlasataantolle ilmoittautumisesta
Lapuan Taidemuseon kirjekuori, päivätty lähetetyksi 2.12.2014		Kuoressa Lapuan Sanomat 2.12.2014, jossa juttua Park Cofieldista. Lisäksi kuoressa on kutsu Teemu Mäen näyttelyyn Lapuan Taidemuseolla 30.9.2014–24.1.2015
Muovitasku, jossa piirros	?	Kenties Antti Ojalan kuvituskuva Helsingin Sanomiin tai muuhun julkaisuun

Sisältää lahjaksi saadun (?) akvarellin (1976); Mikko Ojalalta saapunut kirje, päivätty 30.3.2001; Milan Zezulalta saapunut kirje, päivätty 4.1.1983; Tiiman Riemenschneiderin "Heiligblutaltar"-leosta esittävä kortti, jonka on lähettänyt Dieter, Jan Meisnerin piirros (1977); Bohumil Matějčerin Prahasta lähettämä kirje; Weimariolaisen arkkitehdin Klausin Tallinnasta lokakuussa 1983 lähettämä kortti; kortti Derecenistä vuodelta 1977, lähettäjä Klaus Weimarista; Rienitz-Damgartenista 15.8.1978 lähetetty kortti; Jan Meisneriltä saapunut kirjekuori (1977), sisältää pienen grafiikantyon; Siegfried Besserin lähettämä kirje, jossa pieni grafiikantyo (1980); Siegfried Besserin lähettämä kirje, jossa pieni grafiikantyo ja uudenvuoden toivotus, lähetetty 26.12.1977; Dieterin lähettämä kortti; Siegfried Besserin lähettämä kirje, jossa pieni grafiikantyo ja uudenvuoden toivotus, lähetetty 8.1.1981; Bohumil Matějčerin Prahasta lähettämä grafiikantyo, jossa liitteenä viesti, päivätty 13.12.1977; Bohumil Matějčerin Prahasta lähettämä grafiikantyo ja kirje, päivätty 16.12.1980; Maria Laufer-Herbstin lähettämä kirje, jossa grafiikantyo (1982); Dieterin lähettämä kortti, jossa St. Maria mit der Rosenkranzperle; Uudenvuoden toivotus sekä grafiikantyo Daniel Wafraudilta ja Dieter (?) Ganzlita; puupiirros "kukka, kirje ja kynttilä"; grafiikantyo tekstilla "Alles Gute fur 1982..."; Uudenvuoden toivotus ja grafiikantyo Stefan Jehardilta vuodelta 1981; Jan Meisnerin lähettämä kirje, jossa grafiikantyo, päivätty 27.12.1981; Sofiasta Bulgariasta saapunut kirjekuori, päivätty 13.12.1981, jossa ilmeisesti kutsu näyttelyyn; Siegfried Besseriltä saapunut kirje, jossa grafiikantyo, päivätty 8.1.1982; Jan Meisneriltä saapunut kirjekuori, jossa grafiikantyo, päiväys 22.12.1977; Thom O'Connorilta saapunut kirje, päivätty 22.6.1981; Hilmar Zillin lähettämä kirjekuori, jossa lyhyt viesti ja grafiikantyo, lähetetty 30.12.1981; Uudenvuoden toivotus vuodelle 1979 sekä grafiikantyo Siegfried Besseriltä; Jan Meisneriltä saapunut grafiikantyo (1979); Viesti ja grafiikantyo Siegfried Besseriltä (1976?); 29.12.1977 päivätty kortti johon painettu grafiikantyo "Kyntäjä"; Moskovasta saapunut joulu-/uudenvuodenkortti vuodelta 1977; Bohumil Matějčerin lähettämä kirje, jossa grafiikantyo ja postikortti, kirje päivätty 9.1.1979; Daniel Wafraudilta ja Dieter Gantzilta saapunut kortti ei päiväystä; Daniel Wafraudilta ja Dieter Gantzilta saapunut kortti, postileima 6.10.1980; TranViet Sonilta saapunut kirje, jossa grafiikantyo, päivätty 23.2.1977; Moskovasta saapunut joulutervehdys 1981/1982?; "Kola" n allekirjoittama grafiikantyo ja viesti Berliinistä joulukuulta 1981; Vladimirin lähettämä joulu- ja uudenvuoden tervehdys 1981/1982; 16.9.1981 päivätty piirros, jossa ilmeisesti useamman piirtäjän tekemiä piirrosruutuja, ohessa myös kolme irrallista lappua, joista kahdessa piirros ja yhdessä osoitetiedot; Claus Hänselin näyttelyn esite (Galerie Mitte "Zeichnungen Fotografien" 13.11.-10.12.1981, sisältää myös kortin jossa uudenvuoden toivotukset Claus Hänseliltä

PAHVIKANSIO:

Laatikko 4: negatiiveja, julkaisuja,
lehtiartikkeleita, kirjoitettua,
näyttelymateriaalia

Galleria Orton esittää no. 10	2001 – 2011	Kymmenvuotisjuhlanäyttelyn julkaisu
Skutsi	15.7. - 30.9.2005	Keskuspuiston ympäristötaidenäyttelyn julkaisu. Omistuskirjoitus Antille ja Tuulalle.
Taiteilijat matkalla	11.8. - 19.9.1999	Keravan taidemuseon näyttelyjulkaisu (useamman taiteilijan yhteisnäyttely, jossa Antti Ojala mukana)
Nieve y Sol (2 kpl toinen laatikossa 5)	19.8. - 19.9.2008	Näyttelyjulkaisu Lallukan taiteijoiden yhteisnäyttelystä MAC:issa, nykytaiteen museossa Santiago de Chilessä.
Galleria Orton esittää 4 (2kpl)	2005?	Näyttelyjulkaisu (Antti Ojala mukana näyttelyssä)
Muotokuvat viitoittavat kehitysuuntaa (2 kpl)	2004	Julkaisu, jossa esitellään Invalidisäätiön työntekijöistä maalattuja muotokuvia
Sisäpiha – Courtyard, Lallukan taiteilijoita Lapualla	16.3. - 25.2.2008	Lapuan Taidemuseon näyttelyjulkaisu (mukana Antti Ojala)
Vaikeuksien kautta valoon	1.10.2006 – 11.2.2007	Lapuan Taidemuseon näyttelyjulkaisu (mukana Antti Ojala)
Kutsu Lapuan Taidemuseon avajaisjuhlaan	1.10.2006	
Lapuan Taidemuseon esite		
Sata näkömää kotopaikan tuntuun	28.9. - 27.11.2011	Näyttelyjulkaisu Heli Kurunsaaren näyttelystä Lapuan Taidemuseolla
Kirjapaja, Kevät 2012	2012	Kirjapajan julkaisuja esittelevä painotuote. Mukana kutsu Helsingin kirjamesuille 2011.
Taidemaalariliitto 60 vuotta	16.5. - 19.6.1989	Näyttelyjulkaisu, Pohjoismainen Taidekeskus ja Porin taidemuseo
Helsingin Sanomien sivu	24.12.2012	Rauha Lähi-itään – näin se tehdään
Helsingin Sanomien sivu	23.7.2012	Sivu B5: Kivikasvo liikuttuu laulaessa ja sivu B6: Kilpajuoksu aikaa vastaan
Helsingin Sanomien sivu	13.8.2012	C6: Taiteilija juurtuu Kainuun korpeen
Helsingin Sanomien leike	20.10.2012	Mitä nykytaide on?, näyttelykritiikki 7. aalto – Kuvataiteen Wihuri -näyttelystä
Helsingin Sanomien sivu	19.11.2012	A4: Kuntien vanhusmenot repesivät
Teksti paksulla paperilla	17. - 18.7.2012	Antti Ojalan muistiin kirjoittama uni
Juho Lallukan 161. syntymäpäivä - ohjelmalehtinen	3.2.2013	
Helsingin sanomat -leike	4.2.2013	Hyvä veli on hyväksi -jutun kuvituksessa näkyy Antti Ojalan teos "Mustaa ja valkoista"
Hiljaisuuden kappeli, AuneLa	15.1. - 12.5.2013	Tuusulan taidemuseon näyttelyteksti sekä teosluettelo

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

Lapuan Sanomat	28.2.2013	Lehdessä Anneli Jätteenmäen kulttuuria käsittelevä kolumni jossa mainitaan Antti Ojala
Kirjekuori, jossa Elämän tie -lehti sekä tervehdysviesti Antti Ojalalle	2014	Lehdessä esitellään Halsuan seurakuntatalon historiataulua ja raamatullisia kuvia. Viestin on allekirjoittanut Liisa.
Muovitasku, jossa kolme paperitaskullista negatiiveja	?	
Alfred Kordeleinin säätiön sininen pahvitasku	2006 – 2007	Ilmoitus apurahan myöntämisestä sekä toiste Antti Ojalan apurahan käyttöä koskevasta ilmoituksesta.
Kutsu Vaivaiskot Kerimäellä - näyttelyn avajaisiin (2 kpl)	2013	
Ukkoenergiaa -näyttelytiedote	23.2. - 5.3.2009	Antti Ojalan Rovaniemellä Galleria Katveessa pidetty näyttely
3 kpl näyttelyjulisteita; 11 kpl avajaiskutsuja; 11 kpl onnitteelukortteja; valokuva Seppo Laamasesta esiintymässä näyttelyn avajaisissa, näyttelyn esittelyteksti; kaksi sähköpostia, joista toinen Oso Kantokorven kritiikki näyttelystä ja toinen Paula Holmilan lehtijuttu(?) vanhemmista miestalleilijoista ja heidän näkyvyydestään, näyttelyjulkaisun luonnosversio; luettelo näyttelyä varten kehystettävistä teoksista; konsertti Forum Boxixa -käsiohjelma; Forum Boxin yleisesite; kopio näyttelysopimuksesta; Osmo Pasasen sähköposti Antille; Antti Ojalan ansioluettelo näyttelyjulkaisua varten; Tanja Saaronn ja Antti Ojalan välisiä sähköpostiviestejä tulostettuna; näyttelyn teosluettelo; puinen punaiseksi maalattu sydän, jossa takana teksti: Antti 1.11.07 Daniel P.R.K.; Forum Box leikkeet -kuori, jossa näyttelyyn liittyviä sekä alkuperäisiä että kopioituja lehtileikkeitä; 3 kpl avajaiskutsuja; luettelo Forum Boxin vuoden 2007 näyttelyistä; vahvistus myönnetystä näyttelyajasta Forum Boxissa; muovitasku, jossa luetteloita kehystettävistä teoksista.	2007	
A.O./Forum Box -08 pahvikuori		
Tulostettu kutsu Hotelli Kämpin taidekokoelman esittelytilaisuuteen	12.5.2015	
Puruvesi-lehden numero	10.5.2012	Lehdessä ennakoitukeli Kerimäen kirkkoon tulevasta vaivaisukko-näyttelystä.
Antti Ojalan Taidemaalariliito jäsenkortti	2012	
Meidän Talo -lehden numero	10/2001	Lehdessä juttu taulutelineen valmistamisesta itse. Jutun kuvituksessa käytetty Antti Ojaa työnsä ääressä.
Sotaveteraani-lehden numero	4/2010, 5.9.2010	Suoraa yhteyttä Anttiin ei löydy.
Sotainvaliidi-lehden numero	Syyskuu 2010	Suoraa yhteyttä Anttiin ei löydy.
Lapin Kansa -lehden sivu	11.3.2009	Lapin yliopisto 30 vuotta artikkeli, suoraa yhteyttä Anttiin ei löydy
Lapin Kansa -lehden sivu	22.2.2009	Sisarusten yhteinen intohimo -artikkeli, suoraa yhteyttä Anttiin ei löydy

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

	Muovitasku, jossa Jussi Suomelan viesti Lappeenrannasta 4.2.2012; Arvopostia-pahvitasku, jossa Arvo Vatasen kuvia ja tekstiä Antista, sisältää myös Tytti Solantauksen kutsun Salongin keskusteluiltaan (liitteenä myös hänen sähköpostinsa tilaisuuden kutsutulle alustajalle Antti Eskolalle)	2002	
	Kutsu Vaivaiskot Kerimäellä - näyttelyn avajaisiin (2 kpl)	19.10. - 5.2.2012	Etelä-Karjalan taidemuseon näyttelyesite
	Lähilehti-lehden numeroita sekä kolme kopiota jälkimmäisen numeron Mannerheim-jutusta	no. 47 24.11.2010) ja no. 51 (22.12.2010)	
	Muovitasku, jossa aineistoa Maalauksia Piiparilassa -näyttelyyn liittyen	28.7. - 2.9.2012	
	Pahvitasku, jossa Chileen liittyvää aineistoa	2008	Tulostettu Wikipedia-artikkeli Chilestä; Museo de Arte Contemporáneoon elokuun ja lokakuun 2008 näyttelyohjelma; museossa pidetyn Lallukan taiteilijoiden näyttelyn plakaati
	Jenny ja Antti Wihurin taidekokoelmaluettelo ja vuosikertomukset	6.7.2010	Sisältää maininnan Antti Ojalasta s.13 "Vierailevat taiteilijat Rovaniemellä"
	Rovaniemen taidemuseon kokoelmaluettelo 2002 – 2008	2010	Mukana kaksi Antin teosta
	Orton Invalidisäätiö -kirjekuori, jossa professori Seppo Seitsalon vaivaiskkoartikkelin luonnos, viesti Antille sekä Invalidisatiön tiedotuslehti, jossa on varsinainen julkaistu artikkeli	Syksy 2010	
Paperikääre 1:	Paperikääre 1: muovitasku, jossa lehtileikkeitä eri lehdistä sekä ainakin kaksi Antti Ojalan "lukijapalautetta"; myös toisen lukijan kiitoskortti Antin palautteesta koskien Sösmän riistanhoitoyhdistyksen kehittämistä varislintujen tappamiseen; keltainen muovitasku, jossa Hannu Aaltosen kirje Antille, kotiseutupäivien esite vuodelta 1974. Väinöntalo-Järviseudun museo -esitteitä 2 kpl sekä postikortti, Vantaan seurakuntien sairaalasielunhoitotyö 20. v. -ohjelmalehti (22.10.2000) sekä kutsu, jossa kuvituksena Antin työ, Hitoshi Morishitan tervehdys, Kulttuuriministeriön joulutervehdys, jonka kuvituksena Antin työ, Seija Korpelan kirje Antille (18.10.2008), Tie Mekkaan -näytelmän esite, jossa Antin piirroksia kuvituksena, kopioita Antin ilmeisesti Helsingin Sanomissa julkaistuista kantaa ottavista kuvapareista, Opintielä -julkaisu Alajärven keskikoulu 1949 – 1953, Luokkatoimikunta 1994)	1976 – 2010	
	Muovitasku: Antin 1960-luvulla Kauhajärvellä tekemien haastattelunauhoitteiden alustavat sisällysluettelokonseptit SKS:itä sekä Antin muistiinpanoja haastattelunauhoihin liittyen		
	Muovitasku, jossa Vantaa-palkintoon liittyviä lehtileikkeitä ja kopioita leikkeistä sekä lehtileikkeitä Nelimarkka-museon näyttelystä, myös näyttelypalaute kirjoitettuna Grafiikkaa ja Piirustuksia - näyttelykutsun oheen.	1989 – 1996	
	Muovitasku, jossa aforismeja, runoja, mielpidekirjoituksia jne.		

Paperikääre 2:	Gallerie Forsblomin näyttelyn näyttelyselvitys sekä kopio vieraskirjasta; Miniprint Finland 2004 juryn ilmoitus Antille hänen kahden teoksensa valinnasta näyttelyyn; muovitasku, jossa Grassinan (toteutunut?) näyttelyyn liittyviä dokumentteja sekä Keravan taidemuseossa esillä olleen "Artisti in viaggio – Taitelijat matkalla" -näyttelyn apurahan käytön selvityksiä, myös Kuutti Lavoselta saapuneita kirjeitä/viestejä; Suomen Kulttuurirahastoilta saapuneita kutsuja ja asiakirjoja; kirjeenvaihtoa sekä opetusta varten (?) laadittuja muistiinpanoja; saapuneita kirjeitä (vastauksia apurahahakemuksiin); Valtion taideteostoimikunnan grafiikka- ja piirustuskilpailun diplomi ja tulokset; Yleisradion seinämaalauskilpailun pöytäkirja liitteineen vuodelta 1965; muovitasku, jossa Artifex 1966 pikkujouluna painotuote, Artifexin työntekijänhakuilmoituksen (jossa Antti mainitaan) valokopio sekä viesti Antille (17.12.1973); Antti Ojalan retrospektiivinen näyttely 29.11.1996 – 12.1.1997 kopioitu vieraskirja; Galleria Sculptorin näyttelyn teosluettelo 1991; Antin CV; Lallukan taitelijat Gallerie Oljemarkissa 199 teosluettelo (2 kpl); Galleria Sculptorin näyttelyn loppuseelvitys liitteineen; Keravan taidemuseon näyttelyohjelma vuodelle 1997; Galleria Strindbergin näyttelyn 1987 teosluettelo; Galleria Arten näyttelyn (piirustuksia vuosilta 1978 – 1979) teosluettelo; Seinäjoen taidehallin näyttelyn teosluettelo 2 kpl (1983); Piirustuksia ja maalauksia näyttelyn teosluettelo (1980); Hanasaaren kulttuurikeskuksen näyttelyyn laadittu CV ja teosluettelo (1979); Anne Valkosen viesti Antti Ojalalle (13.11.1996); Galleria Harmonian näyttelyn teosluettelo (19.12.1996 – 12.1.1997); Galleria Sculptorin yhteiskirje vuoden 1993 näyttelyiden taitelijalle; Galleria Sculptorin näyttelyn (14.11.–2.12.) lehdistötiedote, teosluettelo ja CV; Mäntän kuvataideviikkojen näyttelysopimuksen kopio vuodelta 1993; yleinen luonnehdinta lopusta aineistosta, näyttelyihin liittyvää kirjeenvaihtoa, näyttelykutsuja, sopimuksia, näyttelyiden teosluetteloita, näyttelyohjelmistoja,	
..	Kaustisen kamarimusiikkiviikon käsiohjelma, jossa esittely Antti Ojalasta	1998
..	Kopioita lehtileikkeistä koskien Alajärven oppikoulun 50-vuotisjuhlallisuuksia	1996
"	Muovitasku, jossa Forum Boxin näyttelyyn liittyviä asiakirjoja sekä sähköpostia	2007
..	Kirjeenvaihtoa ulkomaisten näyttelyjärjestäjien kanssa	1980
..	Muovitasku, jossa Artifexin esite sekä kaksi A4 konseptiaan	
"	Mauno Hartmanin viesti Antille liittyen näyttelyynsä sekä näyttelystä kirjoitetun kritiikin kopio	2009
..	Kirje Antille, lähettäjä Lissu Perhosta, liitteenä lehtileikkeistä Titanicin uppoamisessa menehtyneestä suomalaisesta vauvasta	2005?
"	Chilen Lallukka-näyttelyyn liittyvien lehtileikkeiden valokopioita sekä tulostettuja sähköposteja	2008

			Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Helsingin piirijärjestön toteuttamia kortteja, joissa on kuvituksena Antti Ojalan piirros
"	5 kpl joulukortteja	1981	
"	Taidosalongin näyttelyn teosluettelo, mainospainate sekä Antin CV.	13.10. - 31.10.2001	
	Antti Ojalan teoslahjoitustilaisuus 2.7.2006 Nelimarkka-museossa konseptit (2kpl), lehtileike tilaisuudesta sekä Timo Luoma-ahon kirje Antille	2006	
	Krypta-näyttelyn taitelijoille lähetettyä yhteismateriaalia: tiedote, nimiluettelo, kutsu...	1997	
	muovitasku, jossa 8 kpl valokuvia (mm. kuva Eino Leino - maalauksesta); diakuva Antista vuodelta 2001; kiitoskortti; postikortti; negatiivitaskut, joissa toisessa teksti "Hannu Männynoksa" ja toisessa "Ojala"		
	Nippu valokuvavedoksia (mv) Antin teoksista (58 kpl), joiden vaippalehdessä merkintä A.O. 9.11.90 sekä valok.mv./A.O.		
	muovitasku, jossa neljä teoskuva ja yksi kuva-arkki negatiiveista		
	Kirjekuori, jossa merkintä "Antti Ojala Näyttely (Kerava) v-negat"; sisältää kaksi pussia negatiiveja		
	3 kappaletta negatiivitaskuja, joista kuvausnumero III: een merkitti Muotokuva?/Vantaa 12.02. -90		
	2 kappaletta negatiivitaskuja, joissa tilauspäiväksi merkitty 1989? sekä aiheeksi muutok.?		
	Pieni muovitasku, jossa palautusosoite Galleria Sculptoriin; taskussa Studio 13:n paperikehyksiin asetettu teoskuva		
	Nippu (neljä pussia) negatiiveja, joissa merkintä "Omia töitä -80 negt"		
	Kolme pussia yhteen niputettuja negatiiveja, joissa merkinnät "Antti Ojala 4.7.84 grafiikkaa negat", "Antti Ojala 11.2.85 omat työt" sekä "12/1987 A.O."		
	Kolme pussia dioja, joissa yhteinen merkintä "Omia töitä / 2000 / dia". Yhdessä pussissa päiväys 5.4.2000 sekä Antin nimi.		
	Kolme pussia dioja, joissa yhteismerkintä "Omat työt / väridia / - 90". Yhdessä pussissa päiväys 9.4.90.		
	Pussi väridioja, jossa merkintä "Omat työt väridia"		
	Pussi väridioja, jossa merkintä " Omat väridia"		
	Neljä pussia väridioja, joissa yhteismerkintä "Omia töitä (väridia) 3.4.-96"		
	Studio 13:n muovipussi, jossa kolme pussia väridioja. Yhdessä niistä päiväys 16.10.1998. Lisäksi yhteismerkintä "Omia töitä (väridia)"		
	Kaksi pussia värinegatiiveja, joissa yhteismerkintä "Mikko Pohtola (värin.)"		
	Väridiapussi, jossa merkintä "Mauri Heinonen & A.O. 5.4.200 (v-dia)"		
	Kaksi pussia väridioja, joissa yhteismerkintä "Omia töitä väridia 5.10.-01"		

Kolme pussia väridioja, joista yhdessä merkintä "marrask -90". Lisäksi yhteismerkintä "väridiat omiat. -90"

Viisi pussi väridioja, joissa yhteismerkintä "Omia töitä väridia kino"

Kaksi pussia negatiiveja ja yksi pussi positiveja, joissa yhteismerkintä "Antti Ojala, muotokuvia, tauluja+muut" sekä päiväys 25.10.-01

Negatiivipussi, joss merkintä "Antti Ojala, - Jorma Veneskoski, - Tuula Iivakko, - Peter, - Kees" sekä päiväys 4.3.-04.

Kaksi negatiivipussia, joissa merkintä "Antti Ojala, - Antti Tuuri" sekä päiväys 25.3.04.

Kaksi negatiivipussia, joissa merkintä "Antti Ojala, Teemu Hauta-Aho" sekä päiväys 22.2.-04.

Neljä pussia väridioja, joissa merkintä "Omia töitä (väridia) -95"

Kolme pussi väridioja, joissa merkinnät: "Antti Ojala 1.93", "Antti Ojala 16.8.93" sekä "Antti Ojala 30.8.93". Lisäksi yhteismerkintä "Omia töitä (väridia)".

Kolme pussia väridioja, joissa yhdessä merkintä "A.O. kesä -92". Lisäksi yhteismerkintä "Omia töitä väridia -92".

Muovitasku, jossa saapuneita kirjeitä, kutsuja, onnitteluja, Taidemaalariiliton sääntöjä, tervehdyskiä ja sopimuksia

Tuloste, jossa kuvia Antin töistä

2006 – 2007

Muovitasku, jossa 8 kpl kuvia Helsingin taidelijaseuran toimintakeskuksessa esillä olleesta näyttelystä "Häiriöksi. Kuvia ja kopioita"

1971

Kuvaaja Hannu Männynoksa

Muovitasku, jossa 10 kpl valokuvia Antin teoksista.

Viimeinen kuva on teoksesta "Talon naiset" vuodelta 1988. Kuva: Studio 13.

18 kappaletta valokuvia Antti Ojalan Galleria Strinbergissä esillä olleesta "Grafiikkaa ja piirustuksia" -näyttelystä.

25.2. - 8.3.1983

Kuvat: Kaius Hedenström

Neljä pussia väridioja, joissa yhteismerkintä "Omia töitä (v-dia) 3/-98"

Negatiivipussi, jossa merkinnät: "Turun historia omia töitä" sekä "Mustav. O miatöitä kinokoko"

Yksi pussi värinegatiiveja ja yksi pussi väridioja, joissa yhteismerkintä "Muotok. 26.10.92 värin/väridia"

Pussi negatiiveja, jossa merkinnät: "Omia töitä värinega" sekä "Antti Ojala 16.8.-93"

Pussi väridioja, jossa merkintä "A.O. elok. -87". Lisäksi lappu, jossa merkintä "Omia töitä -87 (väridia)"

Nippu väridioja, joissa yhteismerkintä "Omia töitä (väridia)"

Kolme pussia väridioja, joissa yhteismerkintä "Omia töitä (väridia)"

Nippu pinnakkaisia ja negatiiveja, joissa vaippalehti merkinnällä "pinnakkaiset negat / A.O."

Muovitasku, jossa 8 kpl pinnakkaisvedoksia.

Pinnakkaisvedos, jossa merkintä "A" sekä negatiivit, joissa merkintä "B".

Pinnakkaisvedos ja negatiivit. Molemmissa merkintä "B".

Nipun koosteissa järjestyksessä seuraavat tiedot tai merkinnät "Antti Ojala 24.3.80"; "Lappeenranta Kaukaan tehtaast mv.", pinnakkaisarkki, jossa merkintä C sisältää muotokuvia; "TM-galleria - 74"; pinnakkaisvedoksessa merkintä "D" ja negatiivispuusissa "95"; pinnakkaisvedoksessa merkintä "A"; pinnakkaisvedoksessa merkintä "C"; pinnakkaisvedoksessa merkintä "B"; pinnakkaisvedoksessa merkintä "C".

Laatikko 5: Lehtileikkeitä, näyttelyjulkaisuja, opiskelumuistilpanoja...

Mäntän kuvataideviikot	24.7.–29.8.1993	Näyttelyjulkaisu, jossa Antti mukana taiteilijana
Internationa Drawing Biennale	1979	Näyttelyjulkaisu, jossa Antti mukana taiteilijana
Expohja '85	1985	Näyttelyesite, jossa Antti mukana taiteilijana
Puolesta taiteen ja kuvan	1993	Keravan Taide- ja Kulttuuriyhdistyksen historiikki
Rovaniemen taidemuseo 1986 – 1992	1992	Kokoelmaa esittelevä kirja, jossa Mukana Antin teoksia
Taidemaalariiliton jäsenkortti	2005?	
Nieve y Sol	2007/08	Santiago de Chilessä pidetyn Lallukan taiteilijoiden näyttelyn näyttelyluettelo
Kaustisen kamarimusiikkoviikkojen ohjelma	1998	Antti mukana ohjelmassa
Rovaniemen taidemuseo 1997–2001	2002; viesti päivätty 16.12.2002	Taidekokoelmaluettelo, jonka mukana tervehdys Jenny ja Antti Wihurin rahaston asiamieheltä. Antin teoksia kokoelmassa.
Matariston taidekesä Sysmä	4.6.–13.8.1978	Teosluettelo/ohjelmalehtinen, Antin teoksia mukana
Grassina 10.6.98	10.6.1998	Valokuvatulosteita kootuna pieneksi kirjaseksi; välissä saapuneet viestit Kuutti Lavoselta ja Erkki Savolaiselta
Suomen taiteilijain 80. näyttely	12. – 27.4.1975	Helsingin taidehallin näyttelyjulkaisu, mukana Antin teos.
Työväen kulttuuritapahtuma Vantaan Kauppalassa	10. – 12.3.1972	Tapahtumalehtinen
84. Suomen taiteilijain näyttely	10. – 25.2.1979	Näyttelyjulkaisu, mukana Antin teoksia
Suomen taiteilijain 78. näyttely	1973	Näyttelyjulkaisu, mukana Antin teos.

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

	Nejä taiteilijaa Keravalla	23.5. – 31.7.1992	Näyttelyjulkaisu, jossa Antin teos sekä esittelyteksti.
	Lauri Santtu 1902–1986	15.9.1987	Avajaiskutsu
	Aunen museon kymmenen vuotta. Keravan Taidemuseo 1990 – 2000.	2001	Museon historiikki. Antti mainitaan.
	5th International Biennale of Cartoons and Satirical Sculpture. Gabrovo '81.	1981 (?)	Näyttelyjulkaisu, mukana Antin teoksia.
	Sampo. Suomen taidegraafikot ry:n juhlanäyttely.	17.4. – 12.5.1985	Näyttelyjulkaisu, jossa Antti mukana.
	Taiteilijat matkalla (voi hävitää, löytyy toinen kappale)		
	Taiteilijat matkalla näyttelyn avajaiskutsuja 4 kpl	10.8.1999	
	Kuopion taidemuseo 1980 – 1990	1991	Taidemuseon historiikki. Sisältää joulukortin.
	Purnu 96	7.6. – 11.8.1996	Näyttelyjulkaisu, mukana Antin CV.
	Purnu 96	7.6. – 11.8.1996	Teosluettelo, mukana Antin teoksia.
	Internacional de humorismo. Cuba/81. II bienal.. San Antonio de los Banos.	22. – 26.4.1981	Teosluettelo. Mukana Antin teoksia Humor general -sarjassa. Sisältää myös järjestävän tahon ilmoituksen töiden näyttelyyn hyväksymisestä.
Paperikääre:	Grafiikkaa ja piirustuksia. Antti Ojala. (2kpl)	9.2. – 22.2.1979	Taidegraafikoiden järjestämän näyttelyn esite/avajaiskutsu.
"	Piirustuksia TM-galleriassa. (2 kpl)	26.10. – 6.11.1974	Näyttelyesite.
"	Antti Ojala. Grafiikkaa ja piirustuksia. (2 kpl)	26.8. – 18.9.1983	Näyttelyesite.
"	Antti Ojala. Piirustuksia.	28.3.1980	Avajaiskutsu Galleria Artren näyttelyyn.
"	Antti Ojala, Taidemaalarit. (2 kpl)	9.9. – 21.9.1980	Näyttelymainos.
"	Galleria Sculptor. Kevät 1999.	1999	Ohjelmaesite.
"	Kansallista minigrafiikkaa Galleria Joellassa.	8.12.2005 – 6.1.2006	Näyttelyesite/taiteilijaluettelo
"	Antti Ojala. Forum Box.	2.11. – 25.11.2007	Avajaiskutsu.
"	Taidegraafikan näyttely. Kankarin taidehuvi.	13.6.2011 – 21.8.2011	Tapahtumakortti, jossa kiitokset Antille näyttelyyn osallistumisesta.
"	Antti Ojala. Taidesalonki, Helsinki. (2 kpl)	13.10. – 31.10.2001	Avajaiskutsu.
"	Helsingin Taidehalli. 23 nuorten näyttely.	9.9. – 21.9.1969	Näyttelyesite, jossa Antti mukana taiteilijana
"	Antti Ojala. Maalauksia – målningar.	4. – 27.6.2004	Galleria E. Pinomaa, Helsinki. Näyttelyesite.

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

"	Antti Ojala. "Häiriöksi. Kuvia, kopioita ja tavaroita."	11.11. – 21.11.1971	Helsingin taiteilijaseuran toimintakeskus. Avajaiskutsu.
"	Taidenäyttely Mobiili. (2 kpl)	7.8. – 2.10.2005	Voipaalan taidekeskus. Avajaiskutsu.
"	Taidemaalari Antti Ojalan taiteen esittelytilaisuus.	15.10.2004	Asianajotoimisto Karppinen & Lyytinen Ov. Kutsu.
"	Sisäpiha. Lallukan taiteilijoita Lapualla. (2 kpl)	16.3. – 25.5.2008	Lapuan Taidemuseo. Avajaiskutsu. Toinen kutsuista osoitettu Antille.
"	Antti Ojala. Taidesalonki, Helsinki. (2 kpl)	13.10. - 31.10.2001	Näyttelyesite, sisältää myös teosluettelon.
"	Antti Ojala. Elämänpituinen koti-ikävä... Maalauksia, grafiikkaa ja piirustuksia 1960 – 1996. (2 kpl)	29.11. – 12.1.1997	Keravan Taidemuseo. Avajaiskutsu.
"	Antti Ojala. Maalauksia. (2 kpl)	6.1. – 24.1.1999	Galleria Sculptor, Helsinki. Avajaiskutsu.
"	Nuoret. De unga. 24. Nuorten näyttely Helsingin Taidehallissa.	9.9. – 27.9.1970	Näyttelyesite, mukana Antin teoksia.
"	Antti Ojala. "Muuttointu" (4 kpl)		Postikortti.
"	Antti Ojala. Maalauksia. 1991 – 2000. (2 kpl)	2.3. – 19.3.2000	Galerie Forsblom. Avajaiskutsu.
"	Uudenmaan läänin kiertävä grafiikka- ja piirrosnäyttely 1971.	1971	Näyttelyesite, mukana Antin teoksia.
"	Finskt Norskt. Lunds Konsthall. (2 kpl)	15.10. – 13.11.1977	Näyttelyjulkaisu, mukana Antin teoksia.
"	Kiveen piirretty. Bilder i Sten. (2 kpl)	15.10.2011 – 15.1.2012	Hanasaaren kulttuurikeskus. Avajaiskutsu. Antti mukana näyttelyssä.
"	Suomen taiteilijain 71. näyttely. (2 kpl)	22.1. – 6.2.1966	Taidehalli. Näyttelyjulkaisu, mukana Antin teoksia.
"	Suomen taiteilijain 73. näyttely.	2. – 18.2.1968	Taidehalli. Näyttelyjulkaisu, mukana Antin teoksia.
"	Venäjänkielinen näyttelyluettelo	1976	Moskova. Mukana Antin teoksia.
"	Suomen Taideakatemian kolmevuotisen näyttely VIII.	15.10. – 14.11.1971	Ateneumin taidemuseo. Näyttelyluettelo, mukana Antin teos.
"	Taidetta eduskunnassa.	10.6. – 31.7.1994	Helsingin Taidehalli. Näyttelyluettelo, mukana Antin teos.
"	Antti Ojala / Janne Myllynen. Maalauksia. (2 kpl)	2.7. – 12.8.2001	Ateljee bar. Näyttelyesite.
"	XIII Mäntän kuvataideviikot. Ihmisyden taito.	15.6. – 17.8.2008	Esite.
"	Suomen taiteilijain 79. näyttely.	11. 28.4.1974	Suomen Taiteilijaseura. Näyttelyluettelo, mukana Antin teoksia.
"	Suomen taiteilijain 85. näyttely.	16.2. – 9.3.1980	Helsingin Taidehalli. Suomen Taiteilijaseura. Näyttelyluettelo, mukana Antin teoksia.
"	Artisti in viaggio VI. Taiteilijat matkalla. (2 kpl) Molemmissa liitteenä viesti tai kortti Aunelta.	11.8. - 19.9.1999	Keravan taidemuseon näyttelyjulkaisu (useamman taiteilijan yhteisnäyttely, jossa Antti Ojala mukana). 1 kpl laatikossa 4.

Hortto Kaalo Marko Putkonen laulaa ja soittaa avajaisissa -liite	?	Konteksti tuntematon.
Musta kansio , jossa lehtileikkeitä sekä näyttelyihin liittyvää materiaalia 1960-luvulta 2000-luvulle		
Ilkka -lehden sivu	5.1.2003	"Titanicin tunnetuimman lapsiuhrin tunnistaminen elää tv-dokumenttina" -artikkeli
Iltä-Sanomien Plussa liite	16.11.2002	Sisältää jutun "Titanic-vauvasta". Lehden välissä myös muita aiheeseen liittyviä lehtileikkeitä.
Helsingin Sanomat Kuukausiliite	Huhtikuu 2007	Päällä post-it-lappu, jossa lehden artikkeliin viittaava merkintä "Varisjuttu"
Helsingin Sanomat Kuukausiliite	Marraskuu 2006	Lehdessä artikkeli Lasse Lehtisestä ja hänen Varpaisjärven asunnostaan, jonka seinällä on Antin Maalama teos "Ruuna Reippaan elämäntarina".
Seura-lehti	3.1.1997	Lehdessä lyhyt Antin haastattelu (s. 20) liittyen "Elämänpitäinen koti-ikävä" -näyttelyyn Keravan taidemuseossa.
Muovitasku , jossa opiskeluaikaisia (taidehistorian, anatomian jne.) muistiinpanoja sekä luonnoksia, harjoitelmia ja piirroksia.	1950-luku → ?	
Muovitasku , jossa lehtileikkeitä ja kokonaisia lehtiä, joissa juttuja sekä Antista että hänen ystävistään (Kain Tapper) ja kiinnostuksensa kohteista. Lisäksi kopiota Antin mielipidekirjoituksista Taide-lehteen 1980-luvun alusta.	1970 –2010	
Vantaan seurakuntalehden Vantaan Lauri -lehden numero 24	21.6.2001	Lehden sivulla 12 juttu Antti Ojalasta.
Lallukasta Talvioon -näyttelyjutun kopio.	29.5.2012	Lallukan kuvataiteilijoiden näyttelystä Maila Talvio -salongissa tehty juttu.
Sysmän ja Hartolan pitäjälehdien Lähilehden numero 22	30.5.2012	Lehdessä juttu Lallukan kuvataiteilijoiden näyttelystä Maila Talvio -salongissa.
Kyrönmaa -lehden numero 39	21.5.2012	Lehdessä juttu Isonkyrön vanhan kirkon talonpoikaismadonnasta.
Sotainvalidi-lehden numero 2/2012		
Kodin kuvalehti numero 14–15	7.7.2011	Lehdessä juttu Eero Huovisesta. Jutussa kuva Antin teoksesta.
Helsingin Sanomien kuukausiliite (2kpl)	Heinäkuu 1996	Iso henkilöjuttu Antista sivuilla 56–60.
Monalisa-lehti no. 8	Elokuu 1964	Sivuilla 12–13 juttu Antista ja puolisostaan.
Kotiliesi-lehti no.8	28.4.2000	Sivuilla 92–94 juttu Antista.
Suomen kuvalehti no. 51–52	20.12.1996	Sivuilla 64–67 juttu Antista.
Edellinen juttu irrotettuna lehdestä.		
Seura-lehti no. 30	24.7.1998	Sivuilla 72–74 "kolme vuosikymmentä taitelijaelämää Grassinassa" -juttu, jossa mukana myös Antti Ojala.
Konstit – Kansantaiteenkeskuksen tiedotuslehti	2/1997	

Pieni pahvilaatikko, jonka kyljessä merkintä A.O.				
	Hachiko – Tarina uskollisuudesta elokuva (DVD)			Sijoitettu/toimitettu kuoreessa, jossa teksti "Koirakaverit Antti Ojala Seppo Laamanen t. Timi&Rafu" Kuoren takana Kirsti Louhivuoren yhteystiedot
	Tai Chita suomalaisille -DVD, opettajana Seppo Laamanen			
	Merenkulkijan perintö – Jenny ja Antti Wihurin rahaston tarina -DVD	2014		
	VHS-kasetti	3.2.2000		Kasetissa teksti: "Heimo Haitto Antille 3.2.2000".
	VHS-kasetti			Kasetin kannessa merkintä: "Iopussa! Antti Ojalan näyttelystä. (alussa n 1,45 kestävä elokuva). Kasetissa merkintä "Niskavuori taistelee".
	VHS-kasetti			Kasetissa merkintä: "Antin näyttely 13.11.-90 Kerava?"
	C-kasetti			Kasetissa merkintä: "Pro Arte: Taidemaalari Antti Ojala"
	C-kasetti			Kasetissa merkintä: "Antti Ojala 81". Kasetin kannessa merkintä: "Antti Ojala 81 ohjelmassa kuvia ja kangastuksia."
	Riihimäen lasin säilytyslaatikko, jossa päällä teksti: "Lapua. Sisältää 2 kpl kelanauhoja (iso ja pieni)			
	Pieni pahvilaatikollinen negatiiveja (mukana diaari)			
	C-kasetti, ei tunnistetietoja (TDK D60)			
	C-kasetti			Kanteen liimattu lappu, jossa merkintä: "Aamuhartaus (elämänpit. Koti-ikävä)
Musta muovikansio	Sisältää Antin näyttelyiden teosluetteloita sekä muita näyttelyihin liittyviä asiakirjoja.	1996 – 2013		
Antti Ojalan matkalaukku (aineisto palautetaan arkistonmuodostajalle inventoinnin jälkeen):				
	Unipäiväkirja	1.4.1999 – 4.4.2015		
Muovitasku:	Antti Ojalan ainevihko VI-luokka(?)			
"	Kyllästynyt makeaan elämän - kirjanen	3.2.2005?		Antti Ojalan lasten ja lastenlapsien hänelle 70-vuotishajaksi askartelma onnitteelukirjanen.
"	elokuvalippu			
"	Antti Ojalan veronpidätystodistus,	11.5.1959		Työnantaja Suomen Kansakoulunopettajain Liitto r.y.
"	4 kpl valokuvia	1943?		Kauhajärven alakoulu 1. luokka

Liite 1

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

"	Muovipussi, jossa 16 kpl valokuvia	1950 –1960 -luku ?	Kuvissa Antti Ojala ystävineen(?) (sekä hänen äitinsä?) Helsingissä (rautatieasema, käymälän edusta)
"	Päivän tunnussana -kirjanen, jossa Raamatun lauseita jokaiselle vuoden päivälle	2013	Kauhajärven kyläkirkkoyhdistyksen lahjoitus Antti Ojalle. Omistuskirjoitus päivätty 30.9.2013.
"	Passi	6.6 – 6.8 1952	Antti Ojalan ulkomaanpassi vuodelta 1952, jonka voimassaoloaika kaksi kuukautta
"	Taideteollisen oppilaitoksen opintokirja	11.9.1957	Antti Ojalan Taideteollisen oppilaitoksen opintokirja
"	Lukutodistus	Merkintä vuodelta 1946	Antti Ojalan lukutodistus, jossa yksi merkintä vuodelta 1946 Lutherin Vähä katekismuksesta. Lisäksi merkintä vuodelta 1947: "Läksy: neljänteen pääkappaleeseen"
"	Helsingin Sanomien tilauskuitti	1956	
"	Suomen Evankelis-Luterilaisen Kirkon Katekismus	1947	Kannen takana merkintä: Ostettu 1.9.1948 Alajärven kirjakaupasta. A. Ojala.
"	Laulukirja N:o 1	1954	
"	Poissaolovihko	1951 – 1952	Antti Ojalan oppikoulun IV-luokan poissaolovihko
"	Ihmissydän-kirjanen	1946	Kristilliseen elämään herättäviä vertauskuvia sisältävä kirjanen. Kannen takana teksti: Hanna Ojala. Jouluna 1948. Ystävältäsi.
"	Lohtuliina		Kangaspala
"	Arvostelukirja	1942 – 1948	Antti Ojalan kansakoulun arvostelukirja; sisältää myös Antti Ojalan äidin kuolinilmoituksen sekä muistotilaisuudesta kirjattuja tietoja
"	Sotilaspiirin Esikunnasta saapunut kirje sekä kopio Antti Ojalan sotilaspasista, joka on myönnetty 30.5.1988	15.10.1986	Kirje on saapunut puolustusvoimien tunnuslevyn lähetyksen yhteydessä.
"	Sotilaspassi	1955	Antti Ojalan sotilaspassi
"	Todistus	1.7.1957	Konstaapeli Viljo Knihtilän antama todistus Antti Ojalan moottoripyörän pudonneesta rekisterikilvestä.
"	Maanmittaushallituksen määräys	2.5.1956	Määräys Antti Ojalalle toistaiseksi tilapäiseksi kartografiksi maanmittaushallituksen kartastotöiden osastolle.
"	Maanmittaushallituksen määräys	11.1.1957	Määräys Antti Ojalalle toistaiseksi tilapäiseksi kartografiksi maanmittaushallituksen kartastotöiden osastolle.
"	Maanmittaushallituksen myöntämä ero kartografin toimesta	13.9.1957	Maanmittaushallituksen Antti Ojalle myöntämä ero kartografin toimesta.
"	Alajärven keskikoulun lukukausitodistus	31.5.1950	Antti Ojalan keskikoulun III-luokan lukukausitodistus
"	Alajärven keskikoulun päästötodistus	1.7.1953	Antti Ojalan keskikoulun (V-luokka) päästötodistus
"	Kopio kastetodistuksesta	17.12.1967	Antin lapsen kastetodistus
"	Taideteollisen oppilaitoksen graafisen taiteen osaston päästötodistus	25.5.1961	Antti Ojalan Taideteollisen oppilaitoksen päästötodistus

Liite 1

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

"	Päätös opiskelupurahasta	1.12.1959	Myönnetty Antti Ojalalle Taideteollisuusopistossa opiskeluun aikana 1.1.1959 – 31.5.1960
"	Taideteollisen oppilaitoksen graafisen taiteen osaston lukuvuositodistus	27.5.1959	Antti Ojalan Taideteollisen oppilaitoksen lukuvuositodistus
"	Taideteollisen oppilaitoksen graafisen taiteen osaston lukuvuositodistus	25.5.1960	Antti Ojalan Taideteollisen oppilaitoksen graafisen taiteen osaston lukuvuositodistus
"	Opintolainapäätös	1.12.1959	Antti Ojalalle myönnetyn opintolainan päätös
"	Alajärven keskikoulun lukukausitodistus	30.5.1952	Antti Ojalan Alajärven keskikoulun IV-luokan lukukausitodistus
"	Alajärven keskikoulun lukukausitodistus	31.5.1951	Antti Ojalan Alajärven keskikoulun IV-luokan lukukausitodistus
"	Oikeustodistus	25.5.1961	Antti Ojalalle myönnetty oikeus kantaa taideteollisuusoppilaitoksen oppilaskunnan sormusta.
"	Harjoittelutodistus	14.4.1956	Maanmittausinsinööri Reino Nivalan antama harjoittelutodistus Antti Ojalalle
"	Reserviupseerikoulun todistus	17.9.1955	Antti Ojalan Reserviupseerikoulun todistus
"	Todistus	23.1.1954	Maanmittaustoimisto Maasto Oy:n Antti Ojalalle antama todistus arvosanoineen kartanpiirustuskurssilta..
"	Todistus	12.1.1956	Maanmittausinsinööri Maasto Oy:n myöntämä todistus Antti Ojalalle kartanpiirustuskurssilla suorittamistaan oppiaineista arvosanoineen.
"	Lähetetyn kirjeen konsepti	13.1.1956	Todennäköisesti Antti Ojalan laatima kirje, joka on osoitettu Yli-insinööri Rafael E Rehnille. Ojalan lähettämien todistusten liitteeksi.
"	Ote Helsingin kaupungin maistraatin pöytäkirjasta	27.2.1970	Maistaratin antama päätös Antti Ojalan ilmoitukseen itsenäisen ammatinharjoittajan (mainosgraafikko) toimen aloittamisesta.
Sysmän seurakunnan Kirkkoherranviraston kirjekuori	Toteutussuunnitelma sekä Sysmän seurakunnan kirkkoneuvoston päätös	4.6.2003	Hautamuistomerkin toteutussuunnitelma sekä päätös hautamuistomerkin luonnoksen hyväksymisestä.
Ruskea kirjekuori	Ote Helsingin kaupungin maistraatin pöytäkirjasta (myös kopio tästä asiakirjasta)	12.12.1974	Esitelty Antti Ojalan maistraatille jättämä kirjelmä, jossa hän ilmoittaa lopettaneensa toiminnan nimellä "Markkinamiehet Graafinen Studio Antti Ojala" ja jatkavansa nimellä "Antti Ojala".
"	Todistus	13.6.1975	Irma Ojalalle kirjattu todistus osallistumisesta miehensä ammatin harjoittamisesta johtuviin tehtäviin.
"	Lähetetty kirje	5.4.1973	Antti Ojalan verottajalle osoittama kirje koskien veroennakkoa
"	Lähetetty kirje	11.12.1992	Juho ja Maria Lallukan taiteilijakotisäätiölle osoitettu kirje koskien asunnonhakua.(haalistunut kopio)
"	Sysmän kunnan koululautakunnan kokouspöytäkirjaote (kopio)	31.10.1991	Päätös rehtori Rauha Jutilan muotokuvan tekijäksi. Antti Ojala valittu.
"	Janne Myllysen opinnäytetyön tarkastamiseen sekä apurahahakemukseen liittyviä asiakirjoja	2000 – 2001	Tärkeimpänä kaksi Antti Ojalan lausuntoa
"	Selvityspyyntö	10.1.1990	Selvityspyyntö Antti Ojalan saaman valtionavustuksen käytöstä
"	Saapunut kirje	30.5.1990	Valtion kuvataidoitimikunnan vastaus valtion taiteilija-apurahahakemukseen.

Liite 1

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

"	Saapunut kirje	17.5.1984	Valtion kuvataidetoimikunnan päätös myönnetystä valtion taiteilija-apurahasta.
"	Saapunut kirje	22.12.1995	Taiteen keskustoimikunnan päätös myönnetystä kohdeapurahasta.
"	Saapunut kirje	Ei päiväystä	Ilmoitus myönnetystä Suomen taideyhdistyksen kunniapalkinnosta.
"	Saapunut kirje	22.10.1996	Ilmoitus kulttuuriministeri Claes Anderssonin toimimisesta Antti Ojalan retrospektiivisen näyttelyn suojelijana.
"	Toimintakertomus	1951 – 1952	Alajärven keskikoulu
	Valkoinen kirjekuori, jossa Irma Ojalan kuolinpesälle osoitettu asiakirja sekä muita asiakirjoja	14.4.2000	Sisältää myös laskuja ja terveyskeskuksen todistuksen
	Saapunut kirje	4.11.2003	Potilasvakuutuskeskuksen korvauspäätös
	Virkatodistus	10.6.2002	Helsingin ev.-lut. Seurakuntien keskusrekisterin antama Pirkko Roineen virkatodistus sukututkimusta varten.
	Ruskea kirjekuori, jossa potilasvakuutuskeskuksesta saapuneita asiakirjoja sekä hautakiveen liittyviä laskuja	2000 – 2003	
	Lähetetty kirje	17.4.1956	Antti Ojalan maanmittaushallitukselle osoittama kirje
	Todistus	19.9.1966	Mainostoimisto Artifex Oy:n antama todistus Antti Ojalan astumisesta yhtiön palvelukseen.
Ruskea kirjekuori	Helsingin kaupungin raastuvanoikeuden kolmannen osaston ensimmäisen jaoston pöytäkirjaote	22.5.1962	Asumuseroasian käsittely
"	Sopimus	3.4.1967	Elatusapusero sopimus
"	Sopimus	21.5.1962	Asumusero sopimus
	Maksupalvelutoimeksianto	17.4.1970	
	Kirja ja lehtileike	2003 (kirja); 14.4.2012 (lehtileike)	Ulla Appelsin: Titanicin tuntematon lapsi; Helsingin Sanimien artikkeli: "Hyinen meri nieli suomalaisperheen"
	Kirja	2012	Kauaksi kotoa. Muutoksen sukupolvi kertoo. (Toim.) Anja Salokannel & Kajja Valkonen; Antti Ojalaa käsittelevän osuuden kohdalla valokuva, jossa takana viesti: Kiitos, Antti, kun sain kurkistaa elämäsi! Siunausrikkaita vuosia edelleenkin! Kikka. 18.5.2012.
	Harmaa Suomen luonnonsuojeluliiton kansio	1940 – 1990-luku	Asiakirjoja ja kirjeenvaihtoa koskien Antti Ojalan enon Väinö Ojalan kohtaloa jatkosodassa ja sen jälkeen.
	Valokuva-albumi	3.2.1943 –	Antti Ojalan lapsuuden, nuoruuden ja varhaisaikuisuuden kuvia. Albumin kansisivun takana teksti: "Antille täyttäessään kahdeksan vuotta Aidiä. 3.2.1943."
	Ruskea kansio, jossa post-it-lappu merkinnällä: "AUK/Kouvola, 1955, RUK/Hamina."	1955	Antti Ojalan muistinpanoja aliupseeri- ja reserviupseerikoulutuksen ajoilta.
	Perhonjokilaakso-lehti	29.1.1998	Lehdessä juttua Antti Ojalasta ja näyttelystään Kaustisen Kansantaiteenkeskuksessa.
	Hanalan Sanomat	2002	Hanalan koulun lehti, jossa kuvaus vierailusta Antti Ojalan näyttelyssä.

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

	Syntymäpäivätervehdys	3.2.2012	Antille osoitettu syntymäpäivätervehdys ilmeisesti puolisoltaan Tuula Ivakolta
	Opintiellä -julkaisu	1994	Alajärven keskikoulu 1949 – 1953; Luokkatoimikunta 1994. Väliässä kutsu luokkakokoukseen (päivätty 13.6.2008.)
	Sana-lehti	25.1.2018	Lehdessä juttu vaivaisukoista.
	Ohjelmalehtinen	3.2.2018	Juho Lallukan 166. syntymäpäivä ja sen ohjelmalehtinen
	Suomen kuvalehti	N:o:t 26–28 (1935)	
	Partaveitsi		Ilmeisesti Antin isoisän Kustaan partaveitsi.
	Silmäläsit		Saattavat olla Kustaa-isoisän?
	Nähkäinen lompakko (?)		
	Kalenteri	1956	Veikkauksen taskukalenteri, jossa merkintöjä ja välissä muutama pääsylippu.
Pahvikotelo	Opintiellä ja Opintiellä 2 -julkaisut		
	"Kauhajärven alakoulun 1. luokan ja opettaja Aino Muilu 1943" -valokuva sekä tiedot kuvassa olevista henkilöistä		
	2 kappaletta valokuvia		Toinen on hautajaiskuva;
	Muovitasku, jossa useita kopioita samasta valokuvasta		Kuvassa ilmeisesti Antti Ojalan äiti ja isä (puoli?) sekä muita henkilöitä
	Muovitasku, jossa valokuvia (Antista kahden kuukauden ikäisenä äitinsä sylissä; 9 kpl Kemin näyttelystä vuodelta 1960; Rovaniemeltä 5.4.1939 lähetetty kortti Antti Ojalalle; kaksi kuvaa Kain Tapperista tanssimassa 1998; 5 kpl kopioita valokuvista; kuva Antin saamasta Vähä katekismuksesta; 2 valokuvaa rakennuksista Alajärvellä joissa Antti Ojala on asunut kouluaikoinaan; Katekismus ja Lasten kirja.		
	Muovitasku, jossa rippikuva (yrityttyä selvittää kuvassa olevien henkilöiden nimiä); Juho ja Maria Lallukan Taiteilijakodin järjestysäännöt sekä vuokrasopimus ja valtakirja; Kiljavan parantolan järjestysäännöt; kutsu luokkakokoukseen 2.7.2014; Antti Ojalan laatima kirjkonsepti, joka on osoitettu Tänään iltapäivällä - ohjelman toimitukseen, koskien Kauhajärven kylästä tehtävää ohjelmaa		
	Muovitasku, jossa lehtileikkeitä Antista ja hänen työstään.	1960-luku, 2005	
	Opintomuistiinpanoja		Antti Ojalan taidehistorian muistiinpanoja
	Kirje Antti Ojalalle	2.2.2008	Allekirjoitus P.
	Käsikirjoitus	2.1.1938	Kustaa Ojalan kirjoittama juhlaruno esittäväksi Kauhajärven kirkon uudistusjuhlassa

Liite 1

Antti Ojalan yksityisarkiston inventointiluettelo

Toimintajärjestys (kopio)	26.8.1998	Sysmän taiteilijatalon perustamiseen liittyen
Muovitasku, johon kerätty lehtileikkeitä pohjalaisista sanonnoista.		Mukana post-it-lappu, jonka viestin allekirjoittanut Lissu.
Kuvaluettelo		Luettelo kuvista Antti Ojalan Vanhaa Kauhajärveä – valokuvia kylältä - näyttelystä.